

LUC

CULTURA I IDEES

894/6

MAIG - NOVEMBRE 2016 **5€**

ENTREVISTA
JOSEP AMENGUAL
BATLE

DOSSIER
125è ANIVERSARI
DE L'ARRIBADA DELS
MSSCC

PATRIMONI
TRESCANT PER
LA HISTÒRIA DEL
COOPERATIVISME
A MALLORCA. ESPAIS I
ESFORÇOS COMPARTITS

ESPAI DE CULTURA
FRUITA DEL TEMPS

ELS DARRERS DIES
DE LA CATALUNYA
REPUBLICANA
D'ANTONI ROVIRA
I VIRGILI

L'Escolania de Blauets de Lluc és una de les més antigues del món. Des de la seva oficialització, el 1531, milers d'infants han estudiat, cantant, rigut, plorat i enyorat al cor de Mallorca, al Santuari de Lluc. Milers d'històries individuals que aquest documental vol plasmar en aquesta aventura col·lectiva que, 500 anys després, continua viva. Una aventura que es reflexa en les veus dels infants, però també en la mirada, en els comentaris, en el quefer diari i en les opinions de persones relacionades amb l'Escolania.

Una coproducció d'IRU, IB3 TELEVISIÓ i FORLAGET KLEMATIS, amb el suport del SANTUARI DE LLUC, i la col·laboració de l'ASSOCIACIÓ D'ANTICS BLAUETS i l'ASSOCIACIÓ DE PARES I MARES DE L'ESCOLANIA DE LLUC.

Idea, Guió i Direcció PERE MUÑOZ Realització i Montatge KIKE BOLADO Producció delegada IB3 BEATRIZ AVELLANEDA i JOSEP BARRERA

Agraïments especials: JAUME FERRER, SEBASTIÀ SUREDA, LLORENC CORTÉS, RAFAEL RIERA, ANDREU RIERA

Un homenatge als blauets

Duració: 55 min

© IRU Gestió Producció

Edita i distribueix:
IRU Gestió Producció S.L. 902 5

ESCOLANIA DE LLUC 500 ANYS D'HISTÒRIA

EL COR DE MALLORCA

Un homenatge als blauets, els que hi són i que hi han estat, en agraïment a la seva contribució a la història de Mallorca

Una coproducció
IRU gestió i producció
IB3 Televisió i Forlaget Klematis

ESCOLANIA DE LLUC 500 ANYS D'HISTÒRIA

EL COR DE MALLORCA

DVD

SANTUARI DE LLUC

Aquest número 894-896 de la revista *Lluc* ha estat publicat gràcies a la col·laboració desinteressada de totes les persones que hi participen: articulistes, consell de redacció, dissenyadora i correctora lingüística. A tots ells, moltes gràcies.

A més, hi han col·laborat mitjançant el sistema de *crowdfunding*:

Coeditors empresa/institució:
Arxiu de Lluc
Missioners dels Sagrats Cors

Coeditors benefactors
Francesca Armengol Coll
Damià Pons i Pons
Jaume Serra Adrover

Coeditors col·laboradors
Joan Barceló Coll
Bernat Garau Mateu
Mateu Morro Marcé
Ticià Riera Sala
Pere Josep Santandreu Bonet
Andreu Serradell
Vicenç Rosselló Verger
Guillem Ramon i Pérez de Rada
Catalina Bonnin Socias
Nova Area SL
Llibreria Campus
Fundació Biblioteca
Bartolomé March Servera
Biblioteca de Lluc

Si voleu col·laborar-hi per tal que sigui possible el proper número de *Lluc*, adreçau-vos a info@lucusespais.com

Edició
Lucus, SL

Director
Pere Fullana

Consell redacció
Josep Amengual
Pep Barceló
Nicolau Dolç
Rafel Durán
Martí Martorell
Maria Muntaner
Pere Muñoz
Damià Pons
Pere Antoni Pons
Pere Joan Pons
Andreu Ramis
Maribel Ripoll
Vicenç Rosselló Verger
Gabriel Seguí Trobat
Margalida Tur

Correcció lingüística
Caterina Canyelles

Disseny i maquetació
Júlia Dot

Redacció, administració i publicitat
Lucus, SL
Plaça dels Peregrins, 20
07340 Lluc - Escorca
Illes Balears
info@lucusespais.com

Impressió
Aimprenta

ISSN: 0211-092X

Dipòsit legal
PM 276-1958

Els articles publicats a *Lluc* expressen solament l'opinió dels autors

SUMARI

4. NOTA EDITORIAL

5. ENTREVISTA
JOSEP AMENGUAL BATLE
Pere Antoni Pons

23. DOSSIER
**125è ANIVERSARI
DE L'ARRIBADA DELS MSSCC**

**ELS MISSIONERS DEL SAGRATS CORS I
MARIA AL SANTUARI DE LLUC (1891-2016)**

**ELS MISSIONERS DELS SAGRATS
CORS A LLUC**
Gabriel Seguí Vidal, M.SS.CC.
(Traduït per Maria Martorell)

**125 ANYS QUE PARLEN
DE PASSAT I DE FUTUR**
Pere Fullana i Puigserver

**EL P. JOAQUIM
ROSSELLÓ I FERRÀ,
MISSIONER**
Josep Amengual i Batle

**EL P. JOAQUIM
ROSSELLÓ VIST AMB
ULLS D'AVUI**
Manuel Soler Palà, msscc

56. PATRIMONI

**TRESCANT PER LA HISTÒRIA DEL
COOPERATIVISME A MALLORCA.
ESPais I ESFORÇOS COMPARTITS**
Catalina Martorell Fullana

59. ESPAI DE CULTURA
FRUITA DEL TEMPS
Antoni Ginard Bujosa · Andreu Ramis Puig-gros

**ELS DARRERS DIES DE LA CATALUNYA
REPUBLICANA D'ANTONI ROVIRA I VIRGILI**
Pere Antoni Pons

**MATEU ROTGER VIST PER
PERE FULLANA I MIQUEL MARÍN**
Pere Salas

75. MOSTRADOR

UNA CERTA SENSACIÓ DE DETERIORAMENT GENERAL

Per causes diverses, el segle XXI s'està significant com un temps de fàstic, marcat per la fatiga i la pèrdua general de perspectiva. Una gran part de la humanitat, gràcies a les noves tecnologies, té accés a un sobrant d'informació, per sort pot gaudir d'escolarització i de formació, però no acaba de controlar els mecanismes que fan possible un major progrés en tot allò que afecta les virtuts humanes, en els seus diferents plans. Allò que no acaba d'encaixar és el sentit de la comunitat, és a dir, el paper dels pobles en aquest univers planetari protagonitzat per l'individualisme i els objectius globals. Tot allò que afecta el sentit del bé comú, l'entesa i el bon govern no acaba de trobar el seu lloc. Durant aquests darrers temps l'Estat espanyol ha viscut una situació estranya, un laberint polític, amb un govern interí i diverses convocatòries electorals, sense que els partits polítics hagin sabut trobar una solució viable amb una certa garantia de durabilitat. El repte plantejat per Catalunya i el torcebraç pacífic i dialogant que ha plantejat al vell estat liberal ha posicionat l'administració pública en una situació mai no imaginada. Un escenari, aquest,

que ha afectat les estructures internes de la majoria de partits polítics i ha posat en evidència els diferents models d'estat que conformen el mapa mental dels ciutadans de l'Estat espanyol.

Si hom circula pels carrers i avingudes principals de les ciutats més notables del continent europeu tindrà la sensació que la situació econòmica i social avui és millor que fa set o vuit anys. El turisme urbà s'ha desbordat, els comerços han augmentat, els museus i ofertes culturals també se n'han beneficiat, el consum continua com un dels eixos primordials de la ciutadania, tot això des de la sensació i la constatació que la posició de la classe mitjana ha empitjorat i que les condicions econòmiques i laborals de les classes populars avui es deterioren de forma sistemàtica i van perdent nivell de forma alarmant. De tot plegat se'n beneficien molts pocs i la majoria tan sols aconsegueix subsistir, amb el malestar i les males vibracions que provoca una situació d'aquestes característiques.

Davant la constatació d'aquest estat només resta cercar alternatives. Tot allò convencional, tot allò que havia estat vàlid fins ara sembla manifestar-se com a inservible per donar sentit a la vida talment com havia succeït fins ara. El món actual ofereix nous profetes, nous visionaris, noves mirades, noves experiències, individus i comunitats que aporten un relat nou, amb una major capacitat de ser creïble i esperançador per al nostre temps. El futur està naixent en manifestacions que avui ens poden semblar radicals, exagerades, provocatives i, fins i tot, destructives en alguns casos. No obstant això, la resistència al canvi és evident. Canviar costarà cada cop més, perquè les pors i desventures col·lectives engendren reaccions que sostenen ideològicament i pragmàticament el sentit de no deixar avançar al ritme que exigeix la història.

També l'Església de Mallorca està fent la seva pròpia catarsi i està cridada a fer opcions més afortunades. Es tracta de conèixer en profunditat la naturalesa i la identitat de la pròpia comunitat i optar per aquelles sortides que més s'avenen amb allò que hauríem de ser. No es pot viure protagonitzant polèmiques, ni amb una excessiva presència als mitjans de comunicació, ni mantenint actituds de poder que situen la institució en un plànol que no li correspon. Per ventura la societat illenca ha estat excessivament tolerant i tova amb l'Església, molt més d'allò reconegut públicament, de tal manera que ara, quan l'Església és cada cop més testimonial i minoritària en tots els sentits, està costant excessivament trobar el lloc, per bé que són molts els que esperen alguna cosa més i millor, molt més ara que els esperits se senten afeixugats i hom té tantes necessitats, moltes de les quals d'ordre espiritual.

ENTREVISTA A JOSEP AMENGUAL BATLE

Pere Antoni Pons

Josep Amengual Batle

Josep Amengual Batle (Biniali, 1938), historiador i teòleg, ha estat una de les figures més rellevants de l'Església mallorquina dels darrers temps.

Membre de la Congregació dels Missioners del Sagrat Cor des del 1955, de la qual va ser designat superior general el 1993, el Pare Amengual va ser ordenat prevere el 1964. Després de llicenciar-se i doctorar-se en Teologia a la Universitat Gregoriana de Roma, i de llicenciar-se en Història de l'Església a la mateixa universitat el 1968, va ser professor a la Universitat de Deusto i al Centre d'Estudis Teològics de Mallorca. A la Universitat de les Illes Balears, es va doctorar en Història el 1985 amb una tesi sobre els Orígens del cristianisme balear, que va ser publicada en dos volums per l'Editorial Moll. A més, ha estat prior de Lluc i bibliotecari de la Societat Arqueològica Lul·liana i és membre corresponent de l'Institut d'Estudis Catalans i de la Reial Acadèmia de la Història.

Home de país i de conviccions socials profundes, que l'han duit a mostrar-se molt crític amb les derives reaccionàries d'una part important de la jerarquia catòlica, el Pare Amengual coneix bé les problemàtiques del Tercer Món i, sense abandonar mai un cert equilibrista diplomàtic, no s'arrufa davant cap dels temes sobre els quals se li demana.

Ni tan sols davant els més complexos i espinosos. És d'agrair. En tot cas, hem aprofitat l'entrevista per recórrer, més o menys al detall, la seva biografia.

Vàreu néixer a Biniali el 1938. Com era la vostra família?

Era una família pagesa. No eren grans propietaris. La mare, que nomia Maciana Batle, no va fer feina mai perquè érem cinc germans i les feines de la casa li prenién tot el temps. Es pot dir que érem una família senzilla, de poble. Tant el pare, que nomia Sebastià Amengual, com la mare eren molt creients, i tots dos han estat molt importants per a mi. Quatre germans de mon pare varen ser blauets de Lluc, i tres d'aquests varen acabar sent religiosos: el tio Guillem, el tio Josep (preceptor) i el tio Bartomeu. A ca nostra, tothom sabia llegir i escriure, excepte una padrina, que només sabia llegir perquè en aquells temps les monges no ensenyaven a escriure les al·lotes perquè després no poguessin escriure al nòvio. Vàrem tenir una educació familiar marcada per un ambient de molta de pau. Tots els germans estàvem, i hem estat sempre, molt units, i això que un dels meus germans, n'Andreu, era missioner i va estar quaranta anys a Santo Domingo. L'altre germà, en Sebastià, viu a Biniali i ha estat professor en el Cide. A casa varen quedar-hi les dues germanes, na Catalina i n'Antònia, que

El P. Josep Amengual Batle presidint una celebració al Santuari de Lluc (2015)

sempre ens han donat suport en la nostra missió, cosa que és molt d'agrair: elles es varen encarregar de mon pare, per exemple, que va estar hemiplègic vint-i-sis anys.

A quines escoles anàreu?

Primer anàrem a costura a ca les monges. Mon pare sempre solia ajudar-les: els treia els fems i els feia altres feines, les que hi hagués. Mumare, de petita, també hi havia anat. A Biniali, després de costura, se n'anava a l'escola unitària, o nacional. La particularitat de Biniali és que el mestre era Don Joan Font, d'Algaida, que havia estat depurat després de la guerra —encara que això aleshores no ho sabíem, és clar. De petit, i això ho tenc molt present, mon pare s'esclatava a fer feina. Per aquesta raó nosaltres sempre vàrem estar bé i vàrem poder menjar sempre tot el que necessitàvem. A l'escola de Biniali vaig anar-hi fins l'any 1948, quan vaig anar a Lluc.

Què en recordau, del Biniali de la infantesa? La vida era austera...

La vida de Biniali era austera vista des d'ara, sí. Només hi havia un cotxe, propietat d'un senyor: quan venia al poble, era tot un esdeveniment. També hi havia la camiona amb què que anàvem a Palma. De festes, n'hi havia poques. Hi havia les del

poble, les de Sant Antoni i les revetlles del veremar. Nosaltres en teníem un poc, de vinya. Els nins jugàvem pel carrer, però ens prohibien d'anar molt lluny. No els feia gràcia, als grans, que sortíssim massa del poble. Poca cosa bastava per entretenir-nos i fer festa. Jugàvem a bolles, amb cèrcols... Quan plovia —jo crec que plovia un poc més que ara, aleshores—, anàvem a veure córrer el torrent, i era un esdeveniment. Aleshores, la mar queia molt lluny i veure l'aigua ens impressionava. Al poble, no hi havia cine. Amb mon pare, això sí, vàrem anar al circ un parell de vegades, i era un espectacle.

VAIG ENTRAR A L'ESCOLANIA DE LLUC EL 12 DE SETEMBRE DE 1948

La memòria de la guerra civil era present?

Sí i no... El meu padrí va ser la primera persona que vaig sentir malparlar d'en Franco. Es queixava que els seus quatre fills haguessin estat embolicats d'una manera o d'una altra per fer la guerra, quan haurien d'haver estat fent feina amb ell, que era l'important. A més, a Biniali la guerra no va ser terrible. Sí que n'hi va haver un, parent llunyà de mumare, a qui els falangistes donaren molt d'oli de ricí, i un altre, parent de mon pare, que va morir lluitant a l'exèrcit de Franco. A ca nostra, en tot cas, no se'n parlava, de la guerra. Mon pare va ser cridat a files perquè li tocava, però no hagué de sortir de l'illa.

Si eren tan creients, devien simpatitzar amb el règim.

Simpatitzaven amb el règim de Franco, sí, però no anaven de violència. De Falange, no n'hi va haver mai cap, a casa. Externament, mon pare no els tenia cap simpatia ni una. Record fins i tot un cert rebuig cap al món representat per Falange, però tots eren molt de dretes, sí. Els padrins, sobretot, eren molt religiosos i de dretes. De tota manera, jo no record haver cantat mai el Cara al sol, a Biniali. Crec que Don Joan Font, el mestre depurat que després va tornar a fer classes, no ens el va fer cantar mai.

I, a deu anys, vàreu anar a Lluc.

Vaig entrar a Lluc el 12 de setembre del 1948. Vàrem arribar-hi amb carretó, amb mon pare, just per a la missa. La família tenia molta vinculació amb el santuari. A ca nostra, solíem tenir la revista Lluc,

Francesc Antich entrega la Medalla d'or de la Comunitat de 2010 al P. Amengual

i un oncle meu, el pare Josep Amengual, n'era el preceptor, aleshores. Amb la padrina i mumare, l'anàvem a veure un pic a l'any. Aquelles visites em despertaren les ganes d'anar-hi per quedar-m'hi. Quan feia qualche malifeta d'infant, mumare em deia que, si no em portava bé, no em deixaria anar a Lluc.

A LLUC REBÈREM UNA EDUCACIÓ QUE ENSENYAVA A ASSUMIR RESPONSABILITATS

Com era Lluc en aquells anys?

A l'hivern era un poc pesat perquè mai no veies ningú enlloc. Estàvem molt aïllats. A l'estiu, també estàvem aïllats dins el santuari, però almanco veies gent que passava, que anava i venia. L'any més llarg de la meua vida va ser el primer que vaig passar a Lluc. El menjar de vegades era molt dolent. I el fred, terrible. Però el ritme de vida que dúiem, que alternava els jocs i les classes, ens omplia el temps. Teníem cinc assignatures cada dia –matemàtiques, llatí, castellà...–, cada una de les quals consistia en tres quarts d'hora d'estudi o deures i tres quarts

d'hora més de classe amb el mestre. I havíem d'estudiar, perquè cada dia ens demanaven la lliçó. A més, hi havia la música, més el matinal al dematí i el rosari al vespre.

Molt d'ordre i molta disciplina, m'imagín.

Era una educació bastant espartana. Ara bé, en conjunt, jo en tenc un molt bon record. Això no vol dir que cregui que avui s'ha d'educar els al·lots igual que aleshores, però en aquells temps era una educació que ensenyava a organitzar-te, a assumir responsabilitats a la vida, a espavilar-te... La neteja sempre corria a càrrec nostre, i si feies una falta de silenci, et podien castigar a agranar.

Quin era l'idioma que més se sentia a Lluc entre el final dels quaranta i principi dels cinquanta?

La majoria de professors parlaven en mallorquí. En realitat, parlaven com els sortia, i els sortia més naturalment parlar en català. Anys després, va haver-hi alguns missioners –mallorquins– que obligaven a tothom a parlar en castellà. Això sí, a classe, quan els fèiem una pregunta, ells responien en castellà, perquè era el que tocava. Quan havíem de cantar, a l'escolania cantàvem tant en castellà com en mallorquí. Quan els familiars feien festa, els escrivíem una estampa, i també per Nadal, i record que el preceptor ens escrivia les felicitacions en mallorquí a la pissarra perquè nosaltres les copiàssim. El tio Josep, el que era preceptor de Lluc i va estar un temps per Catalunya, escrivia moltes coses en mallorquí. Als altres dos tios, en canvi, el que va passar cinquanta anys a Navarra i l'altre que va estar entre Roma i la Península, mai no els va passar pel cap escriure res en mallorquí. A Lluc, hi havia una situació que avui pot parèixer difícil d'explicar però que es duia amb naturalitat: i és que alguns dels més mallorquinistes, com el Pare Josep Verd i el Pare Miquel Ollers, a la vegada eren molt del règim. No per la violència, sinó per l'ordre. Pareix una contradicció, però no ho és. El Pare Cristòfol Veny, a qui el bisbe Enciso volgué llevar la llicència per escriure en català, era també molt franquista.

Es pot dir que la persona més influent de la vostra infantesa va ser el tio Josep?

Sí, el més influent de la meua infantesa i adolescència: per la rectitud, per la coherència, perquè era un home que mostrava molta d'atenció amb tothom...

Any Lluç: Mn. Nadal Bernat, el bisbe Javier Salinas i el P. Josep Amengual

Era missioner. Els darrers deu anys de vida els va passar a Madrid, i va morir a Mallorca, casualment, el 1990. Sempre va tenir unes idees mallorquineses i sempre va mantenir una relació forta i profunda amb Mallorca. Era molt devot de la Mare de Déu de Lluç. Era un home que donava alegria a la família, també. El meu caràcter no és com el seu, en aquest sentit. La festa m'agrada, però no ho som com ho era ell, de la festa. El tio era un home que llegia, però no un intel·lectual. Sí que llegia qualche poesia, i revistes i diaris; sobretot llegia publicacions de tema pastoral, però. En tot cas, tots tres tios –germans de mon pare–, han estat un gran referent.

Fins quan vàreu estar-hi, a Lluç? Ja sentíeu una clara vocació religiosa?

A Lluç, vaig estar-hi fins l'any 54, i després ja vaig venir a La Real, a fer un any de noviciat. Sí que sentia la vocació religiosa, però com se pot sentir de nin, és a dir, com una cosa molt llunyana i idealitzada. Durant aquells anys, però, hi havia una eufòria de tipus missioner, sobretot per anar a Amèrica. Alguns dels nostres professors havien estat destinats allà i ens escriven per explicar-nos les experiències que vivien, que eren molt bones. Això generava un estat positiu d'inquietud i de ganes de fer el mateix.

Alguns d'aquells professors que se n'havien anat ens enviaven pilotes de futbol, millors que les d'aquí. És clar, aquella pilota et feia pensar amb molta il·lusió sobre el món des d'on te l'enviaven, per exemple l'Argentina.

Hi havia un ambient que propiciava que els al·lots interns volguéssiu participar d'aquella campanya per expandir la fe arreu del món...

També rebíem la revista Hosanna, dels jesuïtes, que era una revista per a nins. I a les festes de les missions els nins fèiem obres de teatre, i tot això feia que les festes fossin esdeveniments dins aquell món tan uniforme i tan tancat en si mateix. També hi havia casos de martiris, per exemple d'algun missioner que s'havia trobat una tribu indígena. Les històries relacionades amb martiris ens les llegien al menjador.

També hi havia les cròniques del pare Segundo Llorente, un jesuïta. Escrivia sobre les terres llunyanes on feia de missioner. Una de les cròniques, impactant, es deia En el país de los eternos hielos: parlava dels contactes amb els esquimals... Eren unes cròniques molt coloristes, hi parlava de costums diferents i de manges exòtiques, i això impactava moltíssim en la nostra imaginació de criatures. Avui dia ja quasi res impressiona, perquè ja quasi tot està vist; abans, en canvi, tot era nou i ens arribava molt endins.

Eren molts els al·lots de Lluç que després feien el noviciat?

En aquells temps, devíem anar-hi, al noviciat, un 25 per cent de cada curs. Als majors, sobretot als de mentalitat més tancada, els pareixia molt poc. En realitat, era moltíssim.

El P. Josep Amengual, prior de Lluc

Una vegada presa la decisió de fer el noviciat, tenguéreu mai dubtes sobre la vostra vocació?

Home, en aquella edat és quan es presenten els problemes de l'afectivitat, i és una edat en què sublimes les relacions, i la Mare de Déu i la religió no ho resolen tot, en aquells anys, perquè les necessitats de la persona són més àmplies que les respostes que la religió li pot donar... Fins que, a partir d'un moment, ja no dubtes. De tota manera, jo als quinze anys ho tenia tan clar com en aquella edat es pot tenir clara una qüestió com aquesta.

O sigui que, a partir d'una edat, la vocació es va anar consolidant?

També vaig passar un any aquí, al monestir de La Real: va ser un temps de formació, d'introducció a la pregària, d'educació per a la vida comunitària... Teníem a l'abast bastants de llibres religiosos –de llibres d'altra classe, no en teníem–, i tant la formació com les lectures anaven consolidant la vocació, sí. Aquell estil de fer noviciat, que a mi em va fer bé, reconec que es podria haver aprofitat millor.

En quin sentit ho deis?

Hi hauria d'haver hagut un estudi més raonat i pràctic de l'espiritualitat cristiana. Tot i que el Pare Escandell era molt humà, pragmàtic i comprensiu,

ens hauríem d'haver format en un humanisme cristià més obert, més coneixedor de les necessitats de les persones, dels problemes del Tercer Món, per exemple. La política ni es tocava ni es podia tocar, aleshores, però això s'hauria pogut fer sense entrar en matèria política, que a nosaltres, la veritat, no ens interessava gens. Però sí que hauríem pogut tenir una formació més social del cristianisme, encara que en plena dictadura devia ser difícil, per no dir impossible. A nosaltres, però, ens hauria fet bé, encara que a un al·lot de quinze anys d'avui, segurament, no li has d'anar cap aquí.

De quina manera l'hauria construïda aquesta formació més socialcristiana, o més humanista?

Havíem estudiat llatí, per tant hauríem pogut mirar quin model de persona podia sortir dels textos clàssics llatins –Juli Cèsar, Ciceró...– i de quina manera aquell model podia ser aplicat als anys cinquanta del segle XX. També la història podria haver-se estudiat d'una altra manera. Estudiàvem quatre batalles, quatre reis i poca cosa més... Potser hauríem pogut conèixer més el món d'aquell temps, i fins i tot la mateixa Església. Fer tot això era possible.

Després del noviciat, tornàreu a Lluc a fer Filosofia.

El primer que vaig fer va ser demanar de comprar una Bíblia, la versió en castellà de Nàcar-Colunga, i el formador es va espantar, perquè trobava molt estrany que volgués tenir la Bíblia. No s'usava tenir una Bíblia pròpia, en aquells anys. Així i tot, me la varen deixar comprar, a la fi. Encara que tenir una Bíblia no fos un costum gens usual, l'espiritualitat cristiana sense la Bíblia per a mi era una cosa purament teòrica, que no tenia –ni té– cap sentit. Era habitual, aleshores, llegir molts de llibres d'ascètica, escrits per jesuïtes.

Aquella petició de tenir una Bíblia pròpia també podria entendre's com un gest de reafirmació personal...

A mi, ni de jove ni tampoc de gran, mai no m'ha interessat estar en primera fila de res, i he procurat sempre no posar gaires problemes als meus superiors, però la visió crítica que sempre he tengut, i que ha resultat incòmoda, de vegades, crec que justament em ve d'aquell coneixement directe i primerenc de la Bíblia.

Amb membres de la Fundació Concordia

Com ho heu fet això de tenir una visió crítica i alhora intentar no posar problemes als superiors?

Per exemple, quan vaig estar a Amèrica, demanava als nostres capellans que, davant el bisbe, no esmentassin directament el pare Óscar Romero, una figura molesta durant el papat de Joan Pau II. Els deia que molestarien i crearien un problema i que més valia esmentar l'exemple i la figura del pare Romero tots els altres dies que no hi hauria el bisbe davant, així no ens posarien en un compromís i les seves paraules farien el mateix efecte amb els fidels. En realitat, es tractava de ser pràctic i no crear conflictes entre la congregació i el bisbe.

MAI NO M'HA INTERESSAT ESTAR EN PRIMERA FILA DE RES

Varen ser útils, intel·lectualment, els tres anys d'estudis de Filosofia a Lluc?

Sí, però el més important no és el que vaig aprendre –les qüestions eren les mateixes que s'estudiaven segles abans, per tant estaven molt passades de moda–, sinó que tot allò em va ensenyar a pensar. En aquells anys, la idea era que tot el que era modern estava equivocadament. Aquesta idea, quan un és un al·lot,

l'aguanta si l'ha d'aguantar, però el meu raonament era: com és possible que només hi hagi veritat fins aquí i no més enllà? Això m'ho he plantejat moltes vegades en molts assumptes. Per què fins aquí sí i fins allà no? Per què s'ha pogut innovar en la litúrgia fins a un determinat moment i ara no es pot fer? Per què s'han pogut fer innovacions a França i a Catalunya i aquí no les hem pogudes fer? Per què certes formes de treballar, de veure i de pensar no es poden dur a terme avui?

En teologia, per exemple. Vaig ser durant vint anys professor de teologia. Ensenyava teologia de l'església, i hi havia el tema de la col·legialitat, i em semblava que no tan sols a França i a Alemanya havien de poder parlar d'això. ¿No és vera que, etimològicament, "església" vol dir comunitat, i que una comunitat no pot ser monolítica i que per tant un bisbat i una parròquia tampoc no han de ser monolítics? Per què no hem de poder repensar, avui, com s'ha de dur a terme la participació dins l'església? Per què no hem de poder pensar que no hi ha d'haver només participació clerical sinó també participació laical i de les dones? I això no vol dir necessàriament parlar de si les dones s'han d'ordenar o no, un tema que en aquests moments no em sembla crucial. Un altre tema: si el matrimoni ha tengut tantes formes al llarg de la història, per què no podem mirar d'introduir dins l'església altres

A l'Àfrica, durant el període de superior general

Quan feis referència a noves formes de relació i convivència, vos referiu només a un home i una dona casats pel civil, o bé convivint només aparellats, en cap cas a les relacions homosexuals, entenc.

En el tema de la homosexualitat, jo no hi entraré, però sí que vull dir que una persona és una persona, i que ho és sempre i en qualsevol situació, i ser una persona és el valor més gran que hi ha. Per damunt, només hi ha Déu. Per tant, si una persona pren una decisió personal, l'església no l'ha d'assenyalar i atacar, sinó que l'ha de mirar de comprendre, i després ja veurem quina resposta se li ha de donar. Hem d'intentar conèixer les persones i donar resposta a les seves necessitats. Que seran respostes provisionals? Sí, d'acord. Però, què no és provisional, avui?

Després de Lluc, anàreu a Navarra.

Després dels tres anys de Lluc, vénen els dos anys de maestrillo a Navarra. Vaig llegir molt durant aquells temps. Vaig llegir Balmes, vaig llegir tots els quatre volums dels heterodoxos de Menéndez y Pelayo, i tot plegat em va ser útil, però era un catolicisme molt bel·ligerant. Aquells varen ser els dos primers anys que vaig fer classe, en una escola apostòlica d'Artajona. Jo i en Damià Socias

Picornell, capellà obrer de Randa que està a València, ens encarregàvem de la disciplina, del temps de recreo i després també fèiem classes. Ensenyàvem de tot. A mi em va tocar impartir història, castellà, matemàtiques, geografia i –això t'ho dic amb vergonya– Formació del espíritu nacional. També vaig ensenyar música, una mica de solfeig. En acabar aquells dos anys, vaig tornar a Lluc a fer Teologia.

Què és el que més vos va marcar de l'estada a Navarra?

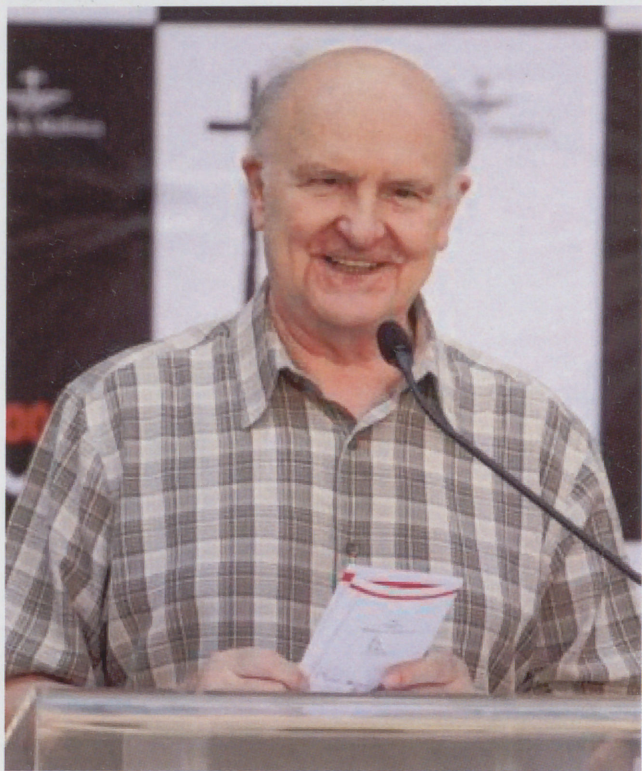
El que em va marcar va ser una cosa que va passar entre Navarra i el retorn a Mallorca. Vaig anar a La Granja, a Segòvia, on hi havia un centre que es deia el Mundo mejor, del Pare Ricardo Lombardi. Era el més nou que hi havia. S'hi apostava per una obertura de l'església, per fer una església més dialogant, més comunitària, més participativa. Vaig passar-hi uns dies, potser una setmana, i allò em va obrir els ulls al món, encara que era una espècie de continuació del que havia viscut a Lluc, a l'acadèmia missional, també inclusiva, participativa, oberta... A part de la formació, a Lluc tenia molt bona relació amb el Pare Joan March, que era qui primer m'havia parlat del Mundo mejor. També va ser d'ell de qui vaig sentir les primeres al·lusions al tema de la llengua.

Sembla que l'experiència del Mundo mejor va donar uns continguts i una forma concrets i conscients a les idees i sentiments que dúieu dedins, els quals no tenien gaire a veure amb els del nacionalcatolicisme. És així?

Sí. En termes de teologia, hi havia un cert dualisme. D'una banda, hi havia allò formal, que venia a través de l'estudi de les assignatures que ens impartien, i de l'altra banda hi havia el que un desitjava, les aspiracions vitals i espirituals que tenia, que venia per les lectures de revistes, pel que ens contaven sobre les experiències dels missioners, etc. Jo sentia que la teologia dogmàtica no era una font de vida, i en canvi l'espiritualitat de les lectures sí que ho era.

Quan vàreu ser més gran, vàreu tenir professors influents?

Especialment dos. Un va ser el pare Pau Móra Mulet, que feia dret canònic i moral i que feia poc

En una intervenció de l'Any Lluï (2016)

que havia tornat de Roma. Quan el deixaven parlar, mostrava una concepció diferent de l'espiritualitat i de la vida. Ell ens ensenyava que l'església havia de partir de baix, del poble, de la realitat, això volia dir encarnació en el territori, incardinació, era una altra manera d'entendre-ho tot, també un altre model de Jesucrist i una església menys jerarquitzada... L'altre va ser el pare José Félix Núñez, que també era diferent i que també havia estat a Roma. Això s'explica perquè, fins i tot a la Roma preconiliar, ja hi havia un plantejament més obert que a l'Espanya de Franco. Hi havia un altre tipus de mentalitat. Els canvis que s'arribaren a concretar al Concili Vaticà Segon ja eren a l'ambient, i jo em sentia més còmode amb aquelles persones que amb les altres. La Bíblia, per a ells, no era just una font de veritat. També era una font de vida, i això donava uns horitzons que omplien molt més. Aquella nova manera de veure, de sentir i de creure va consolidar molt la meua vocació.

Varen ser ells dos que vos varen dur a Roma?

No, va ser el pare Miquel Gual Martorell, de Campanet. M'ha influït molt, també. Pel seu sentit comú i pel seu sentit de comunitat. Va fer la vida per Amèrica. Jo li cercava llibres de gramàtica perquè volia aprendre bé el mallorquí.

Arribàreu a Roma el 63, ja iniciat el Concili Vaticà Segon.

Vaig arribar-hi quan ja començava la segona sessió del Concili i hi vaig estar fins al juny del 69. Dos grans professors que vaig tenir-hi varen ser els pares Maurizio Flick i Zoltan Alszeghy. A Roma, els primers tres anys vaig acabar Teologia. I després vaig fer el curs de doctorat. Tot allò no tenia res a veure amb la Mallorca i la Navarra que havia viscut. Coses que doctrinalment aquí no eren vàlides, a Roma es donaven per descomptades: per exemple el monogenisme –la idea que tota la humanitat ve d'Adam i Eva, que a l'Espanya de Franco no es discutia–, a Roma es descartava i s'inclinaven més pel poligenisme, més científic. Encara que, a Roma, també hi havia professors més clàssics, o antiquats. En aquell temps, el futur papa Joseph Ratzinger era un dels més partidaris d'obrir l'Església.

AMB LA TRANSICIÓ ESPERAVA UN MAJOR PAPER DELS CATÒLICS EN LA SOCIETAT

Curiós, com poden canviar les persones.

A en Ratzinger, el varen esfondrar les revoltes del 1968. Va haver-hi grups d'estudiants que envaïren les seves classes per protestar i aquell home es va fer por, i a partir de llavors la seva trajectòria va canviar. Jo, quan impartia Història de l'Església, feia servir escrits seus, d'abans que adoptàs unes posicions més tancades.

Per què va ser important el Concili Vaticà Segon?

Perquè va establir la centralitat de la persona. Es va establir amb el decret de la llibertat religiosa. Fins aleshores, la veritat era el cristianisme i tots els altres, tots els que no hi participaven, hi anaven en contra. Això és molt important: la veritat és la persona, no la pàtria, no l'església, no la comunitat, no la congregació, sinó la persona. Això canvia l'escenari i fa que els cristians catòlics deixem de veure protestants i passem a veure persones que són protestants, o que deixem de veure comunistes i passem a veure persones que creuen en idees comunistes, etc. A la nostra congregació, tenim ruandesos, i jo mai no he vist hutus i tutsis, només he vist persones. Una altra qüestió important és de tipus d'església. El Concili Vaticà Segon centra

Maribel Ripoll, Miquel Ensenyat i Josep Amengual

la bondat, l'esperança i, fins i tot, la vida eterna. Per tant, l'Església ha de mostrar aquesta força i aquest poder d'atracció de Jesús. Això ens porta a replantejar l'actitud de l'Església dins el nostre món, que prou falta fa. Una de les nostres regles dels Missioners diu: «Déu no mos envia a condemnar ningú». Això sempre ho tenim en compte. Algunes faccions més dures de l'Església ens han dit que som massa tebis, però nosaltres sempre deim que això és el que Déu vol.

Després de Roma, on també vos llicenciàreu en Història de l'Església, anàreu a la Universitat de Deusto.

Després de defensar la tesi de teologia, em varen convidar a Deusto a fer classes d'Història de l'Església Antiga: com va aparèixer el cristianisme, les persecucions, la consolidació del cànon de la Bíblia –per què hi ha uns textos i no uns altres–; també tractàvem el tema de les relacions entre l'Església i l'Estat, que aleshores interessaven molt, sobretot al País Basc, on hi havia la pugna entre l'Espanya franquista i l'Església basca. Molts dels meus estudiants eren molt basquistes, i alguns tenien una concepció més aviat marxista a l'església. Els interessava, a tots ells, veure que la majoria dels pares de l'Església s'havien decantat

per proclamar la llibertat de l'Església en contra de la intervenció de l'emperador. A Deusto, hi estava tres mesos cada any. Els altres mesos me'ls passava aquí, a Mallorca. Feia teologia de l'església al Seminari nou i més tard al Seminari vell.

Amb la mort de Franco, s'obren les portes per renovar tant l'església com el món de l'acadèmia, i començau a ocupar càrrecs de responsabilitat diversos. A més de ser professor de la Universitat de Deusto (1970-1977) i del Centre d'Estudis Teològics de Mallorca (des del 1970), més tard també vàreu ser bibliotecari de la Societat Arqueològica Lul·liana i acadèmic corresponent de l'Institut d'Estudis Catalans i de la Real Acadèmia de la Història. En qüestions estrictament religioses, el 87 vos nomenaren vicari general de la Congregació, el 90 prior de Lluc i el 93 superior general. Des de la mort de Franco, queda clar que heu assumit moltes responsabilitats de lideratge, però per la vostra trajectòria diria que l'evolució de l'Església espanyola de la Transició ençà no vos ha semblat mai ni prou ràpida ni prou completa...

Quan va morir Franco, jo era a Deusto i vaig anar a Madrid. La ciutat estava farcida de crespens negres, mentre que a Deusto no n'hi havia ni un, encara que hi havia molts de professors que eren gent d'ordre i gens antifranquistes. Jo esperava un desenganxament ràpid del franquisme per part de l'església, sí, però va venir molt a poc a poc, igual com ha estat molt lenta la diferenciació entre l'església i l'estat. A més, en molts de moments hi ha hagut una regressió. També esperava un major paper dels catòlics dins la societat. No un paper confessional, perquè no em semblava convenient una democràcia cristiana com la italiana.

Però sí que creia necessari que hi hagués cristians en l'esfera pública, uns cristians amb una mentalitat oberta, amb consciència social, coneixedors dels problemes dels treballadors... Un dels problemes de l'església espanyola és que, a través de certes emissores, va contra molta de gent: contra els socialistes, contra Catalunya i el País Basc... Amb Franco, se'n va anar un home que ens va tenir molt estrangulats durant molt de temps, però ara n'han sortit d'altres que, tot i que arriben on arriben, a la seva manera també ens estrangulen.

Amb el President Cristòfol Soler en el cambri
de la Mare de Déu de Lluc

Ja a Mallorca, féreu una segona tesi, Els orígens del cristianisme a les Illes Balears, que Editorial Moll va publicar en dos volums.

Jo em pensava que el tema estava molt estudiat, però vaig veure que no. Al segle V, sorgeix el bisbe Sever de Menorca, que apareix amb una campanya contra els jueus, no antisemita sinó de caire estrictament religiós. Amb les informacions que tenim, podem concloure que el cristianisme a les Illes Balears ve dels mercaders jueus de raça però cristians de religió. A les Balears, tenim un cristianisme que dura, ininterrompudament, fins al segle XII, ja en temps dels musulmans. Pertot arreu, l'arribada de l'Islam representa la fi de la romanitat, que sempre ha anat aparellada amb el cristianisme. A partir del segle XII, que va ser fins quan a la Mallorca musulmana hi va haver capellans, ja no tenim informació, encara que pot ser que hi hagués cristians espargits i més o manco amagats per la serra de Tramuntana. En tot cas, ja no hi ha una reaparició completa del cristianisme fins a la reconquesta. El cristianisme dels segles VI, VII i VIII és molt ramificat i va donar origen a les basíliques paleocristianes que coneixem. Durant aquells temps, les Balears estaven perfectament comunicades amb tota la Mediterrània, i hi havia comerç amb l'Orient.

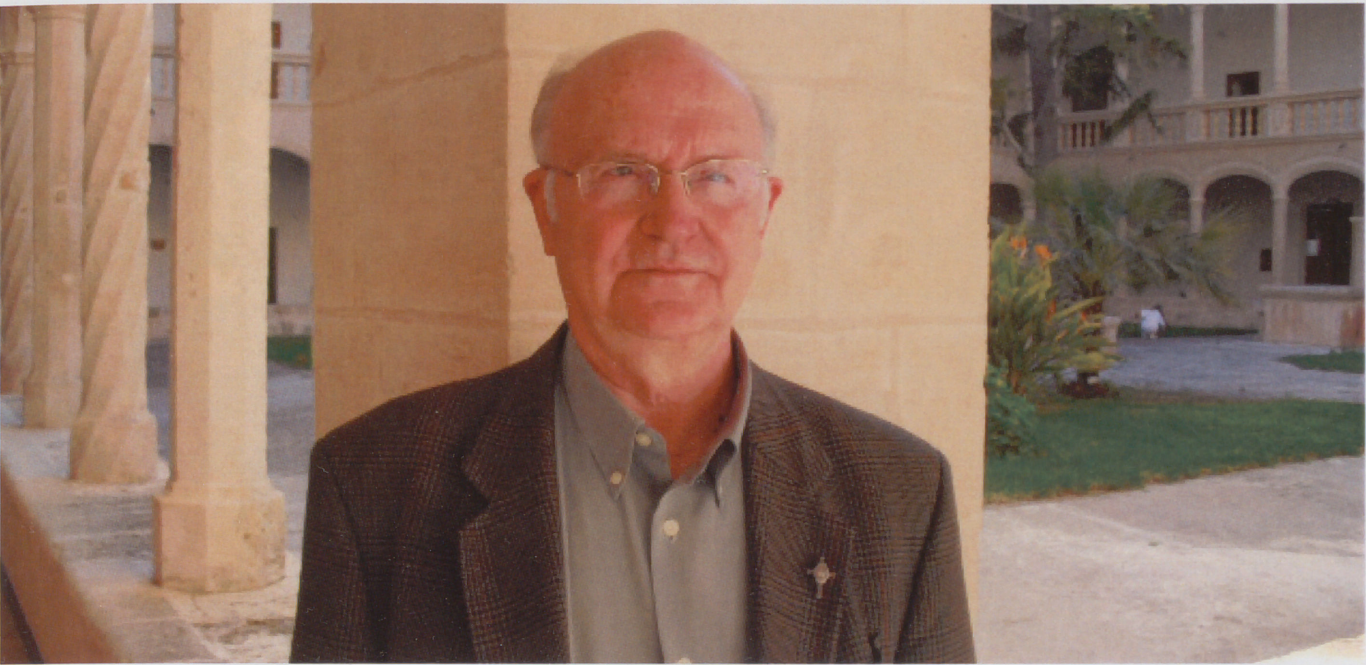
Entre les coses importants que contribuïreu a dur a terme, hi ha el fet de trencar amb el model educatiu antic dels seminaris i crear el Centre d'Estudis Teològics Moderns. Això té relació, en part, amb el fet que heu estat un dels teòrics del model d'església que hi havia d'haver a Mallorca. Com definiríeu el model que sempre heu defensat?

L'església mallorquina com a poble de Déu. Per tant, com una realitat que per descomptat és una realitat bíblica i teològica, però també política i sociològica. Això requereix una participació de tots els batejats en els afers comuns. Per tant, també implica que, perquè hi hagi un poble de Déu, hi ha d'haver un poble políticament i sociològicament, i això suposa que cal vertebrar-lo alhora socialment i eclesialment, no perquè tothom pensi igual respecte de la realitat civil –en això, és necessari el pluralisme–, però sí perquè tothom comparteixi les idees de felicitat, de fraternitat, d'igualtat, de pau –en això hi ha d'haver una comunió de tot el poble. Aquests valors, a més, són els que s'han de dur a l'eucaristia, i després han de repercutir, civilment, en el bé comú. Això suposa una dignificació de tot el poble, però també del ministeri del prevere, que és, dins el seu àmbit, un autèntic promotor d'aquesta convivència i aquesta comunió. En aquest sentit, un dels objectius és la comunió amb els pobres. Que no quedi ningú defora ni enrere. Aquesta eclesiologia ha influït molt en Càrites, que en temps d'en Tomeu Bennasser era un autèntic ministeri dels pobres i que ha fet i fa molt bona feina. Amb el bisbe Teodor, tothom se sentia més convocat...

PERQUÈ HI HAGI POBLE DE DÉU HI HA D'Haver UN POBLE VERTEBRAT

Hi ha hagut canvis que hauríeu volgut fer i que no heu pogut concretar perquè no vos han deixat?

M'hauria agradat canviar el sistema de nomenar bisbes, que no estigués tan centralitzat i en mans de persones que no saben ni on és Mallorca. Jo no vaig contra cap bisbe ni hi he anat mai; ara, els bisbes que hem tengut, haurien pogut ser mallorquins, perfectament.

El P. Josep Amengual en el claustre del Monestir de la Real

Vàreu viure a Madrid prop de vint anys. Amb el rumb que ha pres la Conferència Episcopal espanyola, deu haver estat conflictiu i complicat, a moments, per a vós, que heu provat de fer una església diferent i moderna, arrelada al territori.

Sí, m'ha afectat, però he tengut l'avantatge que jo no tenia càrrecs de part del bisbat. I, com que Madrid és tan gran, els plantejaments aquests d'una església diferent, allà on jo estava, a la parròquia Virgen de Lluc, els meus companys predicaven el mateix que jo, i com que no hi va haver cap cas estrident de conflicte, no vàrem tenir mai problemes. Com que lamentava la forma d'actuar de la Conferència Episcopal, si no era obligatori no anava a torturar-me a segons quines reunions. Ara, amb el Papa Francesc, es veu com hauríem d'haver anat sempre...

Vos deman una definició dels tres darrers papes. Comencem amb Joan Pau II, el Papa Wojtyla.

Va ser un Papa per a la televisió i per a les grans concentracions. Va tocar molts de temes filosòfics i teològics, però crec que en això no deixarà petjada, perquè era el mateix d'abans amb un vestit nou.

Va ser un papa més vistós i espectacular que res? Més o manco. Però va satisfer molta gent, i això m'alegra.

Benet XVI, el Papa Ratzinger.

Va ser un gran teòleg. Ha estat un papa una mica

massa acadèmic, que ha estat lluny de la gent. Des del punt de vista teològic, sempre m'ha agradat per la profunditat espiritual i de pensament. Ara, per al poble, que s'ha de tenir en compte, i més ara, el papa Benet va ser poc assimilat.

I, finalment, Francesc, el Papa Bergoglio.

S'ha pres com a programa viure simplement l'Evangeli. I per això té els mateixos xocs amb els poderosos que tenia Jesús. Hi ha sectors de l'església que el rebutgen i que el rebutjaren sempre.

Són molts?

N'hi ha. A Roma, el Papa Francesc, com que va per l'evangeli, no pel cerimonial ni per l'endogàmia doctrinal, descol·loca molta de gent. Diu: «quan veig un nin que pateix, jo també pateixo». Això ara ens crida l'atenció perquè estam avesats a la figura del Papa com a autoritat i no com a pastor i company. És clar que el Papa també ha de tenir autoritat, però ha de ser proper. La virtut del Papa Francesc és que va convertint en normal el que hauria d'haver-ho estat sempre i no ho era.

L'heu tractat.

El vaig tractar quan era bisbe i cardenal, però no de Papa. En les distàncies curtes, no és una gran conversador, pareixia apagadet, aleshores. Els capellans de la regió del gran Buenos Aires parlaven molt bé d'ell, i deien que sempre anava on s'havia de ser. El Papa Francesc transmet cristianisme, no

LA RÀDIO MÉS LLIBRE

Amb el Patronat de la Fundació Santuari de Lluc

el poder del Papa, ni la imatge d'un home que ha de ser venerat.

Des de la Congregació dels Missioners del Sagrat Cor, heu treballat molt per Amèrica i l'Àfrica, i en part per això creàreu la Fundació Concòrdia.

Com que les congregacions no poden tenir finançament ni ajudes estatals, cosa que jo entenc que hagi de ser així, idò creàrem la Fundació Concòrdia per lluitar contra la lepra, per construir cases per als necessitats del Tercer Món, per ajudar els malalts... Es va fundar el 2003, però ara notam molt la crisi perquè les institucions poden ajudar poc. Des que començàrem la nostra tasca, hem fet pujols de cases a Ruanda, escoles també a Ruanda, el centre més important de rehabilitació –amb aparells ortopèdics i més coses– de la República Dominicana... Aquest centre el duen metges d'allà perquè sempre treballem amb nadius, cosa que fa l'entesa més complicada però que alhora garanteix la durada dels projectes.

També vàrem fer una escola a Haití després del terratrèmol. Allà, es va prometre molt i tot ha quedat a l'aire. El nostre és un dels pocs projectes que s'hi ha fet. Al Camerun, també hem impulsat un centre de formació –en drets de la dona, en drets civils, en activitats comunitàries– i ara hi hem tornat a posar un motor d'aigua, que s'havia romput, del qual en

viuen 500 persones. També hem fet un projecte de cases per a gent pobre a la Patagònia. I, a Ruanda, hem fet molt de treball contra la SIDA.

De l'Àfrica, ens en sol arribar una imatge marcada per les calamitats de tot tipus i pels conflictes sagnants i interminables. L'heu conegut bé, el continent africà. Per què pateix els problemes que l'assolen?

Al final del segle XIX, quan Europa vivia l'eufòria dels bons anys feliços de França i quan els imperis alemany i anglès estaven en el seu esplendor, les potències europees varen trossejar i varen repartir-se l'Àfrica separant famílies, tribus i ètnies sense mirar res més que el propi profit. A partir d'aleshores, han saquejat les riqueses immenses del continent. I, una vegada se'n varen haver anat els europeus per la descolonització, no varen deixar una nova generació de dirigents preparats. Sí que hi havia grans figures, com en Lumumba, però els EUA se'l carregaren. Els africans més formats en el moment de la descolonització eren, curiosament, els antics seminaristes i els mestres... I ara el que hi ha és un neocolonialisme econòmic i polític, amb una disputa entre els països de l'anglofonia i els de la francofonia. La pugna entre la francofonia i l'anglofonia ajuda a explicar la guerra de Ruanda, en què tot el món anglòfon es va posar a favor dels tutsis, mentre que França va deixar de banda els hutus.

Cap dels dos fronts és innocent, és clar, començant pel president Kagame i acabant amb el president Habyarimana, el que va morir assassinat en un atemptat contra el seu avió el 1994. En realitat, tant els uns com els altres són titelles dels països europeus i dels EUA. Sol dir-se que les guerres africanes són guerres de blancs fetes per negres. A mi no m'agrada gens parlar de blancs i de negres, perquè tots som persones, però de vegades no hi queda més remei.

Són moltes les culpes d'Occident, pel que deis.

Occident tampoc no ha permès el lliure comerç de l'Àfrica, perquè la producció africana seria molt més barata i desestabilitzaria la d'Occident. Europa està disposada a construir universitats i hospitals a l'Àfrica, però no està disposada a deixar que els països africans participin en el camp del comerç en igualtat d'oportunitats.

Fer universitats i hospitals està bé, no dic que no, però distreu del que podria resoldre els problemes estructurals del continent. Mentre això no estigui resolt, la immigració africana continuarà venint a Europa, perquè milions i milions de persones no es resignaran a la situació injusta que pateixen. Europa està cavant la seva tomba.

Els néts de la generació actual pagaran car el que ara s'està fent. I tampoc no es tracta de llevar la responsabilitat dels nadius. Entre les multinacionals estrangeres i els governs occidentals i les oligarquies nadiues, fan les malifetes i tots en treuen un profit. De vegades es diu: «Ai, pobrets, aquests africans...» Escolta, els que governen saben bé el que es fan. A l'Àfrica, el poble sap molt poca cosa, no sap res, en realitat, però en Mobutu, en Kabila, en Kagame, el rei del Marroc i tots els dictadors que hi ha hagut i que hi ha, aquests saben perfectament el que passa i el que fan.

Quanta gent forma part, en aquests moments, de la Congregació dels Missioners dels Sagrats Cors?

Som 150 missioners a tot el món repartits en una trentena de comunitats. D'aquests 150, uns 40 són africans. Dels més joves, la majoria són de l'Àfrica. També n'hi ha alguns de dominicans. Tant aquí com a l'Argentina, no hi ha vocacions. Jo

m'he preocupat perquè aquests joves missioners africans tenguessin uns anys de formació a Amèrica, ja fos a l'Argentina o a Santo Domingo, on no hi ha una església rica. L'objectiu és que vegin altres experiències de situacions de pobresa i que hi aprenguin el castellà. Necessiten el castellà per anar a l'Argentina i a la República Dominicana, si no volen ser ciutadans de segona. A més, tota la nostra documentació bàsica és en castellà.

NO M'AGRADA GENS PARLAR DE BLANCS I DE NEGRES PERQUÈ TOTS SOM PERSONES

Al llarg dels darrers deu o quinze anys, l'Església ha ocupat moltes pàgines dels diaris i molts minuts als telenotícies i les ràdios per un tema terrible: els milers i milers d'abusos a menors perpetrats per membres de l'església, encoberts sovint per la jerarquia.

A mi em preocupa molt la imatge de l'Església, però encara em preocupa més la realitat. Durant molt de temps s'ha tengut més present de part dels papes, dels bisbes i dels capellans la imatge de l'Església que les persones, i això ha fet que es deixassin molt de banda les víctimes.

Tapar els casos de pederàstia que hi havia ha estat un error. Una injustícia i un error. Hi havia un malalt i no tan sols no se'l curava sinó que ni tan sols se li diagnosticava la malaltia. Els darrers anys, ja amb el papa Benet XVI, es varen corregir les normes d'una manera molt dràstica, i s'ha intentat resoldre el tema d'una manera més contundent, i això ha fet que es condemnàs gent que potser no és culpable. Cal mirar molt bé si algú és acusat amb fonament, però no se'l pot condemnar sense estar-ne segur, com de vegades ha passat i passa.

Estau pensant amb el pare Antoni Vallespir, que ara viu a La Real?

En principi, sí. Jo esper el jutge per condemnar. No es pot condemnar abans, perquè això també és cometre una injustícia, i no es pot mirar d'arreglar una injustícia amb més injustícies. Aquí, la premsa s'ha tirat damunt el tema, i d'aquesta manera no es pot anar enlloc.

Monsenyor Jorge Bergoglio i el P. Josep Amengual, a l'Argentina

Bé, hi ha hagut tants d'anys de connivència, d'amagar-ho, de deixar de banda les víctimes, que ara hi ha un estat d'alerta i de zel en part molt comprensible i fins i tot molt justificat, no?

Sí, jo això ho entenc. Però s'ha d'anar cas per cas, perquè, si no, també serem injustos.

L'església catòlica pateix des de fa dècades una progressiva pèrdua de fidels. Com veis la situació?

Jo no crec que tenguí cap solució. Estam dins una ona cultural que és més poderosa que l'església. Per tant, aquesta època durarà el que hagi de durar, i després ja ho veurem. El que jo propòs és entrar cada vegada més dins l'Evangeli, encarnar-lo cada vegada amb més coherència, ser cada vegada més humils, i, a la fi, serà el que Déu voldrà. Ara bé, de maneres de fer que hi hagi més atenció dels creients, n'hi ha.

Aclarir el tema del celibat i de l'ordenació de les dones, creis que ajudaria?

Els protestants no tenen el problema del celibat i tenen molt poques vocacions, també. ¿El celibat ha de ser lliure per als capellans? Sí, però això no ho arregla tot. Les persones, des que neixen, avui van amb una altra ona cultural, que els allunya de l'església, i no sé si es pot fer res en contra d'això. Sí que s'ha de seguir tenint fe, però, per difondre un cristianisme molt vinculat a l'Evangeli, que no serà com ha estat històricament però que en tindrà la mateixa llavor. En realitat, la religió té un gran pes i

està molt valorada per tot arreu excepte en aquelles cultures que vénen de la revolució francesa. Es tracta, per tant, d'esperar, de tenir fe –perquè la fe duu a tenir una fermesa que transcendeix les nostres limitacions–, però jo no m'enfrontaré al món perquè jo form part del món. Per tant, que sigui el que Déu vulgui. El cristianisme s'ha de salvar per Crist, no per unes altres qüestions. I el mateix val per als cristians.

Com veis, globalment, la situació actual de Mallorca, i l'evolució de la societat mallorquina al llarg dels darrers seixanta anys, quan amb el boom del turisme de masses tot va canviar?

Un dels problemes de Mallorca és que hi ha molta de gent que no sap exactament d'on venim. Des del segle XVI cap aquí, quan vàrem deixar de tenir una cort, la nostra llengua ha estat desprotegida, i també han estat desprotegits la nostra història, cultura, símbols i personatges. Han quedat arraconats els nostres historiadors, els nostres místics, els nostres científics... Llavors, al final del XIX, va haver-hi la recuperació de la Renaixença, però es va quedar en unes esferes d'elit cultural i no va arribar al poble. Els nostres símbols i les nostres diades, tot allò que ens identifica com a poble, fa segles que ha quedat molt arraconat. En realitat, des de la conquesta hem viscut en un règim colonial, en el sentit que mai no hem tengut dirigents de Mallorca.

I alerta: no dic que els mallorquins siguin sempre millors necessàriament, però som a ca nostra i hem

EL COR DE MALLORCA L'EXPERIÈNCIA DEL PELEGRÍ

Àudio immersiu 3D - Sound experience 3D
La primera experiència d'àudio 3D a Mallorca!!

Visita "El Cor de Mallorca" i el Museu !!!

SANTUARIDELLUC

A la sagristia de Lluç en un acte oficial, essent prior del Santuari

de poder decidir què hi passa. I no és una qüestió només de llengua i de cultura. Tenir una identitat pròpia també significa controlar la nostra economia, la fiscalitat, el que construïm i el que no... Per tant, ens falta una consciència de poble, de sentir-nos part d'un poble digne. Jo sempre deman una cosa. Qui ha fet la Seu? Qui ha fet els camins i les esglésies i els ajuntaments dels pobles? La resposta és: tot això ho han fet els mallorquins. Els reis mai no han fet inversions a Mallorca.

ENS FALTA UNA CONSCIÈNCIA DE POBLE, DE SENTIR-NOS PART D'UN POBLE DIGNE

Ni els reis antics ni tampoc els moderns, perquè han preferit fer l'Escorial, La Granja, Aranjuez... En canvi, al segle XIX, a pesar de tots els entrebancs, sí que vàrem saber donar una empenta forta: vàrem fer una bona xarxa de trens, vàrem tenir gas i electricitat, hi havia empreses navilieres... Basta dir que les monges mallorquines del segle XIX varen aconseguir baixar la mortalitat infantil a nivells europeus. A l'estat, per tant, li devem ben poc. És

l'estat, en realitat, qui ens deu a nosaltres. Per tant, no hem d'adorar ningú de fora. Tampoc no hem de discriminar ningú, però no hem d'adorar. Hi ha hagut un desenvolupament turístic que ha tengut coses positives, és cert, però també ha creat uns desequilibris terribles. El turisme viu del que importa i arracona el que té al costat, i això ha provocat que l'agricultura illenca, abans tan forta, ara estigui desfeta. El camp mallorquí està abandonat, només hi ha esbarzers i ullastrs i herba, enlloc no hi ha una pagesia potent.

Jo no deman que la gent compri a preus de ruïna, però no s'ha fet un replantejament de l'economia de Mallorca d'una manera coherent i coordinada. On se n'han anat les fàbriques de teixits i de sabates que abans hi havia? El turisme ens ha donat coses, però ens ha desequilibrat terriblement. I tampoc no dic que haguem de carregar-nos el turisme.

El que dic és que hem de fer una Mallorca equilibrada. Els hotelers, tots els doblers que guanyen, no els haurien d'invertir només a fora. Si avui hi ha gent que mostra un fort malestar, tenen tota la raó del món per estar molestos i per protestar.

LA PORCIÚNCULA

"L'ESGLÉSIA DE CRISTALL"

UNA MOSTRA DE LA HISTÒRIA DE MALLORCA

"LA IGLESIA DE CRISTAL"

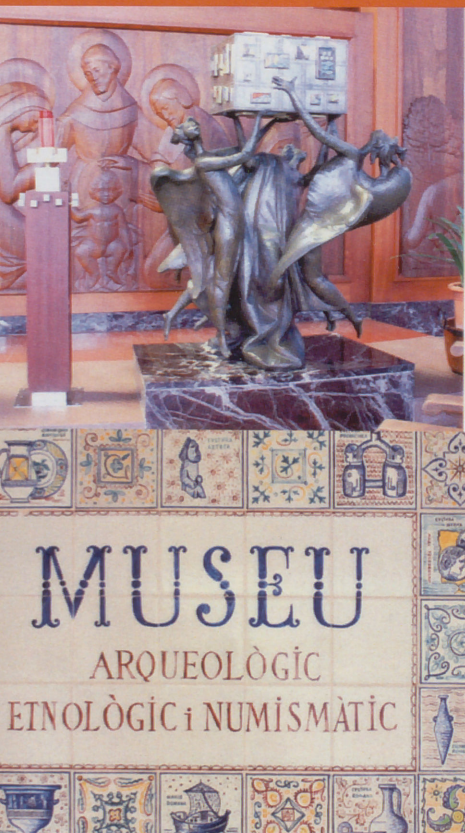
*UNA MUESTRA DE LA HISTORIA
DE MALLORCA*

"THE GLASS CHURCH"

AN EXHIBITION ON MAJORCA'S HISTORY

"DIE GLASKIRCHE"

*EINE AUSSTELLUNG DER
MALLORQUINISCHEN GESCHICHTE*

RUTA
FRANCISCANA
MALLORCA

Convent de Sant Francesc
Convent de La Porciúncula
Santuari de Cura
Casa/Museu Fra Juníper Serra

OBERT 10:00 - 18:00

DIUMENGES 10:00 - 14:00

CONVENT DE LA PORCIÚNCULA · FRANCISCANS T.O.R. ·AVINGUDA Fra Joan Llabrés, 1 (Arenal)

ELS MISSIONERS DEL SAGRATS CORS DE JESÚS I MARIA AL SANTUARI DE LLUC (1891-2016)

Aquest 2016 es commemora el 125è aniversari de l'arribada el 1891 de la Congregació dels Missioners dels Sagrats Cors al Santuari de Lluç. El P. Joaquim Rosselló tot just acabava de fundar l'Institut quan el bisbe Jacint Maria Cervera li encarregà la cura del culte a la Mare de Déu de Lluç, l'atenció als pelegrins i la gestió dels béns de què llavors disposava el principal santuari marià de Mallorca. Avui sabem que cent vint-i-cinc anys representen ja un cicle significatiu, constitueixen ja un període de llarga durada, malgrat que tenim consciència que el culte a la Mare de Déu de Lluç és vigent des de la Conquesta de Mallorca o molt poc temps després.

PRESENTAM QUATRE MIRADES SOBRE LA COMMEMORACIÓ

Els Missioners dels Sagrats Cors estan íntimament relacionats amb l'evolució del Santuari durant la modernitat, i com a tal han cercat de ser lleials a la missió encomanada pel bisbe, una fidelitat que han sostingut en paral·lel a la lleialtat al poble de Mallorca. Aquest model ha persistit d'una forma senzilla i lògica, tant en el vessant pastoral com en el de la gestió espiritual, precisament perquè el P. Rosselló participà en el procés de restauració del Santuari seguint l'esperit de la Coronació Pontifícia (1884) i executà el desig del bisbe Campins de convertir aquell indret en el principal centre espiritual de Mallorca.

Precisament per això, aquest darrer període de la història de Lluç ha resultat especialment simbòlic i continua sostenint aquell valor referencial de primer nivell que persisteix en la memòria del poble de Mallorca i en l'imaginari de la comunitat cristiana que pelegrina a Mallorca.

En aquest aplec d'articles us presentam quatre visions complementàries, quatre mirades que tenen en comú una reflexió sobre el diàleg que durant aquest llarg període han mantingut els Missioners dels Sagrats Cors i el Santuari de Lluç. Un intercanvi que ha esdevingut amb el temps reflex i imatge del que ha sostingut l'Església de Mallorca amb els valors i els símbols del poble.

En aquest dossier us presentam quatre articles. El primer, obra del P. Gabriel Seguí Vidal (1907-1996), titulat «Els Missioners dels Sagrats Cors a Lluç». És una reedició traduïda al català d'un article que el mateix autor ja havia publicat a la revista Lluç fa temps. El reproduïm perquè entenem que ens transporta a un moment, una circumstància i una forma de narrar la història del seu temps. Ens interessa en primer lloc perquè fa memòria del que foren els primers decennis i ens transporta a aquell moment i, en segon, com a homenatge simbòlic a un missioner historiador.

El segon article, titulat «125 anys que parlen de passat i de futur», de Pere Fullana Puigserver, ens presenta un reflexió sobre el significat d'aquesta commemoració i del sentit que té el relat històric per al present, tot plegat amb la voluntat de cercar la interpretació més crítica i rigorosa del passat, tot fugint de visions nostàlgiques i de mirada curta. La tercera aportació és del P. Josep Amengual Batle i du per títol «El P. Joaquim Rosselló i Ferrà, missioner». Aquest article ens aproxima a la figura del fundador dels Missioners dels Sagrats Cors, l'escollit per restaurar i redreçar el Santuari de Lluç, tot plegat mentre engegava l'obra de la congregació religiosa naixent. Finalment, el quart, titulat «El P. Joaquim Rosselló vist amb ulls d'avui», obra del P. Manel Soler Palà, ens facilita el camí per anar transitant del passat al present, tot des de la responsabilitat pastoral que actualment el P. Soler exerceix en el mateix Santuari de Lluç.

ELS MISSIONERS DELS SAGRATS CORS A LLUC

Gabriel Seguí Vidal, M.SS.CC. (Traduït per Maria Martorell)

Vista parcial del Santuari de Lluç (final del segle XIX)

Nota introductòria ¹.

El 21 d'abril de l'any 1891 el P. Joaquim Rosselló deixava la quietud de l'ermita de S. Honorat, a Randa, per pujar la muntanya i establir-se a Lluç. Amb ell, la Congregació fundada un any abans.

La revista *Lluç*, en el número 299, de juliol-agost de 1945 (pàgines 158-165), publicà aquest article del P. Gabriel Seguí, doctor en Història Eclesiàstica i gran coneixedor de la història de la Congregació dels Missioners dels Sagrats Cors de Jesús i Maria. Amb ocasió dels 25 anys de publicació, la revista *Lluç* va dedicar el número de juliol-agost de l'any 1945 a l'Institut dels Missioners i particularment a la tasca feta a Lluç.

En el marc de la commemoració del 125è aniversari de la presència dels Missioners al Santuari de Lluç, hem considerat que aquest article continuava tenint vigència, valia la pena reproduir-lo novament i traduir-lo del castellà al català. Ha estat traduït per Maria Martorell, amb algunes adaptacions, però manté el llenguatge i el clima de la Mallorca de 1945, un estil que ens ajuda a tastar el model d'espiritualitat i a

aproximar-nos a un model interpretatiu de la història que ens acosta al P. Joaquim Rosselló i els primers congregants que es feren càrrec del Santuari, en un gest d'obediència i de servei a l'Església i al poble de Mallorca.

L'escrit el signava el P. Gabriel Seguí i el titulava «Los Misioneros de los SS. CC. en Lluç». Passava revista a la renovació material, moral i cultural, alhora que explicava com s'havia aconseguit. Naturalment, en castellà, perquè la censura del català era ferotge a l'època.

Obra meritíssima és, segons creim, la que el nostre Institut ha realitzada a Lluç

Una de les notes característiques en l'existència set vegades centenària del famós priorat de Lluç, que perfuma d'aromes sobrenaturals la seva gloriosa història, és que totes les crisis que ha passades, com a obra humana, culminen en moments de major esplendor per a la seva vida.

El risc més violent per la seva durada i intensitat que corregué el Santuari llucà fou el que començà a mitjan segle XVIII (1760) i acabà el 1891.

¹ Nota del director

Els MSSCC han donat al Santuari de Lluc un caràcter i una identitat

Sense minvar gens la devoció dels mallorquins a la seva celest Patrona, a les acaballes del segle XIX l'horitzó estava carregat de nuvolots negres, presagi de temps funests per a l'existència de Lluc.

Pronosticaven un dur avenir en la vida econòmica del Santuari, ja la progressiva suspensió total de les considerables i freqüents captes amb què les Balears mantenien folgadamente el palau de la seva Patrona, ja els conats de minvar la riquesa del Santuari amb l'amortització de tots els béns immobles, que llegaren els devots per a la sustentació dels sacerdots i dels nins que servien la verge Santíssima, i per al benefici dels pelegrins que la visitaven. Només per evitar tan gran perill el Santuari invertí en viatges i plets moltes de les seves grans rendes.

Endemés, la major afluència de pelegrins, facilitada per la construcció de la nova carretera, exigia una considerable ampliació de l'hostatgeria. Aquesta obra es feia impossible atesa l'esmentada crisi econòmica, crisi que repercutia a més en la vida del col·legi de sacerdots que els segles XVI i XVII tanta de glòria procuraren a Nostra Senyora i que durant tot el segle XIX, amb molts de litigis tediosos, tengueren una vida mesquina i deixaren el Santuari en un estat deplorable.

Xocolat Centre

presenta

espai
XOCOLAT
café

c/Font i Monteros 18, Palma

www.xocolat.com

www.facebook.com/xocolatcentre
www.facebook.com/espaiXocolat

Tot i això, malgrat els presagis de mal temps durant els 54 anys que seguiren l'assenyalada data de 1891, ha estat tan rica i exuberant la vida del Santuari mallorquí que ha superada tota l'època multiseular precedent. Confirmen la nostra asserció els fets i les dades següents de progrés esdevenguts des del 1891 al 1945.

ENTRE EL 1891 I EL 1945 S'EXECUTAREN ELS GRANS PROJECTES ESTRUCTURALS

Renovació material

S'adornaren la cúpula cor, les cúpules i les parets de l'església amb teginat d'or sobre un fons blau i 45 quadres, també s'ornaren les parets i les cúpules de les capelles amb pintures segons l'estil de la decoració general; s'enrajolà tot el paviment de l'església i de la sagristia, se'n millorà el presbiteri i s'hi construí un nou reixat de vidres.

S'amplià el Cambril i es decorà amb una sostrada de fusta policromada, dos grans quadres, dues columnes grosses d'estalactita d'Artà un artístic candelier de ferro forjat, set llums, tres dels quals són de plata, riques estores i estovalles, sis canelobres de plata amb els seu corresponent crucifix, una corona d'argent per a Nostra Senyora i el seu Fill i dues còmodes escalinates de pedra calcària.

Se n'eixamplà el presbiteri i s'ornà amb rics i diferents marbres a l'altar i al paviment, amb dos grans candelers de ferro forjat i amb un sagrari de coure daurat.

Es proveí l'església d'un formós púlpit, de còmodes bancs i d'un modern òrgan de dos teclats, 14 registres, disposats en dos cossos.

S'enriquí la Sagristia de l'església amb nous i còmodes armaris de set terns complets, tres dels quals, valuosos: albes, estovalles, casulles, calzes, i uns altres tres de molt rics: canelobres de plata i d'altres coses secundàries, ja que la sagristia estava mancada de l'indispensable.

Rebé tota l'església la màxima decoració espiritual amb la seva consagració solemne.

Una àmplia façana i un rellotge carilló finiren la reforma de l'església.

L'hostatgeria i el col·legi. Els componen vuit cossos de l'edifici amb una extensió aproximada de 4.113 metres quadrats, dels quals cinc cossos en tres pisos han estat totalment bastits, formant 2.628 metres quadrats de la suma total; dels altres tres cossos n'han estat completament renovats els paviments i les parets.

S'hi han construïdes sis escales interiors, dues de les quals són de pedra marbre.

Els escassos llits i les màrfegues que hi trobaren el 1891 han estat substituïts per 307 llits, 250 dels quals amb somier i 403 matalassos, 205 dels quals són de llana.

S'ha fornit el Santuari de noves dependències que la concurrència de romeus exigia: espaioses sales per als exvots i per a la venda d'objectes piadosos; un gran restaurant, dividit en tres parts per sis gruixudes columnes de marbre amb dos reservats i una moderna cuina; un elegant bar, un vast menjador públic i nombroses cuines de carbó; un forn amb botiga, dues cotxeries i un lavatori per a ús general.

Per a les necessitats sempre creixents de l'hostatgeria i de l'església hi ha quatre persones encarregades de la seva neteja i una comunitat de monges Franciscanes que en un espaiós edifici disposen d'una rentadora de roba i un termos per tenir abundant aigua calenta.

Així mateix s'ha construït al Santuari una ferreria amb una màquina elèctrica de trepar i una fusteria amb una altra màquina elèctrica de serrar, ribotar i trepar.

L'antiga síquia descoberta que duia l'aigua de la Font Coberta al Santuari ha estat substituïda per una canonada de ferro i dos aljubs d'uns 100.000 litres de capacitat l'un, i de 191.665 litres de capacitat l'altre, que permeten recollir l'aigua i distribuir-la a pressió abundantment a tots els pisos.

Amb un enginyós sifó que arriba als 12 metres de fondària s'abasteix d'aigua fresca la plaça dels pelegrins.

Aprofitant un petit salt d'aigua s'instal·là una roda hidràulica de 6 metres de diàmetre que mou una màquina serradora i les rodes d'un molí fariner.

Per subministrar llum elèctrica a tot l'extens edifici i força motriu a les màquines i als motors existents, s'ha proveït el Santuari d'una bateria d'acumuladors amb una capacitat de 354 ampers (en substitució d'una altra d'inferior capacitat), per a la càrrega de la qual es disposa d'una turbina Pelton de 6 cavalls, aprofitant un salt de 54 metres, al qual arriba l'aigua des d'una presa construïda expressament per un tub de 154 metres; quan l'aigua no basta, es disposa de dos motors: un Renaux de 4 cavalls que funciona amb benzina i un altre Junkers que funciona amb gasoil.

A les primeries del segle s'instal·laren a tot el Santuari llums de gas acetilè.

Els horts amb el treball constant han estat augmentats en cinc marjades i convertits en fecundes terres que produeixen molt per a la cuina del col·legi. Per tal de recollir l'aigua i distribuir-la còmodament s'hi han construïts dos safareigs.

Amb la tenacitat i la diplomàcia que el caracteritzava, aconseguí el Rvnd. P. A. Thomas que el Govern de Sa Majestat tornàs la possessió de ca s'Amitger a Nostra Senyora.

S'ha obert un nou camí que duu al cim del pujol de sa Trobada en el qual s'han aixecat una Creu i un monument de bronze i ferro. En distintes placetes

Els Missioners des SSCC han promogut la renovació material, moral i cultural del Santuari durant 125 anys

de l'esmentat camí s'hi han erigits cinc severs monuments de pedra amb quinze alts relleus de bronze que representen els misteris del Rosari.

Damunt un penyal duit dels voltants del Santuari a la plaça en front de l'església s'hi ha col·locada una estàtua de bronze que representa el Sr. Bisbe Campins.

bri Restaurant

Cuina sana i mediterrània • menú vegetarià
i per a cel·líacs • neutre en emissions • saló privat

Reina Maria Cristina, 9 · Palma · www.brirestaurant.com

Renovació cultural

Alliçonat per l'experiència, el gran propulsor del Santuari de Lluc, el felanitxer prior Gabriel Vaquer, es proposà, en instaurar el col·legi el 1531, restablir a Lluc un centre de cultura superior amb lliçons diàries d'escriptura, ciències eclesiàstiques o de belles arts als col·legials, i de música i gramàtica als nins, que amb el propòsit ja de cantar o ja d'instruir-se foren enviats a Lluc pels seus pares.

Així era òbvia la necessitat perenne del Santuari d'un grup de capellans distingits per la seva ciència i virtut que atenguessin els pelegrins que cerquen a Lluc un lloc on venerar la seva Reina i on renovar-se espiritualment; a més pretengué amb aquesta institució compensar el perill crònic de l'ociositat, que provoca l'absència de romeus determinades èpoques de l'any amb tots els mals que acompanyen aquest vici.

Aprovà Climent VII el 1531 aquest projecte tan afalagador, però no es posà en pràctica integralment, i es va accontentar els anys d'esplendor a subvencionar un mestre que ensenyàs música i gramàtica als nins cantors. Com havia previst el senyor Vaquer, la causa de la decadència o poca vida espiritual del Santuari fou considerar lletra morta el pla de l'il·lustre organitzador de la vida de Lluc. El 1891 s'evità el perill de l'ociositat destinant els nous Pares col·legials al ministeri de la predicació i fent alguns d'ells classes als nins.

Més tard, el 1913, es féu una passa més d'apropament al pla primitiu. Els Pares col·legials s'ocupaven el molt temps lliure que els deixaven els serveis als pelegrins, a fer classes d'humanitats a un grup gran de nins. Amb aquesta solució s'aconseguí el major esplendor de l'Escolania, ja que entre el nombrós contingent de jovenets podien escollir-se més encertadament els que havien d'ocupar les reduïdes places de blavet, prestant els altres serveis de consideració en el cant i en el servei de l'altar. A més, amb el sublim ideal de la vida religiosa i sacerdotal s'evità la corrupció, tan estesa modernament entre els nins i que sol ser la causa ordinària de la decadència de les veus blanques. Però quan s'han posat en pràctica plenament els ideals aprovats per Climent VII ha estat amb l'establiment interí del Seminari de Missioners dels Sagrats Cors a Lluc.

Renovació moral

És, sens dubte, l'aspecte de Lluc que ha sofert els canvis més radicals, difícils de fer conèixer. Nombrosos eren els pelegrins que arribaven al Santuari per divertir-s'hi i, amb la seva bulla i la seva gresca, li donaven un caràcter mundà.

Des del 1891 sorgí ben prest arreu del Santuari la disciplina i l'ordre; augmentà a la Santa Casa el culte de la verge i la freqüència de sagraments, i va adquirir de nou el caràcter sagrat que havia tengut en les èpoques d'esplendor.

Lluc aviat quedà convertit en piscina on els pelegrins purifiquen les seves culpes amb confessions generals; en cenacle on es retiren els nombrosos sacerdots i seglars a practicar exercicis espirituals sota la protecció de Nostra Dona; en casa de Natzaret a la qual es retiren molt de feels de Mallorca per passar moments de vida sobrenatural als peus de la celest Senyora. 212 es veren reunits en algunes de les cèlebres tandes d'exercicis que es feren des del 1911 fins a 1934. Uns quaranta milers de comunions es distribuïren l'any 1944, que no fou un any de molta concurrència.

Lluc és ja un centre de cultura superior amb professors graduats en totes les ciències eclesiàstiques que romanen en el palau de la reina de Mallorca i qui, després d'haver atès els nombrosos pelegrins, s'ocupaven a fer classes de ciències eclesiàstiques als escolars, i de batxillerat als nins cantors i a d'altres que, seguint el primitiu pla de Vaquer, s'hi ajunten, fent servir tots els mitjans de què disposa la moderna pedagogia, com museus, etc.

La Schola lucana ha aconseguit anomenada pel seu ajust en l'execució de les millors peces musicals; les funcions litúrgiques mai no havien tengut tanta d'esplendor.

Sense cap dubte el dinàmic prior Vaquer, si contemplàs l'estat actual de Lluc i veiés com per primera vegada s'ha aconseguit posar en pràctica els seus plans, cantaria el *Nunc dimittis*, cosa que no pogué fer mentre visqué, consagrat totalment al seu Santuari.

EL BISBE CAMPINS FOU EL MÉS ENTUSIASTA PROMOTOR DE LA RENOVACIÓ DEL SANTUARI

Posa sobre el pinacle la renovació aconseguida: el seu ric arxiu que és el primer de Mallorca que ha estat organitzat per un Pare tècnic segons els sistemes moderns de conservar documents tan preuats; els 25 números de la revista *Lluc* (1884-1915) i els 198 de la revista mensual del mateix nom que s'havien proposat de propagar la devoció a la Reina de Mallorca, havent-se publicat, a més de les cròniques mensuals i nombroses fotografies, 370 articles que es refereixen al Santuari mallorquí.

Les obres impreses referents a Lluc: *Història*, del canonge D. Mateu Rotger; *Lluc*, del P. Thomàs i *Novena*, del P. Miquel. Durant els 54 últims anys, els millors músics illencs han lloat Nostra Senyora de Lluc: així els senyors Ballester, Esteva, Capó, Cerdó, Martínez, Torrens, Torres i Vich; i els Pares Miralles, Cerdà, Reynés, Nicolau.

Explicació

No hi ha dubte que durant els onze últims lustres, el Santuari de Lluc ha assolit tal esplendor en tots

els aspectes que ha superat tot quant es féu durant els sis segles de la seva existència, i actualment ha aconseguit el màxim esplendor i la màxima glòria.

L'explicació satisfactòria d'aquest estrany succés és la següent. Dues són les causes que han col·locat Lluc, malgrat les greus dificultats econòmiques, en l'etapa més gloriosa de la seva història.

L'Ill·Im. Dr. Pere J. Campins Barceló fou un dels més entusiastes promotors i dels més eficaços col·laboradors del renaixement esplendorós de Lluc.

Als peus de la Mare de la Saviesa feu posar una segona càtedra, una gran escola d'educació religiosa, completa de tots els pobles de Mallorca. Amb la seva eficaç cooperació econòmica, encertada direcció, vigilància constant i influència decisiva en tota la diòcesi, aconseguí durant els seus anys de govern (1898-1915) donar tal embranzida al Santuari, que l'obra del senyor Campins a Lluc ha estat considerada com una síntesi del seu pontificat gloriós. Un altre personatge d'indiscutible autoritat a tota Mallorca fou la causa del gran esplendor lucà: el Rvnd. P. Joaquim Rosselló, amb la Congregació de Missioners que acabava de fundar.

Santuari de Lluç poc abans de la reforma projectada pel bisbe Pere Joan Campins

Triple consigna donà als seus fills: amor entusiasta per tot el que fa a Lluç, desinterès sacerdotal per recompensa dels treballs i obediència filial al Prelat diocesà en tot el referent a Lluç. Dos problemes de màxima vitalitat es presentaren a la seva prudent resolució el dia de la seva arribada al Santuari, la festa de l'Ascensió de 1891.

La vida espiritual del Santuari i de la parròquia eren raquítiques. Hi augmentaven les caravanes bullangoses, que profanaven aquell lloc sagrat, i el convertien en un centre de distracció.

Per tal de resoldre aquesta dificultat, prengué cautament mesures enèrgiques i prudents: augment del culte a la Verge i dels exercicis piadosos a l'església; freqüents sermons i exhortacions dels Pares als pelegrins; hàbil enretirada dels instruments de gresca; disciplina i ordre a totes les dependències del Santuari; irrepreensible conducta de tots els Congregants i els dependents; prudent i constant vigilància.

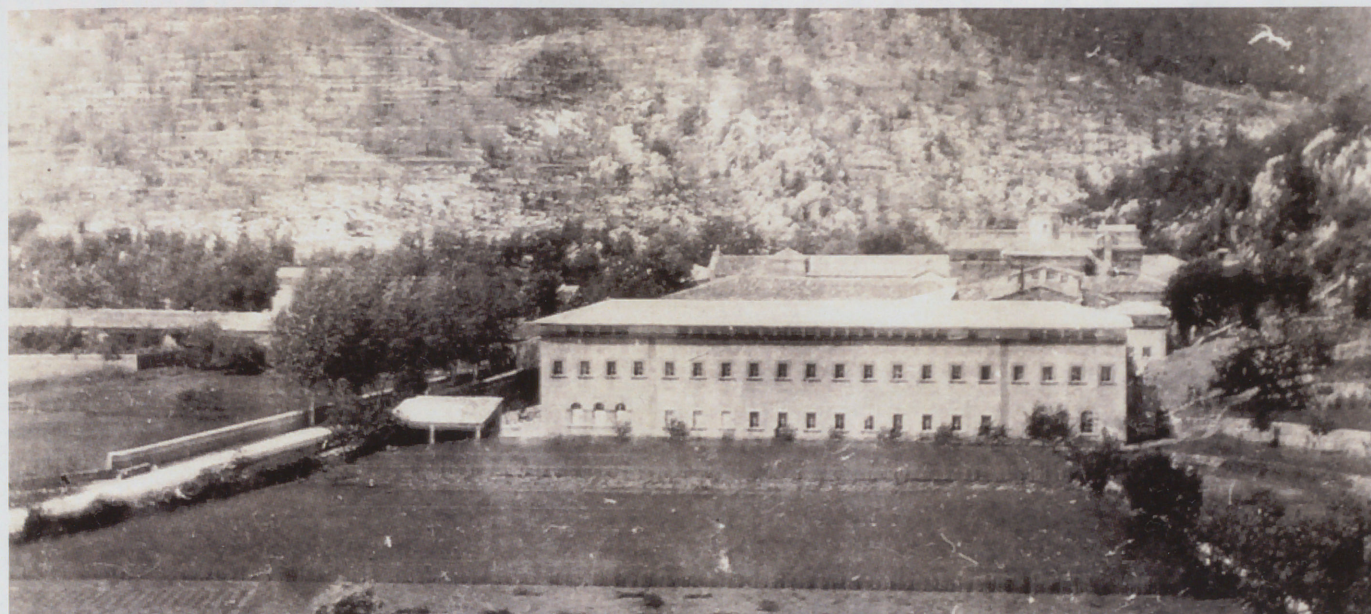
Un altre problema, aparentment de més fàcil solució, era el de la vida econòmica. D'un quant temps ençà l'organització econòmica del Santuari estava disposada de tal manera que de les sortides, que igualaven poc més o manco les entrades, una part, que arribava quasi a la meitat, era per a l'alimentació, que per tradició era abundant i rica, dels col·legials, blavets i servents, de la qual s'exceptuaven el pa, el formatge i l'oli, que procedien de les captes.

Una altra part mot important s'invertia a pagar els nombrosos dependents (de 15 a 20) i sobretot els set col·legials, les terces o assignacions dels quals superaven el triple del major jornal d'aquell temps.

Amb aquesta organització quedava molt poc per al desenvolupament del Santuari, i no era ni tan sols suficient per a la seva conservació.

Qualsevol circumstància fortuïta desequilibrava l'economia del Santuari de tal manera que els ingressos no bastaven per proveir el més necessari al Santuari i se seguia un estat anormal i violent en el Col·legi. Entorpia no poc a les acaballes del segle XIX la vida econòmica de Lluç la circumstància de minvar notablement les captes, sosteniment principal del santuari i l'amortització de les possessions de Menut, Binifaldó, es Barracar i ca s'Amitger. Malgrat tot la solució que hi donà el P. Joaquim Rosselló i que compliren els seus fills fou tan encertada que enmig de tanta escassetat ha donat un màxim esplendor al Palau de la reina de Mallorca, fins i tot després de la mort del bisbe Campins.

En primer lloc substituï els dependents per Germans coadjutors que arribaren a vegades a nou, qui, a més de la seva vida exemplar, consideraren com a propis els béns del Santuari, sense regatejar suors, treballs ni vigílies per a la seva conservació i per al seu desenvolupament, no exigint al principi més que l'alimentació, i després de molts d'anys una mòdica

Panoràmica del Santuari de Lluc (mitjan del segle XX)

pensió, que no han augmentada durant els darrers quaranta anys. Es reduí el nombre de capellans col·legials que prestaven desinteressadament els seus serveis al Santuari, renunciant durant anys o lustres a les antigues grans nòmines i a les distribucions i acceptant aleshores com a compensació una designació que en aquells temps (1904) no arribava a la meitat del jornal ordinari, i que no ha canviat durant els quaranta anys següents malgrat l'encariment de la vida.

Exigí una administració del Santuari amb una absoluta dependència del Prelat, sense litigis. Establí que l'alimentació, encara que ben condimentada, fos pobre, estalviant considerables despeses en aquest concepte.

Aturant tan decididament les causes del desequilibri econòmic del Santuari, donà aquestes normes d'actuació tan prudents que, a pesar d'haver-ne minvat notablement els ingressos, s'ha aconseguit un desenvolupament puixant i continu del Palau de la Reina dels mallorquins no igualat en temps passats.

LA RENOVACIÓ DEL SANTUARI TAMBÉ VA SER MORAL I ESPIRITUAL

Treu-li el suc a l'estiu
Gastronòmicament

Subscriu-te al butlletí de Gastronòmicament i
descobreix l'estiu més gastronòmic: www.gastronomicament.cat

www.forestalparkmallorca.com

Forestal Park

La Porciúncula - Mallorca

PARC D' **AVENTURA**

**TIROLINES
GEGANTS
+200M**

Diversió, emoció,
natura adrenalina
més de 80 jocs,
11 grans tirolines

¡Atrévete-t'hi!

HORARIS

Octubre / Març

10:00 am - 20:30 pm (dissabtes i diumenges)

Darrera entrada

18:00 pm

PREUS

	<1,45 m.	>1,45 m.
Individual	18€	23€
Residents	16€	21€
Grup +10	17€	22€

**ESPECIAL
PREUS**

INFORMACIÓ

reservas@forestalparkmallorca.com

GPS 43° 19' 31"N 2° 56' 26" O

606 81 62 49

125 ANYS QUE PARLEN DE PASSAT I DE FUTUR

Pere Fullana i Puigserver

El 17 d'agost de 2015 es compliren 125 anys de la fundació de la Congregació de Missioners dels Sagrats Cors de Jesús i de Maria. Aquell dia, el bisbe Jacint Maria Cervera i Cervera autoritzà el P. Joaquim Rosselló a fundar, i com a conseqüència d'això la diòcesi comptava amb una nova institució de vida consagrada, un institut masculí destinat a implementar el model missioner de l'Església. Un any després, el mateix bisbe encomanava a la jove Congregació la missió de regenerar el Santuari de Lluc. El món que emergia en el llevant de la història ho feia enmig d'auguris de tempesta que anunciaven secularització i preanunciaven les ambigüitats de la modernitat. Els més pessimistes encara no havien assumit que la història havia canviat i, tement el pitjor, imaginaven que el futur depenia en gran part de la capacitat de blindar-se davant el liberalisme individualista, secular i relativista o destructor dels valors tradicionals.

Cent-vint i cinc anys després, observam que la història ha fet el seu camí i que, només en part, s'han complit aquells pronòstics que els sectors dirigits

de l'Església feien en aquell moment. Els auguris de ser al final de l'Església, que era el mateix que els filòsofs anunciaven com el final del temps destinat a la religió, avui sabem que no s'han complit, per bé que Feuerbach, Nietzsche i Marx, els grans crítics contemporanis, van incrementar tot tipus de sospites sobre els vells paradigmes religiosos.

Bisbes, fundadors, preveres seculars i integrants d'aquelles congregacions religioses modernes i membres dels vells ordes restaurats assumiren compromisos atrevits durant la segona meitat del segle XIX, sobretot. Es tracta de compromisos que avui ens semblen ja com la prehistòria del nostre temps, talment com si existís la mateixa distància entre els inicis de l'*home sapiens* i la nostra civilització, com entre aquells cristians de la segona meitat del denou i els homes i dones del nostre temps. La majoria de fundadors, i el P. Joaquim Rosselló el podem considerar en aquella nòmina també, eren més aviat preveres d'un tarannà tradicional, tallats segons els patrons de l'Antic Règim, com fets per obrar en un món que ja no existia. Però el temps ha demostrat que no era exactament així. L'Església que superà l'embat de les revolucions liberals era majoritàriament tradicionalista, ultramuntana, devota i pastoral. És a dir, valorava els components més preuats de la tradició (la fe, la comunitat, la solidaritat i la germanor estamental, la família i la relació que l'home tenia amb el territori). Es tractava de catòlics que havien reconstruït el sentit de l'Església romana,

El cardenal Heenan rebé l'Escolania de Lluç, a Westminster (1971)

unida, organitzada, compacta i militant, que la providència havia fet descobrir un cop havien caigut les monarquies absolutes que havien sostingut i oferit identitat a l'Europa moderna. Des de llavors, el Papa no seria rei, però seria líder espiritual, el pare que protegeix, ordena i omple de sentit els creients adolorits per la revolució. Eren també clergues devots i pastorals. Piadosos en un sentit romàntic, en la mesura que admiraven els herois i les icones de la cristiandat medieval, els fundadors d'aquella Europa que pretenia esborrar la història i iniciar-ne una de nova. I eren també, bisbes i fundadors, especialment sensibles a l'evangelització, per això prioritzaven la pastoral sobre tot allò que es limitava a justificar el poder, al marge que aquest estigués al servei de la fe o dels interessos dels que tenien el poder a l'Església. La revolució havia deixat una Església més pobre, més despolititzada, més ferida, més afectada emocionalment, més dividida, però també més conscient que calia obrar amb contundència i aportar novetats clares per salvar el futur.

Al costat de centenars i milers de congregacions semblants, esteses en el mapa de la catolicitat, la Congregació de Missioners dels Sagrats Cors representa avui la calçada tradicional per on

transiten l'Església i la societat moderna, trams viaris que externament ja no tenen res a veure amb construccions del passat, però construïts sòlidament sobre les mateixes pedres i seguint, amb les modificacions pertinents, els mateixos traçats viaris. Les grans carreteres de l'espiritualitat i de la ciutadania actuals tenen l'origen sobre aquells camins que feren els evangelitzadors i educadors de la primera modernitat, quan llavors ningú no imaginava les noves tecnologies ni les regles de la globalitat. En aquest marc pretenem aportar quatre reflexions breus, a manera d'assaig, sobre diversos vessants, entre molts d'altres de possibles, d'aquests cent vint-i-cinc anys.

LA MAJORIA DE FUNDADORS EREN PREVERES DE TARANNÀ TRADICIONAL, TALLATS A L'ANTIGA

1. Una relació sempre difícil dins l'Església: el bisbe i les congregacions religioses

L'Europa liberal, post-revolucionària, generà un nombre considerable de congregacions religioses femenines i masculines, la majoria crescudes en el clima de restauració religiosa creat com a conseqüència de les tempestes i els terratrèmols revolucionaris, i d'altres que floriren en les primaveres històriques, imparables i plurals, que també es donaren en estats i regions històricament cristians. Les diòcesis europees també es restauraren i refundaren segons el nou mapa polític d'Europa, en uns casos seguint els camins vells provinents del passat, però en d'altres circumstàncies ja a l'empara dels concordats o acords entre els estats liberals i la Santa Seu. El bisbe suplia el paper que s'havia apropiat la monarquia de l'Antic Règim, i els estats liberals també obligaven les congregacions a passar pels filtres del control liberal, com eren els governs civils, màxim representants del mapa departamental, provincial o regional.

El fundador, sigui quina sigui la seva tipologia, ha de presentar el projecte al bisbe i el text de les Constitucions de tota congregació ha de ser aprovat per la Cúria eclesiàstica i pel Govern Civil. D'aquesta manera els bisbes, en general, assumeixen el paper de superiors majors o responsables morals i públics d'aquestes noves institucions, perquè així interpretaven que els ho exigien el dret canònic

Escolania de Lluc (inici del segle XX)

vigent i els concordats. Tanmateix, les congregacions tenien vocació de transcendir les diòcesis, però el seu recorregut fundacional no va ser fàcil, en molts casos perquè molts bisbes entenien que els responsables de les fundacions eren ells mateixos, fins al punt que alguns bisbes se'n consideraven també fundadors. En aquest fil de l'ambigüitat, entre bisbes i fundadors, la Congregació dels Missioners dels Sagrats Cors pot ésser un bon exemple d'estudi, precisament perquè es tracta d'una fundació en la qual hi ha un bisbe que hi intervé proposant i un fundador que hi actua de forma carismàtica. En el cas de moltes congregacions femenines, el fundador és un clergue, però comparteix aquest paper amb una fundadora, amb una primera integrant de la institució nova.

L'ESGLÉSIA ACTUAL JA NO ÉS EL CENTRE DE LA HISTÒRIA NI LIDERA EL FET CULTURAL

2. Un temps que tothom volia ser missioner, salvador, portador d'idees messiàniques, de noves propostes i de nous models de convivència

La teologia i l'espiritualitat contemporànies, sobretot a partir del Concili Vaticà II, han prioritzat el fet carismàtic dels fundadors i els orígens, però potser no han evolucionat com calia, fins al punt d'oferir pautes significatives per interpretar l'actualització del carisma durant la història de la congregació. La història actual no té res a veure amb la circumstància social ni cultural dels fundadors. L'Església actual ja no és el centre de la història, no té el poder, ni és un

factor hegemònic cultural ni polític. Potser només es poden entendre i situar com cal els fundadors a partir d'una visió crítica del factor catòlic i del factor religiós al llarg d'aquest cent vint-i-cinc anys. Tot plegat, a més, tenint molt present allò que ha significat el factor catòlic a l'Estat espanyol i el pes de la religió en la configuració tradicional de la societat mallorquina. Factors que en aquest començament del segle XXI necessiten altres llenguatges i altres gramàtiques interpretatives, precisament perquè l'Església i la societat actual esperen veus i discursos missioners que no arriben. La societat actual navega a la deriva afectada precisament per discursos superficials i líquids i condicionada pels mitjans de comunicació que evangelitzen i ofereixen salvadors a balquena, personatges carismàtics fets a mida d'allò que interessa als poders globals.

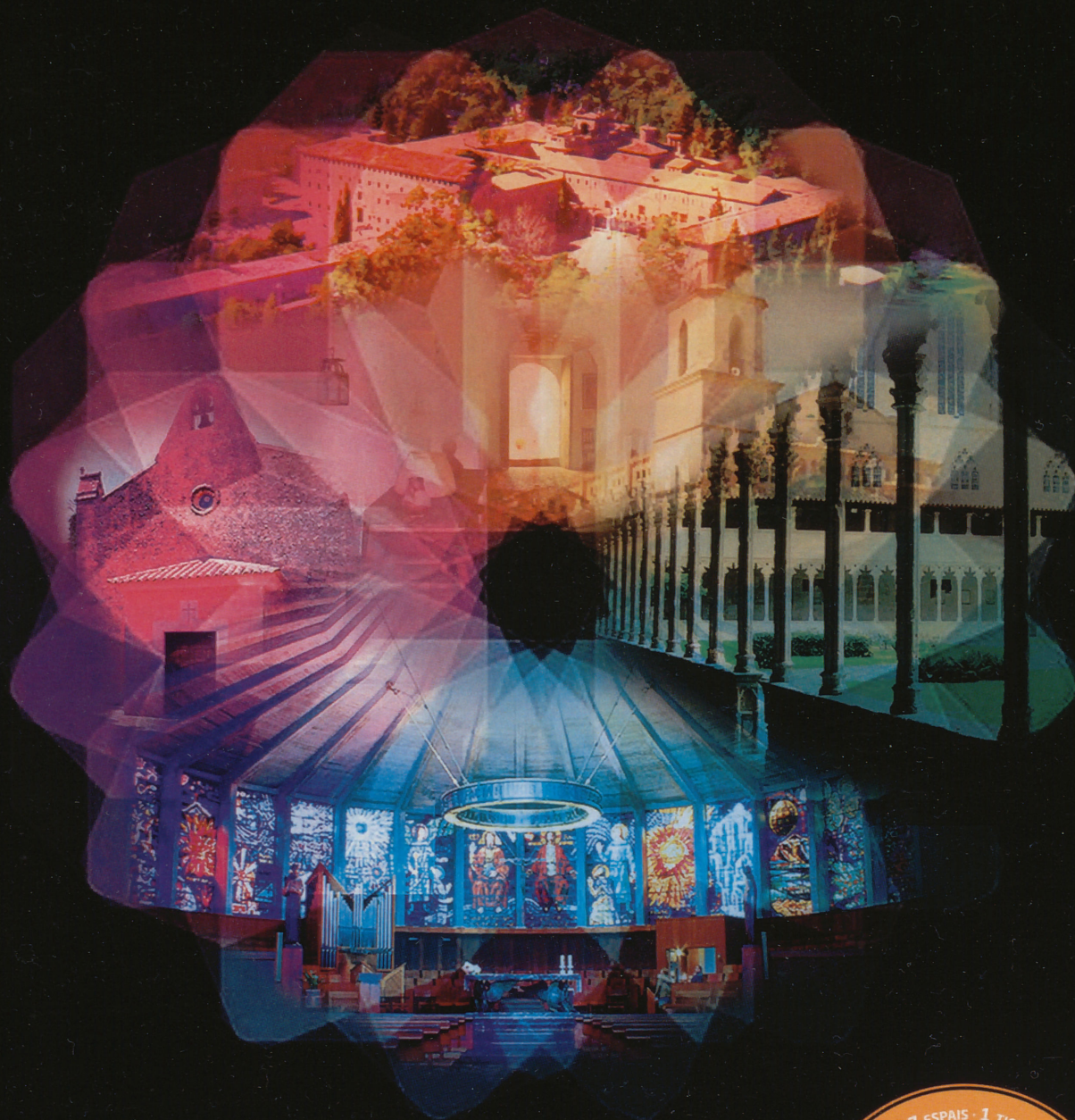
3. Les revolucions del XIX deixaren en evidència l'escassa solidesa de l'Església catòlica

La Il·lustració i els moviments culturals i socials de la segona meitat del XVIII connectaven d'una forma més directa amb les noves elits socials i econòmiques europees. L'estructura de l'Església, envellida i arcaica, en molts casos, tenia dificultats per seguir el ritme que imposaven els moviments socials emergents. Individus de la institució – liberals, visionaris i intel·lectualment oberts – seguien el ritme dels nous temps, però les institucions en conjunt no ho feren. Entre aquests individus també hi havia bisbes, que intuïren la rellevància d'educar les classes dirigents noves i les classes populars. Apostaren, també, per la predicació i la pastoral nova. El gruix de l'Església no era

DESCOBREIX · DESCUBRE · DISCOVER · ENTDECKEN

spiritualmallorca

Santuari de **Lluc** · Reial Convent de **Sant Francesc** · **La Porciúncula** · Santuari de **Cura**
Monestir de **la Real** · Casa / Museu **Sant Juníper Serra** · Convent **Sant Bernadí**

www.spiritualmallorca.com

uniforme, però ho devien ser els símbols i les icones que el liberalisme creava per ridiculitzar i espantar l'Església tradicional. La revolució creà màrtirs a les files eclesiàstiques. Els règims polítics sorgits de les revolucions liberals apostaren per polítiques desamortitzadores, secularitzadores i correctores a l'Església, sovint amb el suport d'una part rellevant de l'Església mateixa. Tanmateix, les revolucions liberals i la revolució industrial emergent atorgà una major visibilitat a les classes populars i posà en evidència els nivells d'ignorància i de precarietat moral, com també la debilitat psíquica d'una ciutadania habituada a viure a ritme del campanar i dels rituals devots del barroc. En general es tractava d'una pietat bàsicament emocional, escassament interioritzada i sense musculatura racional. Potser la beneficència pública liberal també afavorí la caritat privada i la fundació de societats, congregacions i centres destinats a "la salvació de les ànimes" i de les víctimes d'un sistema cada cop més afectat per la modernitat.

LES DESAMORTITZACIONS AFECTAREN D'UNA MANERA SISTEMÀTICA TOTA L'EUROPA CONTEMPORÀNIA

El divorci entre liberalisme i catolicisme era resultat d'una mala experiència de convivència i de l'escassa capacitat d'ambdues parts per intuir un futur dialogant i en comú. En tot cas, en ple segle XXI sembla que cal un nou llenguatge per tractar tot allò relacionat amb les desamortitzacions eclesiàstiques i les exclaustacions (entre les quals, la del Santuari de Lluc, el 1897, en fou una de les darreres).

L'Església té un punt de maduresa suficient per fer autocrítica i abandonar el camí interpretatiu de seguir jutjant aquests fets a partir de les categories del tradicionalisme i l'integrisme, tan freqüent en la historiografia hispànica. Les desamortitzacions afectaren d'una manera sistemàtica tota l'Europa contemporània, des del final del XVIII –amb la col·laboració dels borbons hispànics– fins al final del XIX, amb el 1870, amb la pèrdua dels Estats Pontificis com a principal paradigma. Beneïda hora! Gairebé ningú no enyora el Papa Rei i ningú no hauria de tenir nostàlgia d'un passat que havia acabat el seu

cicle històric, com era gran part de la vida religiosa de l'Antic Règim. Des de mitjan segle XIX, però sobretot a partir de 1870, naixeria un model nou de vida religiosa, que es consolidaria el 1901, amb Lleó XIII, el papa que consolidà el nou mapa conceptual de l'Església i posà els fonaments de l'Església actual. És en el marc del pontificat de Lleó XIII on cal situar la fundació dels Missioners dels Sagrats Cors i on es pot col·locar el projecte pastoral de gran part dels bisbes espanyols d'aquesta època, per bé que el papa Pecci fos un pontífex incòmode socialment i políticament. Es tracta d'un papa que hauria de ser recuperat i rellegit precisament en aquest pontificat reformista de papa Francesc.

4. El profetisme de la vida religiosa actual

La vida religiosa actual representa un sistema de vida vell, medieval i arcaic que 125 anys després ha evolucionat a un model profètic, que ha permès vi nou en odres nous, sense complexos, obert i dialogant amb la modernitat. Sense aquella producció original, sense aquella cultura religiosa no hauria estat possible experimentar i originar el model actual de vida religiosa.

Com seria l'Església catòlica sense Dom Guéranger, sense la restauració benedictina? I sense la restauració franciscana promoguda per Lleó XIII? Com serien els països emergents, sense la restauració de la Companyia de Jesús, sense la teologia de l'alliberament promoguda en bona part per religiosos missioners? Com seria la societat del benestar sense el socialcristianisme europeu en bona part fonamentat en el neotomisme traduït en aquella primera encíclica titulada *Rerum Novarum* publicada aquell mateix any que els Missioners dels Sagrats Cors de Jesús prenien possessió del Santuari de Lluc? Com serien la xarxa escolar del món, els hospitals, els centres d'integració social sense el compromís de milers de congregacions masculines i femenines, instituts que han col·laborat en la sembra de valors, conviccions i compromisos sense els quals difícilment podríem explicar el món actual? Cent vint-i-cinc anys després val la pena posar en valor allò que persisteix viu i actiu en molts fronts i fronteres, però també tenir la valentia de mirar el futur sabent que són temps de reciclatge i de dificultat per a les tradicions religioses històriques.

EL P. JOAQUIM ROSSELLÓ I FERRÀ, MISSIONER

Josep Amengual i Batle

P. Joaquim Rosselló i Ferrà

Si a l'hora de descriure la figura del P. Joaquim Rosselló i Ferrà, ens haguéssim d'orientar pels títols de les biografies publicades, hauríem d'elegir entre la seva vida missionera i la seva passió pels Cors de Jesús i de Maria. D'aquí que, en ocasió de celebrar el 125è aniversari de la fundació dels missioners dels Sagrats Cors, em sembli adient elegir el segon aspecte, per a fer una nova reflexió sobre la vocació missionera del P. Rosselló.

El nostre retorn sobre la figura del P. Rosselló no consistirà a dibuixar un petit assaig biogràfic. Hom va parlar d'un gran missioner, i ell va titular missioners dels S. Cors els religiosos que va establir a Sant Honorat, dia 17 d'agost de l'any 1890. No volem retornar sobre el que ja és prou treballat. El que ens proposam és fer una petita memòria de la situació general de Mallorca, en el segle XIX, seguida d'unes pinzellades sobre la restauració de l'Església a Mallorca, per pegar un cop d'ull a les condicions personals del P. Rosselló, que ens permetin veure com el varen empènyer a missió.

L'ambient general

El liberalisme a les Corts de Cadis havia assolit introduir no solament un nou ordenament polític, sinó que va obrir-se camí una nova mentalitat

que, malgrat moltes incoherències, es va anar generalitzant. La llibertat i les llibertats personals posaven al centre de la societat la persona. El rei i els poders l'havien de protegir i servir. Els més antiliberals, si hagués continuat l'Antic Règim, no haguessin pogut manifestar-se com ho feren, precisament perquè les persones eren més reconegudes, sobretot si tenien poder econòmic.

L'Església mateixa, generalment antiliberal amb expressions visceral, va aprofitar la mateixa llibertat i les noves llibertats per a la seva existència, per a la predicació i per a la missió. No entrarem en més detalls, perquè sortiríem del nostre objectiu. Tot i que Joaquim Rosselló va ser missioner des de la seva adolescència, etapa de la seva vida que va coincidir amb temps d'absolutisme, hem de dir que la seva formació en el Seminari de Sant Pere, i, especialment, la seva ordenació i el seu ministeri, foren esdeveniments que es trobaren amb una situació politicosocial en general moderada. El perill pel que va passar durant la revolució de 1868, dita la Gloriosa, venturosament va ser anecdòtic.

A Mallorca, per més que hi havia sectors fortament crítics amb l'Església, i també amb la religió, no la van posar en perill ni amenaçaren la seva llibertat, com tampoc el P. Rosselló no en va patir gaire.

P. Joaquim Rosselló i Ferrà

Sí que, cap a l'any 1891, percebia que sorgia una amenaça, que era el socialisme, amb manifestacions que considerava perilloses. Quan era jove el bisbe Rafael Manso y Manso va condemnar el llibret del franciscà exclaustrat Jeroni Bibiloni que tenia com a títol *Cristianos socialistas*, que seguia els socialistes utòpics francesos, i que avui el trobam candorós i ingenu. Ara bé, des de 1875, els governs d'alternança de partits, corrupta per principi, aconseguiren perpetuar-se fins ben entrat el segle XX, i engoliren persones íntegres, com ho era Antoni Maura, deixeble espiritual del P. Rosselló, el qual, en una carta, que fa anys publicàrem, adreçada al seu germà integrista, Mn. Miquel Maura, mostrava la seva millor voluntat de ser un polític allunyat de la corrupció. De fet, malgrat el seu liberalisme, fou l'estaló dels bisbes de Mallorca. Cap al tard de la seva vida es decantà per postures tirant a governant de força.

L'església de la restauració

Amb el concordat amb la Santa Seu, de 1851, el gran contenciós de la supressió dels ordes religiosos quedava bastant superat. En definitiva, els bisbes no eren gens propensos a comptar amb aquelles institucions que, internament, els retallaven molt poder, a causa de la seva exempció per atendre

la jurisdicció episcopal en molts àmbits. D'altra banda, amb la desaparició dels ordes religiosos, el buit de centres d'espiritualitat es feia notar, el conreu de la teologia, de la moral, del dret canònic i el d'una atenció als pobres i, més encara, la manca de la predicació freqüent i generalitzada, empobrien l'Església notablement.

Malgrat aquesta situació, el catolicisme prenia nova embranzida. No oblidem Jaume Balmes, que feia esforços per a desenganxar-lo de l'Estat. També Josep Mª Quadrado malavejava per sortir de la divisió dels catòlics, tant amb associacions com amb la premsa a Madrid i a Mallorca. Posteriorment ofería nous recursos per a aconseguir que la pietat devocional fos una mica més digna.

Si d'un costat sorgia un patriotisme catòlic, fomentat també pels predicadors, que s'inspirava en els mites visigòtics i medievals, com Recaredo, el III Concili de Toledo, Don Pelayo, Covadonga, el Cid Campeador, Fernando III, els Reis Catòlics, Felip II i la Inquisició, Santa Teresa de Jesús i el concili de Trento, per exemple, d'un altre costat, anaven prenent força i entraven en l'esperit del poble els santuaris marians, com Lorda, en general, i els de Lluc, el Puig de Pollença, Sant Salvador de Felanitx, el Cocó de Lloseta, etc., i Santa Catalina Tomàs era cantada com la beata mallorquina, mentre els admiradors de Ramon Llull, com el mateix P. Rosselló, consolidaven la devoció i, en aquest cas, també l'estudi seriós.

**ANTONI MAURA
FOU DEIXEBLE
ESPIRITUAL DEL
P. JOAQUIM ROSSELLÓ**

Una aportació poc presa en compte era la despolitització del clergat. El Seminari, tot i que no arriba encara a poder rebre tots els aspirants als ministeris ordenats, esdevé un centre en el qual hi ha una atenció més acurada a l'espiritualitat. Hom designa els directors espirituals. Uns anys ho serà el P. Rosselló. A poc a poc es configura el prevere que, en el papa Pius X, hi veurà com un prototipus de l'home del culte, de la catequesi i dels bons costums. Encara no serà, en general, el prevere

Una generació de clergues joves renovà l'Església de Mallorca de la segona meitat del segle XIX

de la frontera, com hom l'ha pogut conèixer en els anys centrals del segle XX. Serà més sacerdot que prevere, és a dir, capdavanter.

Els preveres eren organitzats en el Comú, sobretot en les grans parròquies, i vivien una espiritualitat semimonacal, amb llargues hores de resar o cantar l'ofici diví, de celebrar la missa, i de participar en la funció vespertina de la corona de la Mare de Déu. Per més que hom pugui trobar que havien decaïgut les conferències de moral, els casos de moral, etc., aquests recursos, des del segle XVII, havien aixecat la dignitat del prevere, i l'havien preparat un poc més per a les exigències pastorals d'aquell segle. Altra cosa seria dir que eren instruments adients per als clergues del segle XVIII i XIX.

Encara els eclesiàstics del segle XIX rebien més atencions espirituals. Els recessos i exercicis espirituals, que ja sovintejaven en el segle XVIII, dirigits pels preveres de la Missió, sobretot des de la supressió de la Companyia de Jesús, es veieren més promoguts pels bisbes i, també, pels mateixos preveres. L'habilitació de Sant Honorat com a casa d'exercicis per a preveres, era promoguda, fins i tot econòmicament, entre d'altres, pel canonge penitencier Ilucmajorer, Magí Vidal. A més de ser

condeixible i amic del P. Rosselló, era professor del Seminari.

EL P. ROSSELLÓ PROTAGONISTA DE LA RENOVACIÓ ESPIRITUAL DEL CLERGAT MALLORQUÍ DEL XIX

Afegim que no va ser pròpiament en el concili Vaticà I, sinó amb ocasió d'aquest, que hom va promoure l'associacionisme dels preveres, que sorgí després del concili de Trento, amb l'alemany Bartholomäus Holzhauser, que conduirà a la implantació de la «Unió apostòlica», promoguda pel francès Lebeurier, que va ser implantada a Mallorca pels amics del P. Joaquim, i, com ho escriví un dels seus integrants, Mn. Comas, el P. Joaquim era els més vocacionat a aquesta associació.

Tot i que els liberals doctrinaris havien agranat els ordes religiosos, sobretot a partir del concordat de 1851, foren les dones, antigues beates i terceroles franciscanes i dominiques, que oferiren els inicis d'una vida religiosa apostòlica que va canviar Mallorca. La dona, els vells i els infants, així com els malalts, reberen una atenció mai no vista. El P. Rosselló va predicar a aquests nous convents, i en va ser un amic, i un bon acompanyant.

La persona del P. Joaquim Rosselló i Ferrà i el seu ambient

En l'ambient de la família d'en Ximet hi regnava la pietat cristiana, i l'educació en les virtuts característiques d'un fogar de treballadors, on tots hi han de posar les mans. En Xim voldrà seguir la que creu vocació de prevere. Però, com els altres, haurà de guanyar-la. Va fer d'aprenent de xocolater i de mosso de fuster. Joaquim Gual de Torrella, senyor de Can Torrella, del carrer de Sant Jaume, on vivien llogats el pare i la mare de Joaquim, que havia pres el nom del senyor de la casa, va afegir allò que mancava perquè pogués accedir a la tonsura, que li obria la porta a la clerecia.

La mare, Mariana, era particularment amatent amb els infants, i especialment amb en Ximet, que ben prest mostrà una vena d'espiritualitat no ordinària. Repetidament ella trobà el petit agenollat davant

Visita del bisbe Pere Joan Campins a Lluc

la imatge de la Immaculada, de la parròquia de Sant Jaume, que és just enfront de Can Torrella. Aquí creixé l'infant. Prest començà a fer d'escolanet. A Sant Jaume hi havia un rector reaccionari, que poca incidència tingué en en Ximet. Li influïren més qualche capellà desterrat per reaccionari, que era molt pietós, i d'altres preveres del comú, homes de pes espiritual reconegut. Però, qui més va treballar l'esperit de l'al·lot i de l'adolescent, va ser l'altre personatge significatiu dins Mallorca, com a ensenyant i, sobretot, com a educador. Era el jesuïta de Madrid Gregorio Trigueros, que va viure molts d'anys a Can Maroto (Carrer de Sant Jaume, 3), no gaire lluny de Can Torrella. És obvi que Trigueros freqüentàs l'església de Sant Jaume, i paràs esment en en Ximet. Aquest, ja molt ancià, el recordava com el seu gran formador espiritual, i com d'ell havia après la devoció al Cor de Jesús i al Cor de Maria. A més, Trigueros havia anunciat que apareixeria una Congregació de Missioners dels S. Cors. Trigueros insistia a citar Lc 12,49, que posa en boca de Jesús aquella frase: «He vingut a calar foc a la terra, i què vull sinó que s'encengui».

Trigueros, i molts altres, després el P. Rosselló, l'interpretaren com si fos el foc de l'amor ardent del cor de Jesús, que, en temps de fredor espiritual, com ho eren els del segle XIX, faria encendre el món en un nou amor a Déu i al proïsme.

Aquesta fredor no significa irreligiositat, sinó que ja els eclesiàstics no dictaven la política, ni els deures cívics, ni monopolitzaven l'ensenyament ni censuraven la premsa, etc. És evident que l'Església perdia relleu social. Les coses anaven per aquí, i, sobretot, tenien presents llibertats de cultes, etc., que sonava estentòriament en els catòlics, en general.

La projecció missionera del jove seminarista, del prevere, de l'oratorià de Sant Felip, Joaquim Rosselló i Ferrà

Associacionisme

Trigueros reunia joves, especialment seminaristes, a Can Maroto i els transmetia la devoció als S. Cors, que fora dels convents era una gran novetat. Joaquim Rosselló n'esdevingué un capdavanter, i començà a compartir-la amb joves amics. Posteriorment continuà amb el mateix impuls, una vegada que fou ordenat capellà. Miquel Duran Pastor el presenta com el gran propagador de la devoció. També ho podem escatir dels primers números de la revista *El Mensajero del Corazón de Jesús*, que comença a publicar-se a Barcelona. Precisament per aquest zel ardorós transmès als joves, Mn. Joaquim fou conegut com el «Lluís dels temps moderns», tot rememorant l'apòstol de la

El bisbe Teodor Úbeda presidí el centenari de la Coronació (1884-1984)

joventut, el jove jesuïta Sant Lluís Gonzaga. L'any següent a la seva ordenació (1858), amb un barber, aconseguiren introduir la «Cort angèlica de Sant Lluís», que fou instal·lada a l'església del Socors. Els seus afiliats, «els lluisos», s'escamparen per tot Mallorca.

EL P. ROSSELLÓ ERA CONSCIENT DE LA URGÈNCIA D'UNA PREDICACIÓ POPULAR

Al mateix temps entrà a l'Escola de Crist, en la qual ben prest fou elegit director. Era per a fomentar la pietat de clergues i laics. Va deixar aquesta associació tot just l'any 1864, i va entrar en la congregació de l'Oratori de Sant Felip Neri. Aquí retornà a viure amb força la serenor espiritual que, d'infant, experimentava a Sant Jaume, acompanyat pel Gmà. Trigueros. El restaurador de Sant Felip, el P. Francesc Molinas, li encomanà restaurar l'Oratori Parve de Sant Felip Neri, que era una associació destinada, als laics, sobretot als joves. Si «els lluisos» eren omnipresents per les parròquies, els membres de l'Oratori Parve, a Palma, rebien una atenció diària, de manera que

els noms dels que formaren la burgesia del segle XIX són als quaderns de l'Oratori Parve. Foren els que van contribuir a industrialitzar Mallorca, a crear botigues, magatzems, la banca, els ferrocarrils, a modernitzar la medicina, com també la clerecia que anava sorgint, i els professors, literats de la Renaixença, els promotors de la coronació de la Mare de Déu de Lluc, etc. Posteriorment, com a missioner popular, implantà les Mares Cristianes, les Filles de Maria. Fins a aquesta època, a les dones solament les havia ateses en el confessional de Sant Felip Neri, on exercia una mena de direcció espiritual. També en les missions va promoure, per als homes, l'associació de Jesús, Maria i Josep, poc estudiada.

El P. Rosselló va mostrar que la missió cristiana no solament consisteix a omplir temples per a escoltar el sermó. No és el que sembla que els cristians reberen en els escrits del Nou testament. Hi ha altres formes, i hem esmentat la manera de ser a la frontera del cristianisme, amb les associacions, de tipus religiós, però també formatives. Tot això demana creativitat, atenció acurada de les persones, també exigeix unes virtuts molt humanes, com ara la puntualitat i la laboriositat. Estar sempre a punt. Ministeri de la paraula

Quan els biògrafs del P. Rosselló parlen d'ell com d'un gran missioner, no parlen de com va saber articular els catòlics perquè poguessin viure i educar la seva fe. Com poguessin perseverar en el que havien rebut a la infància, en els sermons, en les missions, etc. Ara bé, el P. Rosselló era un esperit més profund, i no el deixaven satisfet els èxits de les missions.

La vida segueix fora dels llocs i dels dies privilegiats. Però, diguem-ho senzillament, el P. Rosselló i els seus contemporanis eren conscients de la urgència que hi havia d'una predicació popular, que anàs omplint els buits de la catequesi elemental, i de la predicació dominical no sempre reeixida. Per això no podia entendre que la Congregació pogués abandonar les missions populars.

Hem deixat constància de com la clerecia cada vegada més creixia en espiritualitat, en bons costums, en fidelitat al culte, però la pastoral no

L'Acolliment del Centenari ha esdevingut l'espai d'encontre dels pelegrins a Lluç

conduïa a una formació adequada dels creients. Aquest esglaió el van pujar els preveres, sobretot entrat el segle XX. D'aquí que, després dels grans predicadors com Monsenyor Cabrera, el jesuïta P. Seguí, Mn. Gabriel Marià Ribas de Pina, fundadors de les Filles de la Misericòrdia (Franciscanes), etc., coincidint amb la restauració alfonsina de 1875, el P. Joaquim Rosselló, ja experimentat predicador, amb jesuïtes (quan eren a Mallorca), amb els preveres Miquel Maura i Miquel Parera, amb els companys de l'Oratori de Sant Felip, P. Planes, P. Auba, etc., creassin un equip missioner, vora els dels Pares de la Missió. No sabem qui en tingué la idea. Sí ens consta que qui mai no va ometre la missió va ser el P. Rosselló.

A més, tenim constància que durant les missions meditava i descobria que era necessària una congregació de preveres que donàs continuïtat a aquell ministeri. Simultàniament predicava quaresmes, exercicis a les noves congregacions religioses que sorgien, recessos a les associacions de lluisos, de mares cristianes, filles de Maria, membres de la congregació de Jesús, Maria i Josep.

Aquesta manera de veure el presbiterat com un ministeri missioner, que era la seva, va convèncer. En efecte, era un home de pregària. Hi dedicava diverses hores, a parlar amb Déu. Per això, hom entenia que el seu mòbil missioner era autèntic, i no merament fruit d'inseguretat personal o d'un esperit insatisfet.

Per més que no ho puguem verificar, hem de creure el P. Rosselló i els seus contemporanis, els quals ens asseguren que, en el fons del seu impuls missioner, hi havia el centre de l'amor dels S. Cors, que encenia el seu esperit. Era la mística de l'amor de Déu que li donava perseverança. La seva admirada laboriositat el mantenia creatiu. Quan havia complert els 70 anys, encara esperonava els missioners a prendre noves formes de ser missioners, de formar associacions, etc.

Quan la diabetis el deixà retirat del ministeri, amb nafres doloroses, des de la cel·la de La Real mirava les barriades de la Ciutat, i feia la seva pregària, com a missió espiritual. Al mateix temps es féu portar un atlas, per tal de conèixer els països que començaven a ser coneguts a Europa, i així, també, estenia la seva missió.

Aquest foc ardent del seu cor va fer que, l'any 1895, quan va adaptar les Regles a les noves circumstàncies, introduís com un dels objectius de la Congregació el d'anar a «missions vives d'Ultramar».

Malgrat que el bisbe Jacinto M^a. Cervera el va obligar a anar a Lluç (1891) i a La Real (1896), l'esperit missioner del P. Rosselló no va quedar vençut. No va esperar que li cercassin maneres i tasques missioneres.

UN LLOC IDEAL

PER GAUDIR DE LA SERRA

VINE

AL **CASTELL DE SANT ELM**
UN LLOC INIGUALABLE
PER DESCOBRRIR

Visites concertades, events
especials i allotjament

Més info:
info@lucusespais.com

El Santuari de Lluc, des del 1891, ha estat seu permanent de formació espiritual

Les va crear. Noves formes d'atendre els pelegrins, una més acurada formació dels blauets, una nova manera d'escolaritzar-los i d'aprendre música. Lluc no solament rebia pelegrins. També va introduir la predicació missionera per a la feligresia, i l'acompanyament espiritual era per als feligresos i per als joves de la congregació mariana que hi pujaven, com també hi anaven preveres, com Miquel Costa, i d'altres, per a practicar-hi exercicis. Una transformació semblant introduí a La Real, que esdevingué la primera casa d'exercicis per als laics de Mallorca.

La predicació i tot ministeri necessita una preparació. Qualque cosa en sabem del P. Rosselló. Però ho hem d'ometre, sense que deixem passar que ell demanava als missioners dels Sagrats Cors que,

com tota la clerecia, havien de conjuntar la saviesa amb la pietat. Les seves paraules són: «*el clero [...] se conserve, al par que sabio, también piadoso*». Sabem també com valorava les qualitats humanes, per tal que els missioners poguessin oferir un ministeri més qualificat. El P. Rosselló no va ser un intel·lectual; però molt menys es va emparar en la mediocritat espiritual i intel·lectual, que sempre ens talaia. Tendia al creixement.

LA FORMACIÓ RELIGIOSA I LA CULTURA SÓN ALGUNS DELS EIXOS CENTRALS DEL SANTUARI

EL P. JOAQUIM ROSSELLÓ VIST AMB ULLS D'AVUI

Manuel Soler Palà, msscc

P. Joaquim Rosselló i Ferrà

L'evangelí és sempre el mateix. Algú diria que tant amb ulls d'avui com d'ahir ha de ressonar d'igual manera a les orelles de la gent. I les actuacions no haurien de ser diferents les del segle XIX i les del segle XXI. Estrictament és veritat que l'evangelí és el mateix, però no deixa de ser igualment vertader que cada època històrica influeix fortament el moment vital en què es desenvolupa la fe cristiana. Com una muntanya que és sempre la mateixa, però es veu ben diferent segons el punt de vista on es situa l'espectador, talment les vivències del creient esdevenen diverses segons les forces socials que es mouen en l'escenari i el punt de vista des d'on s'observa la situació. Ja el filòsof i escriptor Ortega i Gasset va organitzar tot un pensament sobre aquest punt i el va anomenar «perspectivisme».

En el present article la feina de l'autor serà la d'escollir alguns trets principals de la vida del P. Joaquim Rosselló i confrontar-los amb la visió que en tenim avui. Es tracta de mirar les seves obres i actituds amb la màxima neutralitat possible i de besllum a les grans línies del Concili Vaticà II, que són els principis i criteris més solvents del nostre temps. Sense oblidar, tanmateix, que l'actual moment històric ja no és el del passat concili.

Des de la sensibilitat i el rerefons de què avui disposam podem valorar (que no criticar) l'actuació i el pensament del P. Joaquin sense mala consciència. Efectivament, les generacions que ens han precedit fan possible que hi puguem veure més enllà i més clar que ells. Gràcies als seus esforços gaudim d'una perspectiva que ells no tingueren. Hi

escau aquí la sentència de Bernard de Chartres:

*Som com nans asseguts sobre les espatlles de gegants. Podem copsar més coses que ells, no perquè tinguem una visió més penetrant o siguem més alts, sinó perquè ens elevam gràcies a la seva alçada gegantina.*¹

Jugam amb avantatge, tenim ben registrat el que els va succeir als nostres avantpassats. La valoració del P. Joaquim consistirà simplement a posar el seu pensament i la seva actuació devora la nostra teologia i la nostra manera d'entendre el món. Tot i que això de parlar de la teologia i el pensament d'avui és relatiu perquè és palesa la pluralitat en aquest terreny. Ens remetem novament com a referència bàsica als grans texts del Vaticà II i els comentaris del Papa actual.

Hi trobarem punts discutibles per al nostre temps en la visió del P. Rosselló, tanmateix d'una cosa no podem dubtar: ell tingué una forta experiència de Déu, visqué una caritat heroica vers el proïsme i s'endinsà pels viarans de la mística. Mirades les coses des d'aquí, la seva figura s'ageganta, mentre que el seu pensament i la seva actuació concretes esdevenen qüestions una mica secundàries.

La confrontació del P. Joaquim amb les línies de força de la nostra teologia, espiritualitat, litúrgia i pastoral —arrelades en el Vaticà II— dona raó del títol de l'article.

¹ Sentència atribuïda a Bernardus de Chartres pel seu deixeble Joan de Salisbury a Metalogicon (III, 4).

Santuari de LLuc

Pensament i sentiment en el camp de la política

Hi ha personatges molt representatius a Mallorca que devers l'any 1888 es decanten per la visió integrista de la societat o n'estan molt a prop. Per parlar de dos noms ben coneguts, aquestes posicions prenen el bisbe Miralles i Mn. Antoni Mª Alcover. Per a una gran part de la societat, i particularment en el món del clergat, la religió catòlica esdevé o es confon amb una ideologia.

A partir de la visió catòlica —interpretada molt parcialment— es pretén dirigir el rumb de la societat. Aleshores és d'esperar que les intransigències i les reaccions profundament emocionals esdevinguin motiu de conflicte. Les mateixes faccions catòliques es barallen i no en parlem quan topen amb una visió liberal del món.

Tanmateix l'Església mallorquina (els clergues i un ampli redol al seu voltant), deu anys abans d'acabar el segle, no és monolítica ni té un pensament homogeni. El conservadorisme i l'immobilisme duen la veu cantant, però també hi ha qui pren postures ben diferents.

Hi ha gent propera al P. Joaquim favorables al carlisme. També n'hi ha que es decanten per l'integritisme. El P. Rosselló no tria els amics amb criteris polítics i per això també persones de mentalitat més oberta, com Josep Mª Quadrado,

tenen bones relacions amb ell. No exclou cap bàndol. Està clar que el P. Joaquim no tenia la menor simpatia pel liberalisme. Ell llegia en Sardà i Salvany, l'autor d'*El liberalismo es pecado*. El seu interior bull de sentiments contraris a la ideologia liberal. Es desprèn ben clar d'aquella frase que trobam a un dels seus sermons: *Clou-te boca meva, clou-te i no traspassis els límits de la sobrietat i de la prudència que exigeix el sant i eminent lloc que ocupes*.²

I encara més explícit és en les Notes que escriu al final de la seva vida per a la Congregació:

*Mis venerados padres y hermanos: si algo podéis y valéis con vuestra pluma y ministerio de la divina palabra, asociaos a ella en el combate; y con ella pelead esforzados hasta hacer desaparecer de sobre la tierra semejante monstruo de más de siete cabezas; resumen de cuantas herejías ha vomitado el infierno, en el largo período de veinte siglos contra nuestra amada Madre la Iglesia y sus dogmas...*³

El cercle de clergues i laics que eren tan contraris al liberalisme polític, en canvi, res tenien a dir contra el liberalisme econòmic. Era acceptat sense escrúpols.

Ens agradaria que el P. Joaquim hagués pronunciat o escrit texts semblants als del Vaticà II en parlar de la vida econòmica i social. Quan diu, per exemple, que en els països econòmicament més avançats els afer econòmics semblen dominar-ho tot. I segueix sentenciant que si les finances fossin dirigides raonablement es podrien atenuar les desigualtats socials. I continua: *mentre una gran multitud encara no té les coses necessàries, alguns, fins i tot en països menys desenvolupats, viuen opulentament o malgasten els béns*.⁴

Rosselló està molt enfora d'una mentalitat de fesomia socialista. Pensa com la majoria dels preveres i laics que l'envolten, és a dir, en clau ben conservadora i declaradament antiliberal. Ara, cal dir també que ell evita en principi ficar-se en polèmiques partidistes.

2 Sermó sobre S. Ignasi.

3 ROSSELLÓ I FERRÀ, P. Joaquim, Notas referentes a la Congregación de los Sagrados Corazones de Jesús y de María escritas por el Rvdo. P. Joaquín Rosselló y Ferrá, su primer Superior. (Palma de Mallorca: Imprenta Mn. Alcover, 1897), p. 104.

4 Concili Vaticà II, Constitució Gaudium et Spes, sobre l'Església en el món, núm. 63. Els números següents adopten un to semblant de denúncia.

Té amics en tota l'àmplia gamma dels partits, però atorga a l'evangeli molt més valor que a la ideologia, tot i que ja sabem que aquesta tendeix a fer veure les coses segons les ulleres que hom es posa.

Una prova que la Bíblia és el primer criteri per sobre d'altres en el nostre personatge el podem trobar, per exemple, en el sermó del Ramell que va predicar a Lluçmajor. Diu ben clar que «Déu jutjarà amb rigor els rics» i cita el verset segons el qual «Déu derroca els poderosos i exalta els humils»⁵. Quina diferència amb la mentalitat del francès Charles Maurras, que exhortava a pronunciar aquestes paraules amb molta de música i espesses volutes d'encens per tal d'atenuar-li el verí.

Una visió de la litúrgia condicionada per l'època. Bo serà saber d'on bevia el P. Joaquim en qüestió de litúrgia, quins foren els conceptes que va aprendre en la seva formació i després cultivà pel seu compte. Durant la seva formació el referent va ser sant Tomàs d'Aquino, interpretat per altres autors. En qüestió de litúrgia el sant teòleg es centra en els sacraments en general i en detall.

⁵ Paraules extretes del sermó del Ramell que predicà l'any 1891 a Lluçmajor.

Naturalment que els texts que estudia el jove Joaquim insisteixen a contradir la doctrina protestant i divulgar la del concili de Trento. De manera que la litúrgia s'estudia de manera molt condicionada i gairebé tutelada.

És ja un tòpic dir que, abans del Vaticà II, la litúrgia es desconnecta de l'espiritualitat i la teologia. Té més a veure amb les rúbriques, la pietosa celebració i el compliment exacte del que està prescrit. S'entenia la litúrgia com el rostre exterior de la celebració. Però és molt més que això, és la presència salvadora de Déu en l'Església.

La devoció es sobreposa a la litúrgia i aquesta perd profunditat. L'adoració del Santíssim agafa diferents modalitats (visites, quaranta hores...). Adquireix un fort protagonisme la preparació a la comunió i la corresponent acció de gràcies.... Ara bé, en la devoció nosaltres som els protagonistes, mentre que en la litúrgia ho és Jesucrist.

En aquesta línia el P. Perelló, que el succeí com a Visitador General, pondera que una de les devocions que amb més constància i fervor va practicar fou la de l'Eucaristia.⁶ I això ho diu després que també ha constatat la devoció del servent de Déu a la Mare de Déu. Vist amb els nostres ulls resulta ben desafortunat parlar de la devoció a l'Eucaristia i a la Mare de Déu. En tot cas caldria al·ludir a l'espiritualitat mariana i de l'Eucaristia.

El Fundador va llegir també algunes obres d'iniciació a la litúrgia, però en les quals encara no hi ressona el moviment litúrgic que començava a prendre volada. En les seves mans hi va caure la *Revista Popular*, editada per Fèlix Sardà i Salvany, home de convençudes idees integristes. Naturalment que va llegir molt sovint *La imitació de Crist*. El llibret incideix una i altra vegada a rebre la comunió amb gran devoció i amb freqüència. Invoca el sentiment i la interiorització a l'hora de fer-ho.

En resum, el P. Joaquim va aproximar-se al fet litúrgic molt condicionat pel moment que va viure. Va donar molt de pes a les rúbriques. Va deixar un gran espai a la devoció i al sentiment a l'hora de celebrar i rebre l'eucaristia. El record dels sants i tot el que girava al voltant de l'hagiografia cobrava un fort protagonisme a la seva vida.

⁶ PERELLÓ, Joan, *Espíritu del Padre Fundador y modo de ser y prácticas de la Congregación de los S.S. C.C.* (Palma de Mallorca 1940), pàg. 80.

Les circumstàncies influïen per allunyar-se tant com fos possible de la praxis i les idees protestants. No es pot negar la presència d'un dèficit eclesiològic i que la litúrgia pateix la malaltia del juridicisme i el clericalisme.

Tot això ho confirma l'expressió repetida del Fundador abans de celebrar: *Hi ha decret?* Volia significar que, si la Sagrada Congregació de Ritus havia decidit quelcom sobre la celebració del dia, no es podia passar per alt. I altrament la citació de santa Teresa que es feia seva: «Mi vida por una rúbrica». Ambdós punts tenien una forta vinculació amb la devoció al Papa. Efectivament, santa Teresa tenia a prop el Concili de Trento i l'enaltiment del Papat. El P. Joaquim, com la resta de cristians, havien viscut l'auto-empresonament de Pius IX al Vaticà, cosa que li creà una aureola. Tot el que volia el Papa s'havia de fer realitat. Les rúbriques les avalava el Papa i, en conseqüència, s'havien de complir.

Ara bé, cal defensar en tot moment que el P. Rosselló mostrà una gran sintonia amb l'Escriptura i amb la litúrgia tal com l'entenia. Ell gaudia pregant amb la litúrgia de les hores, on els texts bíblics i dels sants Pares hi tenien una notable presència, la mateixa que després es detectava en els seus sermons. Sabem que convidava sovint els seus germans felipons a pregar juntament la litúrgia de les hores. En certs passatges s'emocionava de tal manera que fins i tot li queien les llàgrimes⁷. D'altra banda, qui conegui un poc la biografia del P. Joaquim sap el compromís que tingué amb el ministeri de la confessió. Més enllà de la celebració externa tenia molt present que és el ministeri de la misericòrdia de Déu.⁸

Aspectes innovadors en la devoció o l'espiritualitat dels Sagrat Cors⁹

Tant a la Bíblia com als sants Pares l'espiritualitat del cor de Jesús té una clara projecció pastoral. Té relació amb els sagraments, amb l'Església,

i recorre a signes eloqüents com l'aigua, el foc, la ferida del costat, etc.

Després, a l'Edat mitjana, hi hagué un revifament de caire místic. Els protagonistes, sobretot unes religioses alemanyes, desitjaven amagar-se dins la ferida del cor de Jesús i gaudir allà de la seva protecció, de la seva estimació. Els sentiments d'intimitat i proximitat eren més forts que els de caire pastoral, però no hi mancava a la devoció del moment un fort sentit de confiança.

Aquest enfocament va canviar de rumb amb santa Margarida d'Alacoque. La seva visió tendia a ser una mica ombrívola, però s'estengué amb rapidesa i marcà la devoció al Cor de Jesús de les generacions següents. El P. J. Rosselló no escapà a la seva influència. El llibret que escrigué expressament sobre la devoció conté 218 citacions bíbliques i 79 d'escriptors cristians, les més nombroses de les quals procedeixen de santa Margarida.

També el to i el contingut està en línia amb les expressions de la Santa. Criden l'atenció l'exuberància de superlatius: *Amabilísimo* – *Amantísimo* – *Ardentísimo* – *Benditísimo* – *Maravillosísimo* – *Nobilísimo* – *Pacientísimo* – *Preciosísimo* – *Tiernísimo*... Fa referències freqüents a la dolenteria humana, a l'insondable abisme de mals del qual és font qui recita les pregàries... Els propòsits es contraposen a un teixit d'infidelitats. Com que l'exercitant se suposa una persona piadosa, sembla que el conjunt peca de desproporció i excés. Llevat que es tracti, com és probable, d'un gènere literari.¹⁰

Reconèixer que alguns aspectes de l'espiritualitat del P. Rosselló (interjeccions, superlatius, al·lusions sovintejades a la reparació, etc.) no sintonitzen amb la nostra sensibilitat és del tot normal. El temps no passa debades. Però alhora és just de reconèixer que va tenir bons encerts i que va vitalitzar l'espiritualitat en el seu moment i el seu entorn. Vegem-ho.

A l'ambient racionalista del segle XIX ell gira els ulls vers la humanitat de Jesús. Més encara, insisteix que concentra els afectes en el seu Cor (quelcom de present també a santa Margarida).

7 Beatificationis et canonizationis Servi Dei Ioachim Rosselló i Ferrà, fundatoris Congregationis a SS. Cordibus Iesu et Mariae (1833-1909). Positio super virtutibus et fama sanctitatis (Madrid 1996). Volum I, Informatio, pàg. 227-29.

8 Dades interessants del fet litúrgic en temps del P. Rosselló es poden trobar a SEGUÍ, Gabriel, msscc, «La litúrgia vista des del P. Joaquim Rosselló i des d'avui dia. Un assaig d'interpretació i d'actualització» a *Comunicació*, núm. 131, any 2015, pàg. 55-75.

9 Sobre aquest punt vegeu SOLER PALÀ, Manuel, *Del Jesús consolado al Jesús traspasado*. (Barcelona: Claret 2015).

10 ROSSELLÓ, Joaquim, *Piadosos ejercicios en honor de los SS. Corazones para el mes de Junio*. Aquest fulletó, que conté una meditació per a cada dia del mes, va ser escrit entre el 1891-95, però mai publicat. El títol tampoc no és original seu, sinó del P. Gaspar Munar.

Tot sovint vincula l'espiritualitat del Cor de Jesús a la dimensió apostòlica i missionera —cosa menys evident en santa Margarida— i parla d'encendre el foc fins als confins de la terra. Enfront de l'individualisme típic del clima polític dels temps —els liberals, els il·lustrats— el P. Joaquim no renuncià a una espiritualitat de connotacions comunitàries: amor mutu, pregària en comú, litúrgia celebrada conjuntament...

Enfront de la fredor de molts cristians, inclosos els preveres, va recórrer al foc dels Sagrats Cors per tal de reconduir la situació. Un element que també tengué en compte santa Margarida.

Enfront de l'intent polititzat de fer del Cor de Jesús bandera contra ideologies o governs, o de proclamar preferències envers uns o altres països (com santa Margarida i el Beat Hoyos, per exemple), el P. Joaquim no s'endinsà per aquests terrenys. Enfront de l'afany de cosificar l'espiritualitat en devocions (novenes, tridus, estampes...), el P. Rosselló no desdenyà les pràctiques, però insistí molt més en l'espiritualitat, en el sentiment interior que és capaç de generar pràctiques sense absolutitzar-les.

A l'època que visqué el P. Joaquim la devoció al Cor de Jesús es va anar separant, a poc a poc, dels nuclis més densos de doctrina, com són ara la litúrgia i la teologia. Potser perquè aquests territoris

EL PARADIGMA TRADICIONAL PRIORITZAVA DEVOCIÓ A ESPIRITUALITAT

es van tornar àrids i poc engrescadors per a un gran nombre de cristians. El cert és que la devoció es va llastar, va caure en una certa mediocritat, i va perdre en part la categoria que li atorgava el fet d'haver nascut en terreny bíblic i patristic.

Vet aquí els fenòmens al·ludits sorgits de l'interior mateix de la devoció.

- La quantitat, més que la qualitat. Hi ha inflació d'imatges, no sempre de bon gust. Les pregàries es multipliquen, sovint amb poc sentit teològic. Les pràctiques són suggerides pel ritme del calendari. Resultat final d'aquestes coordenades: inflació i rutina.
- Sentimentalisme. Es recorre massa sovint al sentimentalisme, mentre en canvi es detecta un dèficit de sentit comunitari i social.
- Poc sentit litúrgic. I no sols manca de sentit litúrgic, sinó que fins i tot certes expressions delaten una actitud tendent a la màgia.
- Ambigüitat de les pràctiques. La impressió —sense generalitzar— és que les alimenta el desig d'obtenir beneficis personals.

Hom observa que la majoria dels Instituts i moviments implicats amb aquest fet segueixen amb els paradigmes tradicionals de parlar més de devoció que d'espiritualitat. N'hi ha prou de navegar una estona per les pàgines que toquen el tema a Internet per a verificar-ho.

Però l'espiritualitat es pot reorientar tenint en compte els criteris del Vaticà II i la sensibilitat actual. És el que ha provat de fer la Congregació de Missioners dels Sagrats Cors en els escrits que ha produït i les pràctiques que ha afavorit.¹¹ Quant a la qüestió de la reparació, cal defugir una actitud més aviat passiva i intimista que es fixa, de manera insistent, en el pecat dels homes. En canvi seria més saludable que la reparació es vinculàs a una anàlisi de la realitat per tal de prendre consciència de les injustícies de l'entorn i lluitar-hi en contra. Es tractaria d'una bona reparació del mal comès i molt efectiva.

11 Aquesta temàtica la desenvolupa LIBANIO, J. B., «O amor misericordioso do coração e libertação integral do homem a *Um coração novo para um mundo novo*. (São Paulo: Loyola 1984), pàg. 79-102.

Els traspassats del món aixequen el seu clam contra l'ordre vigent a la societat. La creu, més que signe de resignació, ho és de protesta activa. Més que consolar Jesús a Getsemaní és qüestió de solidaritzar-se amb el Cos místic de Crist, els nostres contemporanis marginats. D'aquesta manera s'obre un horitzó més social.

La devoció que ens ocupa sovint ha posat en primer pla el paisatge interior de la persona: el que és subjectiu, emotiu i existencial. Però cal que no giri l'esquena a altres valors més comunitaris i de caire social. Com el bon samarità, no es pot passar de llarg davant el qui passa necessitat. Ni s'hi val contemplar un calidoscopi confortable quan a l'exterior hi ha problemes sagnants.

Després hi ha una tendència que podríem anomenar mil·lenarista i que no rebutja la violència mentre serveixi per a assolir l'objectiu volgut. Ha anat acumulant un regust reaccionari. Però el Regne s'alimenta de tot allò que existeix de bo, net i solidari. No és lògic recórrer a la imposició per tal d'aconseguir objectius evangèlics. Seria un procediment contradictori. S'ha de millorar el món des de baix i respectar la plena llibertat de la persona. Pel Regne es pot morir, però no matar.

Per aquí volen caminar les intuïcions i el desenvolupament de l'espiritualitat en els Missioners dels Sagrats Cors. Ells s'alimenten en bona part de la visió del P. Rosselló, particularment d'algunes de les seves expressions favorites. Així tenen ben present la idea de Déu com l'ésser que

atreu la humanitat, desitjós d'estimar, i de rebre, a canvi, el mateix afecte. També que el Traspassat és l'expressió màxima de l'amor de Déu que es lliura des de dalt de la creu. Els marginats, els qui sofreixen, demanen tota l'atenció i tota la compassió.

Ara bé, també els Missioners dels Sagrats Cors proposen un nou rumb per a una vella espiritualitat. Es distancien d'elements ombrívols o merament devots que la tradició més recent havia incorporat. En canvi fan evolucionar l'espiritualitat d'acord amb les dades bíbliques i la preocupació pels marginats com a agulló, car en ells es reproduïx el drama del Traspassat al Calvari¹².

Amb facilitat la forma tradicional de la devoció al Cor de Jesús s'orna amb elements intranscendents i s'allunya així del Nou Testament, com també de la sensibilitat contemporània. Sovint es detecta un fonament feble i un tarannà planyívol. Cal recollir tota la riquesa que ens ha llegat la millor Tradició i mirar de presentar-la de manera que sintonitzi amb l'home i la dona d'avui. Podem fer un bon tros de camí amb el P. Joaquim.

Per acabar diguem que el simbolisme del cor ha entrat en el llenguatge quotidià i recull molt bé els eixos de l'espiritualitat cristiana, alhora que li atorga un alè entranyable. Més encara, fortes tendències de la cultura actual —sobretot la que es vincula

¹² Aquests nuclis de l'espiritualitat més actualitzada dels Cors de Jesús i Maria estan exposats a una sèrie de llibres, fulletons, així com a webs i blogs a Internet, i representen un valuós patrimoni de la Congregació.

amb la postmodernitat— posa molt en relleu el sentiment contraposant-lo a la raó. El cor per sobre del cap. Un motiu que afavoreix la vàlua de l'espiritualitat del cor als nostres temps.

LA CONGREGACIÓ HAVIA DE MANTENIR EL CARÀCTER DIOCESÀ

Una ullada a l'espiritualitat del P. Joaquim

Hi ha alguns texts especialment apreciats pels congregants que denoten bé quins eren els horitzons i les metes del Fundador. Es tracta de paraules que —s'intueix— han estat pregonament meditades. Atès que resulta impossible tractar els molts aspectes que visqué el P. Joaquim baix el denominador comú de l'espiritualitat (la missió, la predicació, el sentit d'Església...) ens acontentarem de comentar breument aquests paràgrafs tan significatius.

1. Església local

El P. Joaquim anava amb els ulls ben oberts per adonar-se del que passava al seu entorn. Li preocupaven el seminari i els seminaristes, les religioses de la diòcesi, els germans preveres, les missions als pobles... No és que estigués al marge de l'Església universal, però les seves vivències immediates florien al seu entorn. Per això mateix l'estreta amistat que establí amb el bisbe Cervera i el seu interès —com consta en els seus escrits— que la Congregació mai deixàs de tenir un caràcter diocesà, per més que un dia rebés l'exempció.

No és gens difícil en aquest terreny trobar indicacions conciliars que es corresponen plenament amb les idees de fons del Fundador. Vet aquí un text ben expressiu: «La principal manifestació de l'Església té lloc en la participació plena i activa de tot el poble sant de Déu en les mateixes celebracions litúrgiques, sobretot en l'Eucaristia, en una mateixa oració, devora l'únic altar, on presideix el bisbe envoltat del seu presbiteri i ministres» (SC 41).

Nuestra Congregación, débil como la yedra, desea vivir arrimada al báculo de su Obispo; no con ánimo de gravarle, sino deseosa, en la corta medida de sus fuerzas, de prestarle auxilio y refrigerio en

*la asistencia a las ovejas que el Espíritu Santo le señaló para apacentar. Así hasta hoy ha vivido esta Congregación, desde su nacimiento, y en los días adelante no de otra manera desea vivir.*¹³

2. Contemplació

Al llarg de la biografia del P. Joaquim una de les coses que més sobresurten és la seva afició a la pregària de caire contemplatiu.

Encara tendre infant ja se'n va a la propera església de Sant Jaume per pregar. Durant molts d'anys cerca com viure una vida contemplativa sòlida. Els intents d'entrar a una Ordre religiosa per a dedicar-se més fonament a la pregària no els pot dur a terme perquè ha de tenir cura de la seva mare.

EL P. ROSSELLÓ ERA, SOBRETOT, UN ANIMADOR I UN PASTOR

Ja ben avançat en anys puja a la muntanya de Sant Honorat i deixa els felipons amb la inquietud de dedicar-se a la contemplació. Aleshores sembla que toca el cel amb el dit i respira felicitat per tots els porus com ho demostra el text que reproduïm. I quan el Bisbe li demana d'anar a Lluc, perquè li sembla més urgent per a la pastoral de la diòcesi, no s'hi nega, però deixa ben clar que de cap manera s'ha de perdre l'objectiu d'una pregària contemplativa.

Si cal desplaçar un poc els accents ja es farà, però considera innegociable unes llargues estones d'oració, tot i que la vida sigui més activa.

Naturalment que en aquest punt l'acord amb les grans línies del Vaticà és total, particularment les que desenvolupa el Decret sobre la Vida Religiosa. *Els qui professen els consells evangèlics abans de tot cerquin i estimin Déu que ens estimà primer a nosaltres, i procurin amb afany afavorir en tota ocasió la vida amagada amb Crist, en Déu, d'on brolla i adquireix vigor l'amor al proïsme de cara a la salvació del món i l'edificació de l'Església (...).*

Per aquesta raó els membres dels Instituts, bevent en els brolladors autèntics de l'espiritualitat cristiana, han de cultivar amb interès constant l'esperit d'oració i la mateixa oració (PC 6).

¹³ Carta al bisbe Campins, 1 de novembre del 1907.

I vet aquí un paràgraf molt significatiu i eloqüent de l'interès del P. Joaquim per la vida contemplativa i l'esperit d'oració:

Pasé los primeros meses en el ermitorio de S. Honorato, gozando de una inalterable paz y consuelo. Nada me distraía, ni en nada pensaba sino en mi Dios, recordando aquello de S. Bernardo: nunca estoy menos solo que cuando estoy solo, y en hacer oración para mí y en bien y salvación de mis prójimos...

...No recuerdo haber pasado días de tanta felicidad, cuales los que mediaron desde mi subida al Santo monte de Randa (en donde me hallaba, en cuanto a lo temporal, escaso de todo) hasta la fundación de nuestro Instituto de los Sgdos. Corazones, que no tardó mucho tiempo en realizarse.

... El considerarme solo con Dios solo, en la cima de aquel solitario monte, todo lo dulcificaba. En mi alma sobreabundaba el consuelo, hasta tal punto que con nadie cambiara mi suerte, ni con reyes, ni emperadores, ni con obispos, ni hasta con el Papa. Sólo al lanzar las miradas, en las horas del recreo, sobre aquellas inmensas llanuras, términos de Lluçmayor, Campos, Porreras, hasta Santañy; eran tales los sentimientos de gozo, y afectos de ternura que sentía brotar en mi corazón, que, constreñido a desahogarme, me veía precisado, las más veces sin poderme contener, a prorrumpir en aquel hermoso

cántico: «Benedicite Omnia opera Domini Domino, laudate» etc. y, al fijarme en aquellas viviendas o rústicas casas de los predios que por entre las frondosidades de aquella amena y dilatada campiña se descubren, y figurarme que podía ser albergaran alguna alma justa e inocente, brotaban de mis ojos tiernísimas lágrimas, y de mis labios las palabras de ese encantador e inimitable salmo, por lo lacónico, y extenso al mismo tiempo, pues que abarca todo el mundo: «Laudate Dominum omnes gentes, Laudate eum omnes populi. Quoniam...»¹⁴

3. Missió

La intensitat amb la qual el P. Joaquim empenia les tasques apostòliques és ben palesa. Desplegava una gran activitat formant grups amb objectiu apostòlic o amb desig d'aprofundir l'espiritualitat. Aprofitava qualsevol invitació a predicar per animar els feligresos a viure cristianament. No escatimava temps per rebre penitents al confessional.

També en aquesta línia el Fundador estableix vasos comunicants amb l'impuls de base que procedeix de Jesús: «anau i predicau...». Ja que un referent d'aquest article és el Vaticà II, diguem que tota la constitució dogmàtica sobre l'Església està impregnada de l'impuls vers la missió i l'evangelització.

¹⁴ Notas referentes..., op. cit., pàg. 33-38

En tot paràgraf hi ressona l'encàrrec de Jesús de predicar l'evangeli fins a l'extrem del món, com també l'expressió paulina: «Ai de mi si no anunciàs l'evangeli.»¹⁵

En aquest punt s'hi escau de recordar l'expressió de Joan Pau II a propòsit de la «nova evangelització». Nova en el seu ardor, deia: l'ardor d'encomanar la manera de pensar i sentir ha d'inflamar el cor i traduir-se en un apostolat compromès. Nova en els mètodes: cada època té uns condicionants propis i cal donar-los resposta adient. No és qüestió de deixar-se enlluernar per qualsevol novetat o mètode, sinó d'assumir la manera d'actuar que exigeix el moment i el tarannà de la gent. El P. Joaquim va recórrer als grups, al diàleg personal, a la predicació i tot el que pogués ajudar a aconseguir l'objectiu. Nova en la seva expressió: cal escrutar els signes dels temps i reinventar expressions en sintonia amb la mentalitat del moment, tenint-ne present els reptes i necessitats. Tot el que el P. Rosselló va emprendre estava dictat per aquests criteris.

*Pidan al Señor que todos seamos un fuego y que desde este monte lo vayamos extendiendo por toda la Isla y más allá de ella, pegando y encendiendo llamas en todos los corazones.*¹⁶

¹⁵ Vegeu per a aquesta temàtica el Concili Vaticà II, la Constitució *Lumen Gentium*, II, 17. I també cal tenir ben present la sentència de Pau VI: «L'Església existeix per tal d'evangelitzar», a l'exhortació apostòlica

¹⁶ Carta a l'Abadessa de les caputxines, 15 d'agost 1890.

4. Providència

Una de les màximes que va guiar la vida del P. Joaquim és la de deixar fer a Déu. En tot moment cerca i prega, fa el que pot per ser fidel i després... deixa fer a Déu. Creu que no s'han de forçar les vocacions perquè Ell anirà mostrant la seva voluntat mitjançant els fets de cada dia. El P. Joaquim no en tenia cap ganes de fundar la Congregació, però les circumstàncies es feren i desferen de tal manera que finalment va considerar que Déu ho volia i deixà que la seva voluntat es dugués a terme.

La providència és un fet difícil de definir i sovint es malentén llastimosament. El P. Joaquim tendia a un providencialisme potser un poc exagerat, però sense sortir dels límits. És perillós de concretar massa en aquest punt. Tant pel que fa a la seva vida com a la fundació de la Congregació ell apel·la directament a la providència.

El Concili Vaticà II simplement ensenya: «L'Esperit de Déu guia amb admirable providència el curs dels temps i renova la faç de la terra.»¹⁷

*Encomiéndenme a Dios, porque aún algo más oigo en el fondo de mi alma que lo que le he indicado: oigo que Dios quiere servirse de ese vil instrumento tan gastado ya por los años y trabajos que lleva encima, por no sé qué para su gloria, y que me tiene enterrado ahora aquí como un grano de trigo dentro de la tierra, para que, quizás un día aún brote de él alguna espiga. El Corazón de Jesús y el Inmaculado Corazón de María, cuyas finezas conmemoramos en estos días, lo van pronto a descubrir.*¹⁸

5. Estimació fraternal

És una constant en boca del P. Rosselló la paraula «amor de Déu» o «amor del Cor de Jesús i de Maria». La paraula referida al proïsme o al germà no apareix tant en els seus escrits, però els fets testimonien de manera fefaent que té molt present aquest manament. Només un parell de mostres. Tot i la seva inclinació vers la pregària contemplativa no dubta ni un moment pel que fa a l'atenció del proïsme necessitat. Ho té ben clar. Una monja lamentava no poder assistir a l'oració de la comunitat perquè havia d'atendre una malalta i ell respon: *És que hi ha millor oració que tenir cura de les malaltes?*

¹⁷ Concili Vaticà II, Constitució *Gaudium et Spes*, núm. 26.

¹⁸ Carta a l'Abadessa de les caputxines, 12 d'agost de 1890.

La vocació contemplativa, tan arrelada en la seva vida, la va declinar fins que morí la seva mare. Es creia obligat a atendre-la abans de satisfer aquest anhel tan fons. Per això no se'n va allunyar mentre visqué. L'estimació al germà també es desenvolupa en altres camps. Sabem que destinava una quantitat de doblers als pobres i que fins i tot en alguna ocasió va vendre objectes personals per socórrer-los. Quan va pujar a Sant Honorat va distribuir els béns amb els seus parents.

L'atenció als malalts va ser un capítol no gens irrellevant en la seva vida. Els visitava a l'hospital tot sovint. Diu molt a favor d'ell la cura que tingué amb els malalts del còlera quan aquesta pesta va envair Mallorca i Palma en particular. Ell va estar en contacte amb els malalts de la parròquia de Santa Creu. Fins i tot va arribar a demanar un llençol per al seu amortallament. Era ben probable que el necessitàs.

Como los primitivos cristianos, sea tan estrecho el lazo de caridad que os una que, como de ellos, puedan decir también de vosotros los que os traten (sirviéndose de aquella hermosa frase del Espíritu Santo): «Erant cor unum et anima una». En estos religiosos, no hay sino un solo corazón y una sola alma.

*Amaos mutuamente, como los Sgds. Corazones de Jesús y de María os aman. Amaos, os ruego, y sintiéndome en estos momentos movido de aquella ternura propia de un padre con sus hijos, cuando ve acercarse su última hora: Amaos mutuamente, os repito; y, recordad siempre que este fue el último precepto de obediencia que os impuse al morir; y, que ese amor fraternal os dé a conocer en todas partes.*¹⁹

* * *

La millor manera d'acabar aquestes pàgines serà la de reproduir el Credo que l'Institut ha plasmat en les seves Regles. Evidentment, no es correspon amb cap paràgraf literal del P. Rosselló, però sí que n'assumeix l'esperit global de tots ells.

Feim un acte de fe en els Cors de Jesús i de Maria: Creim que Déu no ens envia per condemnar ningú. Creim en el poder de l'amor que serveix fins a la mort.

Creim que la salvació ens arriba per la creu i la glorificació del Senyor.

Aquesta fe és el principi dinàmic que penetra i orienta la nostra vida i li dona sentit.

¹⁹ Notas referentes..., op. cit., pàg. 106-107.

TRESCANT PER LA HISTÒRIA DEL COOPERATIVISME A MALLORCA. ESPAIS I ESFORÇOS COMPARTITS

Catalina Martorell Fullana

Façana principal de l'antic Celler Cooperatiu de Felanitx

Avui dia associam el concepte *cooperativisme* al món empresarial i l'entendem com un possible model d'empresa més, on els beneficis són repartits a parts iguals entre els socis. Tot i que el model cooperativista ha evolucionat, encara conserva certs valors del passat. En trobam l'origen a partir de la Revolució Industrial, moment en què sorgí la pràctica del cooperativisme i que s'entenia com una forma d'emancipació dels treballadors i treballadores explotats.

LA PRIMERA COOPERATIVA DE MALLORCA VA SER DE CONSUM

Entre els pioners del cooperativisme hi havia Robert Owen, Charles Fourier o bé Étienne Cabet. Tots ells planificaren les seves ciutats ideals i difongueren la pràctica de l'associacionisme com a instrument de força dels obrers i obreres per lluitar contra l'explotació capitalista. Aquest socialisme prematur,

dit utòpic, tingué seguidors a l'illa de Mallorca, entre ells el franciscà i republicà federal Jeroni Bibiloni Llaneras, que era seguidor de Cabet, o el professor Antoni Ignasi Cervera, seguidor de Fourier, que formà part dels principals grups republicans i socialistes instal·lats a Madrid a mitjan segle XIX.

Aleshores els mallorquins i mallorquines també somiaren la seva pròpia l'cària i dissenyaren un món més just i igualitari. Els primers a fer-ho foren els homes de la Revolució de 1868, just un any després del canvi de govern s'inaugurà la cooperativa El Porvenir (1869) a Palma.

Es tractava, bàsicament, d'una cooperativa de consum que comptava amb uns 400 socis que es beneficiaven d'uns preus més assequibles que els del mercat i conformà una xarxa total de cinc botigues en molt poc temps. Li succeïren altres experiències de curta durada com la que provenia dels homes de la Internacional anarquista que obriren la cooperativa La Emancipación (1870), però una mala gestió dels fons econòmic la féu tancar.

Dues imatges de l'antiga seu de la Cooperativa La Nueva Vida (Lluçmajor)

A més de cooperatives de consum, moltes diversificaven l'activitat i també es convertien en cooperatives de producció. Després de l'experiència d'El Porvenir i La Emancipación com a cooperatives de consum, vingué la proposta de la Unió Obrera Balear (1881), una societat mutual i cooperativa que s'estengué del centre de Palma cap als barris i dels barris cap a la part forana, i que estava lligada als ideals republicans. A més d'esdevenir cooperativa de consum, en algunes sucursals s'obriren també cooperatives de producció. Per exemple la Unió Obrera de Lluçmajor engegà una cooperativa del guix. També se sap que a la dècada dels vuitanta del segle XIX existiren un forn cooperatiu i una cooperativa del vidre a Palma.

LA UNIÓN OBRERA DE LLUCMAJOR ENGEGÀ UNA COOPERATIVA DE PRODUCCIÓN

Al començament del segle XX el socialisme agafà volada a Mallorca i es considera hereu d'aquell passat cooperativista i mutualista tant lligat al republicanisme vuitcentista. El nombre d'agrupacions socialistes va créixer notablement i entre aquestes es difongueren els principis del cooperativisme. En algunes localitats com Lluçmajor, un poble vinculat a la indústria de la

sabata, l'auge del socialisme fou tal que allà hi perduraren cooperatives amb un llarg trajecte que només la Guerra Civil va poder aturar. Es tractava de la cooperativa La Nueva Vida, fundada el 1905 i que en total comptà amb sis sucursals al poble. El 1935 un total de 1.200 famílies vivien d'aquesta cooperativa. Un dels seus impulsors fou el socialista Joan Montserrat Parets. Avui dia encara podem contemplar la que fou la seva seu central al carrer de Sant Joan, un espai recuperat i en mans dels antics cooperativistes, després de la confiscació del règim franquista, i que ara acull la seu de l'associació de gent gran del poble.

A més de la cooperativa de consum, els mateixos socis de La Nueva Vida disposaven d'una escola obrera i d'un teatre, el teatre Odeón. També es creà una cooperativa elèctrica, la cooperativa Helios, i com no podia esser d'altra manera en un poble on la majoria de població feia feina en la producció de sabates, el 1930 es creà la cooperativa de sabates La Hormiga. A Lluçmajor durant gairebé 30 anys es van dur a la pràctica unes idees que feien molta nosa als sectors conservadors i catòlics, tot sumant l'experiència prèvia del segle XIX amb la Unió Obrera de Lluçmajor (1884), que tingué un important recorregut exercint de mútua, escola i cooperativa. En aquests espais es teixí una xarxa contra l'ofegament que suposava per als obrers i obreres el sistema capitalista i junts construïren

Celler Cooperatiu de Felanitx

una vertadera alternativa, una alternativa que no agradava als poders tradicionals, els quals no tardaren en organitzar-se i posar-hi fi el 1936.

ALGUNES COOPERATIVES HAN FUNCIONATS FINS EL DARRER TERÇ DEL SEGLE XX

D'aquells espais on es respirava un ambient revolucionari i on hi tenien cabuda totes les veus contràries al règim, en queden algunes restes visibles, com ara la seu central de La Nueva Vida, al carrer Sant Joan de Llucmajor, o bé l'antiga seu de la Unió Obrera Balear ubicada a la plaça des Pes de sa Palla a Palma. Tot apunta que part d'aquest darrer espai va ser ocupat posteriorment per una altra societat mutual i recreativa, La Asistencia Palmesana. Però també resten en peu edificis vertaderament impressionants, com és el cas de la cooperativa agrària Es Sindicat, de Felanitx. Es tractava d'un celler cooperatiu fundat

el 1919 per Bartomeu Vaquer Veny, president de la Cambra Agrícola, i per Miquel Caldentey Tallades, president de la Caixa Rural de Felanitx. Es Sindicat esdevingué un dels cellers de vins mallorquins més grans de l'illa i està lligat a una de les zones vitícoles més importants de Mallorca. A partir de 1990 va començar a entrar en declivi i avui l'antic edifici dissenyat per l'arquitecte Guillem Forteza resta abandonat. Aquest darrer exemple forma part d'una tipologia diferent de les cooperatives socialistes, no tenia una base ideològica, s'hi associava gent de totes les capes socials i estava lligat a l'agricultura. Pel que fa a les cooperatives socialistes hauríem de tenir en compte la cooperativa de consum La Económica, de Manacor (1900), que també comptà amb una escola obrera. D'altra banda, entre d'altres cooperatives importants s'ha de destacar La Casa del Pueblo (1902), ubicada a Marratxí; El Maná, a Alaró (1910); La Emancipación Buñolense, de Bunyola (1911); La Actividad, als Hostalets (1914); Unión Obrera de Gènova (1919); Unión Obrera de Pòrtol (1921), etc. Totes de ben segur ajudaren a fer realitat part dels somnis cooperativistes: el de cooperar units i el del compromís social i polític.

FRUITA DEL TEMPS

Antoni Ginard Bujosa · Andreu Ramis Puig-gros

La revista *Lluc* ens convida a revisitar el calendari rural a partir de la relectura de *La terra i el temps* (publicat el 1987, reeditat el 1989, el 2000 i el 2014). Férem aquell experiment quan ja hi havia molts pagesos que eren seixantins. A una distància d'una trentena d'anys, ens proposam repensar el pas i la mesura del temps (i de la terra). Tres dècades després, tots som més vells. Entrats en el segle XXI (a l'era de l'Internet i de les xarxes socials), encara existeix un contingent de pagesos per afició que hi dediquen el temps de lleguda. Malgrat la transformació i els canvis, la tradició encara ens dóna pautes per a l'equilibri. En alguns casos, els usos i costums dels bons conradors enllacen amb nous corrents i noves tendències que posen en valor la biodiversitat cultivada, les alternatives als adobs i als tractaments químics, la recuperació dels bioritmes, la convivència amb la natura i el plaer de fruir la producció del lloc quan madura. Fruita del temps.

Tota aquesta anyada del 2016 s'ha d'invocar l'esperit de Ramon Llull, que diu que el temps de l'any està en els quatre temps (*estiu, altumne, hivern*

i ver), e està en dotze meses, e en cinquanta-dues setmanes, e en tres-cents seixanta-cinc dies e sis hores, les quals sis hores fan beixest en lo quart any, on ha tres-cents seixanta-sis jorns, estant vint-i-quatre hores en un dia natural.

JUNY

El mes de juny arriba a la meitat del calendari astronòmic i gregorià. Segons mestre Ramon Llull, *lo temps d'estiu és per cald e per sec; [...] e maduren les fruites, e s'assaonen les sements e les humors dels animals, e cull hom los blats.*

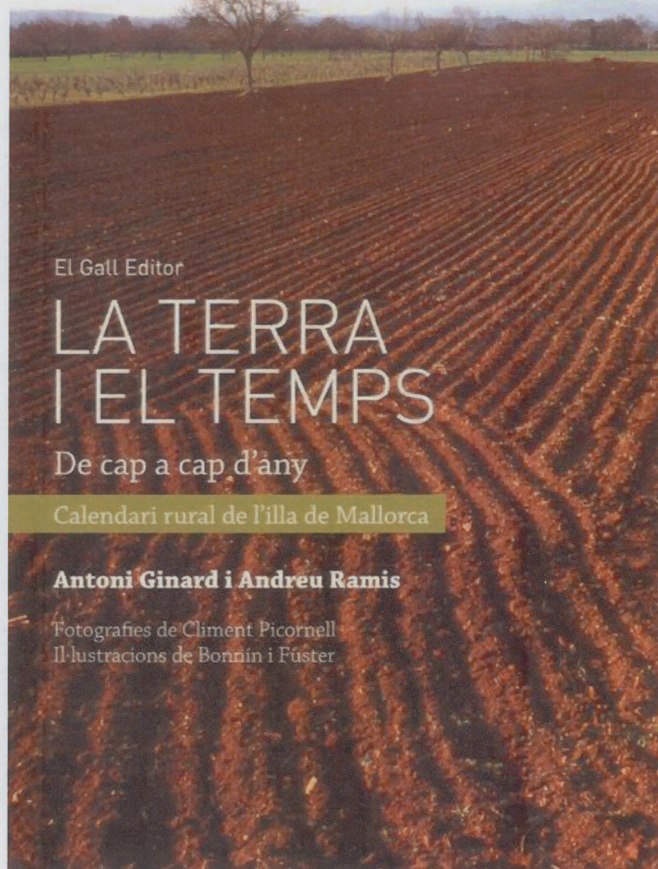
La previsió meteorològica sol esser de bonança, amb sol, caloretà i generalment eixut. *El juny hermós és abundós.* Per això, els avantpassats feien cas de les plogudes a deshora i d'altres rareses del temps: *Si plou el primer de juny, el bon temps és lluny. El juny fred, mata l'esplet. Sant Joan ploguent fa es vi dolent. Aigua per Sant Joan, celler buit i molta fam. Quan Sant Pere plora, tres vegades plora. Fins a setanta d'abril no te llevis ni un fil.*

Entra l'estiu i el dia s'allarga. *Sant Joan i Sant Pere, adéu primavera. Per Sant Pere i Sant Joan, la calor va en gran.* Durant aquest mes i el de juliol, l'atàvica fretura de pa exigia una especial dedicació als cereals. D'ací la importància de les messes de segar, garbejar i batre. Era, en passat, perquè ja no s'usa ni el puny ni la falç, i la collita es fa amb disformes màquines recol·lectores. Aquest mes encara es poden segar ordís i civades abans de l'escarada del blat. Es començaven a batre les faves, arrabassades el mes de maig, i els ordís es traginaven a l'era. *Per Sant Joan, les garbes al camp; per Sant Pere, les garbes a l'era.* Era costum segar el blat abans de Sant Joan. *Sembraràs quan voldràs, però per Sant Joan segaràs.*

EL MES DE JUNY ÉS TEMPS DE FIGUES FLORS, CIRERES, PRUNES I PERES, I POMES PRIMERENQUES

A final de mes batien i ventaven de pressa i triaven el gra de la palla. *Esplet de palla, lo gra desmaia. Any de poc gra, garbell espès i sedàs clar.* Deien que el blat té cara del Bon Jesús. Per no haver de fer les llesques primes, era essencial una bona collita de blat sa, gros, molsut i bufarell. Tant era blat (blancal, escandial, rotjal, barba, mollar, roig, ...) com xeixa.

En haver buidat el sementer es pot començar a guaretar. Diuen que el guaret de juny és el millor per al blat de l'any vinent. En aquest temps, abans es feien formiguers per adobar la terra; ara s'ha de respectar la normativa del foc. S'aprofitava la llenya de mata, d'ullastre, d'olivera, d'estepa, els romequers, les gatoves, les argelagues. La terra cremada s'havia d'esterrossar i escampar just abans de llaurar perquè la femada no s'esbravés. És bon temps per exsecallar i esmotxar els tarongers, per fer empelts d'escutet als tarongers, figueres, oliveres, ametlers i garrovers, però, sobretot, comença la plena de la collita d'albercocs, de figues flors (*Per Sant Pere volta la figuera*), de cireres, de prunes i de peres i pomes primerenques. Una fruita estrella de la mesada és l'albercoc. Els primers són els del Corpus. La plena d'albercocs ve devers Sant Pere, quan les figues flor (roges i albacors) també maduren. A Inca posaven una figa flor (si n'hi havia) a la mà d'un Bon Jesús que havien posat al portal de la casa de la vila el dia del Corpus.

Si no hi havia figues vertaderes, n'hi posaven una de fusta.

Els albercocs més primerencs són els negres, fins i tot de maig; pel juny collirem albercocs cigala, de galta o de morro de bou, taronjals, de domàs blanc, de Sant Joan i d'altres, si n'hi ha. En haver collit comença la tasca de xapar i fer sequer. També es el temps de collir prunes. Entre les més primerenques, les de Sant Joan, la japonesa, la maonesa, la mata-soldats... i les de frare (llarg, verd o roig). Les cireres de Sant Pere i, sobretot, les guindes que s'aprofiten per afegir al suc d'herbes. Les varietats de pera de juny són la blanca i la de Sant Joan. Les pomes primerenques són també les de de Sant Joan i les blanques.

Cavau els planters d'arbres. Sembrau i empeltau les figueres de cristià -per Sant Joan o quan tengueu el clot fet. També podeu sembrar figueres de moro. Llevau les males herbes a les vinyes i donau sofre a les parres. A hores d'ara, els ceps duen esponera, encara que *Vinya ben vestida no arriba a mida*. Per això, s'ha d'aclarir el pàmpol sobrer i donar sol al raïm. Per passar l'estivada convé regar les oliveres

joves si no hi teniu sistema de reg gota a gota.

*Per Sant Pere
mira l'olivera;
una oliva aquí, una allà
mig esplet hi ha.*

A l'horta, sembrau les segones collites: mongetes, naps i raves, lletugues reülles, endívies, cols de tota casta i colfloris per a l'hivern. Colliu els alls – per Sant Joan si són paus– i plantau esqueixos de claveller, millor si són de set colors. Si ho cercau, podeu escollir entre una àmplia varietat de mongetes: negra, vermella, d'endiana, de confit blanc o vermell, de pasta reial, de ganxet, de mitja lluna, de fava, de balança, fogoneu, algerina, d'ou de canari, de formiga... A principi de mes, si el temps ve primerenc, comencen les tàperes i, si no, a mitjan mes.

Amb la floració, per Sant Joan, les herbes i les plantes són remeieres, sobretot l'herba-lluïsa, l'orenga i la camamil·la. Fins i tot, a Manacor, si passen els nadons per dins una tanyada de vímet, es curen de trencadura. Treis la mel de les caseres que, si s'ha congriat el mes de maig, és la millor de l'any. Feis nets els galliners, llevau la pepida a indiots i gallines, i ja sabeu que les gallines ponen pel bec.

Dia 13, Sant Antoni de Pàdua o dels Albercocs, ballen els cavallets a Artà. Després del solstici d'estiu (21), la festa grossa és Sant Joan amb el ball de les àguiles a Pollença i Sant Joan pelós a Felanitx, Pollença, Son Servera i Sant Joan. La seva revetla és la nit més curta de l'any que acaba amb la festa del sol quan balla a Sant Joan de Sineu. *Sant Pere treu juny enrere.*

JULIOL

El mes de juliol és el setè del calendari gregorià, amb un nom instituït pels romans tot honorant Juli Cèsar. És el temps més calorós i era la plena de les messes del batre. *Pel mes de juliol, a l'era hi fa un bon sol.* Era, perquè ja no baten ni venten el gra damunt l'era. *En dir era ja han batut.* Els nostres padrins batien blat, xeixa, ordi, civada, però també faves, ciurons i guixes, llenties i mongetes. *Qui no bat pel juliol, no bat quan vol.* Aquest mes és sec i *Aigua de juliol, encén el sol.* La calorassa arrana ferm i, fins i tot, *el gram mor tot sol, si es llaura per la lluna vella de juliol.*

JULIOL ÉS EL MES MÉS CALORÓS I ERA LA PLENA DE LES MESSES DEL BATRE

Després de la batuda era hora de compondre els pallers i tapar d'arena els grans dins les saques. S'havia de fer provisió de palla i de ciurons. Ara ja no hi ha ni sitges ni orons. En haver entrat l'anyada, era temps d'eixermar els sementers, llaurar els guarets i continuar cremant i esterrossant formiguers.

Segueix el sequer dels albercocs (de domàs blanc, de galta, de pinyol de sucre..., i els més tardans, porquí, bord crespí, d'en Violeta). Els canyissos de fusta s'han d'estendre al sol cada dia i s'han d'entrar cada vespre per evitar la serena i, llavors, s'han d'ensofrar. Aparellau també per fer el sequer de figues. Heu d'arreglar albons i adobar els canyissos. Aquest mes ja hi ha figues flors a l'uf, i segueixen les albacors, les alenyanes, les carlines, les rotgiques, entre d'altres. Continuem collint prunes de Sant Joan, clàudies, de Sant Jaume, moscatelles o verdals. A final de mes, pomes

Andreu Ramis i Antoni Ginard

danieles i peres com la pera poma, de Sant Jaume i de la nau:

*No hi ha rem com el calop
Ni pera com de la nau
Ni prunes com ses den Frau
Ni figues com bordissots*

El sol i la calor maduren les ametles i les garroves. Per Santa Margalida, garrova tenyida. S'aprofitava per assecar la collita dels garballons: *Per Sant Jaume, assolella la palma*. Els raïms es van confitant. Diu el refrany: *Per sant Jaume, raïm en taula, tot i que el juliol, no miris la vinya, que et causarà dol*.

A l'horta, és el moment de més esponera. És hora de collir tomàtiques i pebres per fer trempó amb una ceba tendra; albergínies per fer tombet, però també de collir cebes per guardar i les primeres síndries i melons. Ja sabeu que *Meló o casament, o l'err o l'avénc*. Si teniu ocasió, no descuideu les carabasses; en esser el temps seran bones per necessari i recordau que Cent quintars de carabassa no fan una unça de greix.

Els afectats de fer provatures tenen un ventall de varietats de tomàtiques: forastera, mallorquina, valldemossina, de pera, de pruna, de senyal de gall, de penjar o de ramellet, entre moltes d'altres. Altre tant passa amb els pebres: de cirereta, de banya de

cabra, bord, de flamerada de lluna, negre, d'Oriola, de quatre caires, de la reina, de morro de bou, de Sóller o el famós de tap de cortí. De cebes, la mallorquina, la forastera o la valenciana. Podeu fer planter d'endívies, sembrar pastanagues i raves i entrecavar els pebrers. I, si voleu bona col, sembrau-la de juliol. Col i dona, tot l'any és bona. Aquest mes també arrabassaven el cànem primerenc.

Entre Santa Margalida i Sant Jaume és la plena de les tàperes, després la collita minva. A ca vostra podeu envinagrar tàperes i ulls tendres de taperera. A Campos i a Llubí era un fruit molt preuat. Fins i tot n'embarcaven. S'han de collir a la fresca, en començar a veure-hi han d'esser al tros. Les tàperes es posaven amb vinagre, primer dins bótes petites –quarteroles– i després dins bótes més grosses. La primera setmana s'havien de remenar cada dia; minvaven i s'havia de canviar el brou. També es posaven amb aigua sal. Es triaven amb sedassos de pell foradada i les calibraven des de les menudes fins als taperots.

Per devers les cases, mudau les màrfeques, adobau les teulades en previsió de les primeres ruixades de tardor i netejau estables i sestadors. Llevau la pepida a les gallines i recordau que *Als polls nats dins el juliol, el cap los dol*. Si teniu les feines llestes, aprofitau per refrescar-vos i anar de festa: el 10 de juliol, Sant Cristòfol, protector dels nedadors i dels

negues, remo-
nat (dia 20) és
patates. Si se
garroves no
dia és el de
embrau el dia
ma mudadora)
casta, alber-
regutu, apit,

per engreixar.
elles van a la
vent a la nort-
agostenques-

El temps pot començar a anar tocat de Tala. Dusen que els dies
d'agost que fa boira, els matins dies d'arrel de lany que ve sol
ploure. Si fa qualque tamborinada poden sortir a creuar cara-
gals. Si plou per l'agost hi sol haver esclata-sangs dins l'oculibre.

Dia 7 és la festa de la Mare de Déu dels Àngels, patrona de Po-
llença; dia 6, Sant Salvador, patró d'Artà; dia 8, Sant Domíngue,
patró de Llorit. Dia 15, la Mare de Déu d'Agost, altrament dita
de les alibegueres o la Mare de Déu Morta. L'endemà, Sant
Roc, patró d'Alaró i Porrenos, i dia 20 Sant Bernat, festa al Secar
de la Real, el 24, Sant Bartomeu, patró de Montuï, i quatre
dies més tard Sant Agustí, patró de Felanitx. Dia 29, Sant Joan
Degollat, patró de Sant Joan. El darrer dia del mes és la festa de
Sant Ramon Nonsat, al qual s'ha d'invocar perquè mori tan dolç
com ha entrat.

El món roda, el temps fuig i tornem a començar.

«Cada cosa a son temps, i fets els regals»

pescadors, era el dia indicat per començar els banys de mar, però *Ni en suar, ni després de dinar, te tiris dins mar*. Aquesta diada és festa a Biniali. El 16, la Mare de Déu del Carme, festa dels mariners. El 21, festa de Santa Praxedes, patrona de Petra; dia 20 Santa Margalida i dia 22 Santa Magdalena. Cap a final de mes, a l'oratori de Sant Salvador d'Artà, se celebrava la festa de les espigues. La diada de Sant Jaume és jornada festiva a una munió de pobles, barriades i llogarets. Podeu aprofitar per anar a veure ballar els cossiers a Algaida i escapolir-vos, o no, de la plena de turistes i visitants que pertot arreu sembla que els estenen estora i murta.

ANTIGAMENT EL MES D'AGOST ERA TEMPS DEL RITUAL I DE LA FESTA DAMUNT LES ERES

AGOST

És el vuitè mes del calendari gregorià. Té un nom introduït pels senadors romans en honor a Octavi August. Els dies s'escurcen: *Agost, a les set ja és fosc*. La manca d'aigua ha agostat la terra; per això es diu *Cercau aigües vives i fonts noves*. Els pagesos aprecien les primeres barrumbades: *Aigua d'agost, fa mel i most*. *Sant Llorenç banyat és ben arribat*. S'han acabades les messes de cereals i llegums. Antigament era temps del ritual i de la festa de les mesurades damunt les eres. Comença

la feina feixuga de les ametlles que s'hauran de pelar, encetar i llavors triar el bessó. El dilluns de la Mare de Déu d'agost és un dia assenyalat per començar a espolsar i aplegar. N'hi ha una multitud de varietats, de les quals se n'han recollit fins a 270 noms diferents, que han de competir amb les castes forasteres.

El negoci de les ametlles ha anat molt a la baixa, però va bé tenir-ne un parell d'almuds per menjar bessons torrats, fer gelat, gató o tambor d'ametla, llet d'ametla per Nadal, coques de torró i altres llepolies. Sempre podreu aprofitar les clovelles per fer braser. També deien que les ametles bessones, penjades pel coll, tenien virtut de llevar el mal de queixal.

Tot seguit, s'han d'espolsar i aplegar les garroves. També n'hi ha de diferents varietats i qualitats, unes de més primerenques i altres de més tardanes: borda, negra, rossa, lluenta, mollar, de la gran casta, de la mel, de duralló, bugadera, manollera, de costella, de capoll curt, de la canal, fulla de raor, de banya de cabra. Abans s'estrucava la garrova. Se'n separava el pinyol o garroví, venut per a usos industrials i alimentaris i la farina de garrova s'usava com a pinso per als animals. En temps de magror serví per allunyar les rates de la panxa i ara s'usa en pastisseria i com a succedani de la xocolata. Ha arribat la plena del sequer de figues, ja sabem que *després de les flors venen les agostenques*

(alacantina, alenyana, bergunya, bordissot, capoll llarg, ull de perdiu i altres). A l'ombra de les poques figueres que queden, les ovelles aprofiten per sestar i espipellar si cau alguna figa secallona. Per refrescar el paladar, és temps de peres d'aigua i de sarró; de prunes (bagassals, clàudies, de la reina, de secà o d'en Frau, de vermell d'ou, etc.); de pomes (danieles, de cabell d'àngel, de la senyora). Pensant en la verema era el moment de fer nets els cellers, d'adobar els cups, les bótes i les portadores. Ara és l'hora de tastar el raïm primerenc per veure si és madur.

*Tant m'és pansa com calop,
tant uiada com giró;
tant m'és si dius sí com no,
tanmateix m'agrades poc.*

També era temps de girar les terres i seguir cremant formiguers i escampar els fems. És hora de fer clots per, més endavant, sembrar arbres. Cuidau les figueres de moro. Tallau pinars, pollars i romaguers. Pel Llevant podeu continuar arrabassant palmes i donar-los sol.

Els hortolans vos heu de treure es paparró i heu de fer planter i començar a sembrar tota casta de colflori: de Tots Sants, de la Puríssima, de Nadal, de Sant Antoni, d'orella d'Ase, de Sant Josep i del Ram o de Pasqua; enciam d'hivern; cols borratxones, cols de cabdell, caputxines; podeu aparellar la parada de julivert.

També podeu sembrar mongetes, raves i pastanagues; fer planter de ceba. Deixau els pebres per llavor. Encistau molons i síndries. Se segueixen collint tàperes, encara que amb les primeres barrumbades, comencen a mencabar; si no plou, són collidores fins al principi de setembre.

EL MES D'AGOST ÉS TEMPS DE FER NETS ELS CELLERS I PREPARAR BÉ EL TEMPS DE VEREMA

Bona hora per fer enfilalls de tomàtiques i pebres de penjar, i confitures i conserves per a tot l'any. S'han de treure les teranyines de les caseres de les abelles i retirar el bestiar de dins els garroverars. Comencen a néixer els anyells primerencs.

Abans que no arribin les primeres aigües fareu bé de repassar les teulades, arreglar les goteres i fer un cop d'ull a les cisternes i als aljubs.

La diada de Sant Pere i Sant Feliu era un dels moments de l'any per pagar els censals i d'aquí venia, *Estar més endeutat que Sant Pere i Sant Feliu*; actualment és festa a Llubí. Dia 15 d'agost és una de les diades grosses de revetlles i festes populars a molts de llocs de Mallorca.

A Sineu encara fan les corregudes del cós amb les joies penjades a les canyes.

ELS DARRERS DIES DE LA CATALUNYA REPUBLICANA D'ANTONI ROVIRA I VIRGILI

Pere Antoni Pons

Republicans castigats per tres anys de guerra que l'any 1939 travessen la frontera catalanofrancesa cap a l'exili

Enguany que s'està commemorant el vuitantè aniversari del començament de la guerra civil espanyola, pot ser interessant –més i tot: convenient– recuperar un dels llibres que millor han captat les conseqüències tràgiques d'aquell conflicte i la terrible derrota que varen patir els que confiaven en el projecte social i polític d'una Espanya democràtica, moderna, republicana i plural, alhora que es deixaren la pell treballant a favor del dret i les raons de Catalunya a viure d'una manera plena i nacionalment fidel a si mateixa.

Els darrers dies de la Catalunya republicana. Memòries sobre l'èxode català (publicat per Acontravent el 2014) va ser escrit pel polític, historiador i escriptor Antoni Rovira i Virgili (Tarragona, 1882 - Perpinyà, 1949) al començament del 1939, quan feia unes poques setmanes que havia travessat la frontera catalanofrancesa amb la dona i els dos fills, juntament amb centenars de milers de catalans i d'espanyols lleials a la República. En termes de gènere, el llibre és bastant inclassificable, cosa que demostra que l'autor el va escriure impulsat per la necessitat i no per la

calculada voluntat de fer una obra. (Les intencions amb què ha estat escrit un llibre no n'afecten gens la vàlua i no haurien de determinar ni condicionar els judicis crítics que se'n fan, però poden ajudar a entendre, com és el cas, la seva autèntica naturalesa, i per tant val la pena tenir-les en compte.) Mescla de crònica històrica sobre uns fets recentíssims aleshores encara bategants, de recull de reflexions escrites en calent, de dietari repensat i reelaborat, i de narració amb alè literari, *Els darrers dies de la Catalunya Republicana* és, sobretot, el testimoni compungit, ocasionalment despitat i sempre lúcid dels quinze dies (entre el 22 de gener i el 5 de febrer del 1939) que Rovira i Virgili va passar, amb diversos polítics i intel·lectuals catalans i molta gent anònima, en ruta entre Barcelona i Perpinyà, i totes les peripècies –logístiques, anímiques, mentals– que hagueren de superar.

Quan va esclatar la Guerra Civil, Antoni Rovira i Virgili ja feia temps que era un dels noms clau de la cultura catalana –per la seva prolífica tasca com a historiador i com a periodista influent– i una de les figures cabdals del catalanisme polític. Diputat

per Esquerra Republicana, era vicepresident del Parlament quan Barcelona ja no va tenir més forces per defensar-se i es va trobar amb les tropes franquistes a punt d'entrar a la ciutat. Justament quan falten només quatre dies perquè Barcelona sigui ocupada és quan comença el relat d'aquests quinze dies vertiginosos. Sense dramatisme afegit, però amb una clara consciència del desastre nacional que suposa la caiguda de Barcelona (perquè, si cau la capital, cau el país, i si cau Catalunya, qui és vençuda no és una ideologia, sinó la catalanitat), Rovira i Virgili descabdella frenèticament les hores prèvies a l'abandó de la ciutat. Per la seva condició de diputat del Parlament, sent que no pot fugir així com així. Sap que no li queda més remei que anar-se'n perquè, si l'agafen, els franquistes l'executaran sense pensar-ho, però vol esperar i ser dels darrers a partir. Per urgir-lo a no enredar-se, un amic li retreu que aspiri a ser màrtir i que es vulgui fer el valent. La resposta que li dona Rovira i Virgili marca el tremp moral i emotiu de tota l'obra: "Ni el valent ni el covard. Aspiro a una cosa més senzilla: ésser digne. I d'això no en rebaixo res". Poc després, completa la idea amb una altra frase que destil·la sentit comú però també robustesa d'esperit i noblesa: "No hem de fugir porugament ni hem de deixar-nos escorxar inútilment. Entre aquests dos extrems, hi ha l'estricta compliment del nostre deure".

**ROVIRA SABIA QUE, SI CATALUNYA QUEIA
D'AVANT ELS DELS FRANQUISTES, QUI ERA
VENÇUDA ERA LA CATALANITAT**

La manera com Rovira i Virgili retrata l'ambient d'una Barcelona en guerra i ja amb la derrota a tocar és desapassionadament precisa: el vaivé de la gent, espantada per les bombes i per la incertesa; la mescla de generositat i d'egoisme del personal; el caos que generen els rumors; els últims flaixos o espetecs d'una esperança ja injustificada; la progressiva desinhibició dels quintacolumnistes franquistes que hi ha per la ciutat, que fins aleshores havien estat discretament callats i ara comencen a mostrar una "tèrbola satisfacció"... Per al Rovira i Virgili historiador, a més, la imminent derrota s'afegeix al tràgic continu de derrotes i tragèdies que, des de fa segles, sobrecarreguen la història

Antoni Rovira i Virgili

Els darrers dies de la Catalunya republicana

Memòries sobre l'èxode català

de Catalunya. Aquesta consciència històrica, explicitada una vegada i una altra tot al llarg de l'obra, és un dels seus elements més diguem-ne intel·lectuals, però, paradoxalment, també és quan la prosa de l'autor vibra amb una emotivitat més fonda.

Tot i que s'hi recrea poc, una de les escenes més interessants de Barcelona és la darrera reunió de la Institució de les Lletres Catalanes. Hi acudeixen Pompeu Fabra, Josep M. Capdevila, Joan Oliver, Cèsar August Jordana, Francesc Trabal i el mateix Rovira. En acomiadar-se, tots es fan el jurament que, a l'exili, donaran continuïtat a la institució: on sigui, com sigui. Aquella mateixa nit, sabent que la partida ja és imminent, Rovira es tanca al seu despatx mentre tota la família dorm. Ha de decidir quins llibres i papers se'n durà i quins destruirà, i, mentre fa la tria, fa examen de consciència. Els tres darrers anys ha viscut en un món en guerra, i ja se sap que la guerra treu el pitjor de les persones, i aleshores Rovira no pot evitar, enmig del marasme de dolor, un sentiment d'orgull i "de netedat espiritual". Se sent feliç de no haver-se comportat

com un mesquí, ni d'haver actuat com un miserable. Haver preservat la millor part d'un mateix és l'únic consol dels vençuts, però llegint Rovira i Virgili queda clar que no és un consol minso.

A DIFERÈNCIA DE LA NACIONAL, LA ZONA REPUBLICANA FUNCIONAVA D'UNA MANERA PLURAL I DEMOCRÀTICA

Un altre aspecte interessant, des del punt de vista historiogràfic, dels episodis centrats en Barcelona, és l'observació que fa Rovira i Virgili sobre diversos funcionaris que treballen al Palau de la Generalitat, que són desafectes a la República i simpatitzen amb Franco. Rovira i Virgili no sap si atribuir a "la candidesa" o a "la magnanimitat" del règim republicà que es permetessin aquesta mena de dissidències en una institució tan destacada, però sigui el que sigui és una anècdota que confirma aquella tesi de Paul Preston segons la qual la gran diferència entre el territori franquista i el republicà és que el primer funcionava ja com una dictadura, mentre que el segon, més enllà dels crims, excessos i desbarats comesos –sobretot pels fanàtics demencials de la FAI–, funcionava en general d'una manera lliure, plural i democràtica.

Després de trobar un cotxe per fugir de Barcelona –cosa complicada, i que fan amb tantes presses que ell es deixa un llibre escrit anys enrere, el qual ja no recuperarà mai–, la comitiva d'imminents exiliats arriba a la Conreria, al Coll de Montalegre. Allà coincideixen amb altres catalans camí de l'exili, entre ells el pintor Anglada-Camarasa. Des de la Conreria estant, han de planificar com seguir la ruta, i no és senzill, perquè no saben on són els enemics ni com estan de transitables les carreteres de la zona. Són unes pàgines tenses, en què Rovira i Virgili es mostra com un escriptor que domina els recursos del gènere narratiu: el ritme és novel·lesc, tot llueix amb una vivor humana considerable, hi ha una exactitud en la descripció de les situacions que els dona relleu i substància... Una escena en concret posa els pèls de punta. Qualcú crida: "Uns avions!". Tothom surt a veure'ls passar. Són cinc aparells de Franco, es dirigeixen a Barcelona i, al cap de pocs minuts, l'esclat de les bombes ressona dins la nit immensa i negra que ho estrangula tot.

Durant tota la fugida, que des de la Conreria prossegueix cap a Girona i després fins a Olot, el desànim amb puntes de desesperació i envernissat de temor i d'incertesa és l'ambient humà que predomina. I això que Rovira –el cotxe amb què ell i la família han sortit de Barcelona porta l'escut de la Generalitat a la portella– és dels afortunats que partiren a l'exili amb més o menys recursos i no tan sols a la desesperada. No cal dir que les penúries de molts ciutadans anònims degueren ser molt més cruels.

Consumit d'angoixa patriòtica, són moltes les ocasions que l'autor s'abstreu del seu drama individual i s'aboca a pensar en el drama col·lectiu de Catalunya, "en el fat advers que sovint trenca i torça la seva història". Hi ha frases, reflexions, paràgrafs, que, llegits des d'avui, ressonen com incòmodes campanades de veritat. Val la pena fer una citació llarga: "Catalunya és una nació d'història trencada i dolorosa. Ha passat els segles edificant amb esforç enorme una organització política, un règim de llibertat i una rica economia, que s'han esfondrat una, dues i tres vegades, per la violència o per l'astúcia dels enemics [...] La meva generació, que ha viscut sota el signe cabdal del catalanisme renaixent, és cruelment colpida per aquesta immensa decepció que li ha estat reservada. Ens havíem il·lusionat massa. Crèiem massa en la força pròpia i en el respecte aliè. Havíem acceptat totes les declamacions líriques i totes les declaracions d'amor. Davant qualsevol paraula castellana afalagadora ens sentíem commoguts i agermanats. (Ens cal confessar que els catalans som ingenus, molt més ingenus que els castellans.) Posàvem el desig en el lloc de la realitat i vivíem, políticament, en un món imaginari".

Gairebé mai no les explica al detall, però hi fa suficients referències per deixar clar que les dificultats per trobar menjar i llits on dormir són contínues i molt molestes durant tota la ruta. Per a moltes persones del grup de Rovira i Virgili, format per polítics i intel·lectuals que fins aleshores a penes havien conegut l'adversitat i les mancances de caire material o pràctic, no tenir gairebé res per menjar ni cap lloc decent on descansar és la prova concreta de l'ensorrament del seu món. En termes polítics, al llarg de tota la fugida regna el caos. Certs consellers de la Generalitat vénen i van, ara hi són i ara no hi són. El president del Parlament,

Els primers mesos de 1939 més de mig milió de republicans catalans i espanyols partiren a l'exili pels Pirineus

Josep Irla, també és dels que apareix i desapareix, i no se sap ben bé per què. Corren rumors, hi ha malentesos, alguna gent també està podrida de males intencions... No en fa sang ni s'hi capfica, però hi ha frases que esquitxen el relat aquí i allà que demostren que Rovira i Virgili va sentir-se traït per diversos amics o per gent de confiança. Tres anys de guerra és temps més que suficient per destruir o per enverinar amistats, afectes, lleialtats, il·lusions i esperances.

Havent deixat Olot, la comitiva de la qual forma part l'autor prossegueix cap a Cantallops. Aquí, en un entorn entre tenebrós i tel·lúric, s'hi pot llegir l'única concessió que l'autor fa al patriotisme diguem-ne sentimental. És quan es fixa en la llar de foc i diu que el foc mou la seva bandera, "vermella i groga com la de Catalunya". Tenint en compte la naturalesa de l'obra –i les circumstàncies en què va ser concebuda i escrita–, diu molt de la fortalesa cívica i humanista del patriotisme de Rovira i Virgili el fet de caure tan sols una vegada, només una, en el sentimentalisme nacionalista.

Després de Cantallops, la comitiva arriba a Agullana i, després, fa una estada de tres dies a Can Perxers. Aquí, Rovira i Virgili es treu de la màniga una de les seves reflexions d'intel·lectual penetrant i perspicax. Són unes reflexions que, en general, funcionen com excursos però alhora s'insereixen

amb total naturalitat dins el corrent de temes i estats d'ànim del relat. En aquest cas, Rovira compara les diferents actituds que veu en el grup dels intel·lectuals, més animosos i esperançats a pesar de la desolació general, i les que veu en el grup dels polítics, més apagats, entumits, fora de lloc. Rovira conclou que els intel·lectuals senten que el seu valor –el d'ells i el de la seva obra– no depèn necessàriament de les circumstàncies i de l'entorn, i que podrà ser apreciat i reconegut sigui el que sigui el que els acabi passant, la qual cosa els tranquil·litza, mentre que els polítics necessiten el camp de batalla polític nacional per ser el que són, i, com que estan a punt de ser-ne expulsats, senten que la seva vocació i sobretot les seves ambicions estan condemnades irreparablement. No diria que sigui una conclusió infal·lible ni d'aplicació general, però a grans trets em sembla la mar de correcta.

Òbviament, enmig del remolí de notícies falses, informacions distorsionades per la por o per l'esperança, rumors i veritats mig amagades, van traient el cap nombrosos personatges de molta categoria, que passen per les pàgines del llibre com exhalacions o com espectres o com herois quotidians. La galeria d'il·lustres per força ha d'incloure el president Lluís Companys, el prehistoriador Pere Bosch Gimpera, el poeta i futur editor Josep Janés, el polític i escriptor Jaume Miravittles, el polític i economista Carles Pi i Sunyer,

el pedagog Pau Romeva... I molts més. Per sort, l'edició consta d'un índex de noms amb una breu biografia de cada un dels personatges que apareixen a l'obra, el qual resulta d'una enorme utilitat.

Quan per fi arriben al pas de la frontera, Barcelona ja fa dies que ha caigut i la sensació de derrota dels exiliats és total i absoluta. L'abatiment, la desgràcia, el neguit d'un futur que es presenta com una amenaça, tot això fa que Rovira i Virgili i els seus companys sentin el pes de la calamitat històrica. Així i tot, Rovira està convençut que un dia podrà tornar a la seva terra. És, curiosament, una esperança que no perd mai del tot, que reitera una vegada i una altra, com un foc que s'entesta a no deixar apagar. És una esperança que té qualque cosa de cruel per al lector, que sap que va ser inútil, que Rovira no va tornar mai a Catalunya, que va arribar a l'exili per morir-hi.

QUAN BARCELONA CAU, LA SENSACIÓ DE DERROTA DELS EXILIATS ÉS TOTAL I ABSOLUTA

Les pàgines que escriu ja des de la Catalunya francesa –primer a Voló, després a Perpinyà– no tenen la tensió i el corrent elèctric d'intriga de la majoria dels episodis anteriors, però mostren molt bé la volubilitat anímica i la complicada situació en què es trobaren els exiliats catalans i espanyols un cop aconseguiren arribar a França. D'una banda, hi ha el cordó fronterer format per rudes soldats senegalesos, que són un element exòtic més que desconcertant.

De l'altra banda, els exiliats senten les angúnies econòmiques i materials de no saber ni com començar a refer la pròpia vida. I, entremig, hi ha detencions per part de les autoritats, que se senten incòmodes i es mostren receloses davant l'onada de refugiats; però alhora també hi ha la bondat i la generositat desinteressada de molts francesos que els donen un cop de mà, com ara els barbers que tallen cabells i barbes sense cobrar el servei.

Amb diferència, un dels aspectes més interessants d'aquestes darreres pàgines és la severa crítica que Rovira dirigeix als dirigents republicans, en especial al controvertit Juan Negrín, un boig que es va creure la pròpia propaganda triomfalista –segons afirma

Retrat d'Antoni Rovira i Virgili, un home de lletres complet

l'autor– i que, en molts moments, va fer gala d'un anticatalanisme i d'un espanyolisme uniformador i amb vocació hegemònica més propi del bàndol franquista que no del republicà.

Si hi ha un aspecte particularment controvertit –i apassionant, i instructiu– que aparegui de manera recurrent a Els darrers dies de la Catalunya republicana, aquest és el llarg enfilall de greuges que l'autor sent que els dirigents espanyols republicans han acumulat contra Catalunya al llarg dels tres anys de conflicte. L'autor lamenta que, als catalans, no se'ls ha deixat tenir prou protagonisme en la defensa de la seva terra. Fins i tot acusa el govern de Madrid de creure que “els catalans són bons per lluitar, per treballar, per morir, però no pas per manar en l'exèrcit i en el govern de la República”. Rovira i Virgili s'esplaia en les nombroses enganxades i desavinences entre els líders catalans i els espanyols, fins i tot conclou que “políticament, el cas actual de Catalunya és pitjor que els casos dels anys 1640 i 1714. Ara, gent d'altres terres ens ataca des de fora, i gent d'altres terres ens mana des de dins. En aquesta lluita, els catalans estem entre dos focs”. Una altra queixa recurrent de Rovira i Virgili ve motivada pels grans i sistemàtics elogis que, institucionalment, es varen dedicar a la resistència de Madrid –on participen, recorda ell,

El Servei de Biblioteques al Front va ser creat per la Generalitat de Catalunya per tal d'enriquir el temps de lleure dels soldats, tant a la rereguarda com al front

molts catalans– i les crítiques que sovint es varen dirigir cap als fronts defensats pels catalans, que molts dirigents republicans espanyols acusaven de ser uns “frentes perezosos”. Conclou, sarcàstic, enrabiat, Rovira i Virgili: “Per a altres ciutats, corones heroiques; per a Barcelona, càrregues i insults”. Tot plegat li serveix per demostrar que molts dirigents espanyols republicans sentien una profunda –congènita i incorregible, segurament– desconfiança envers els catalans. En aquest sentit, el llibre d’Antoni Rovira i Virgili és molt útil –gairebé tant com ho són les Cartes a Màrius Torres, de Joan Sales– per desmuntar, o almenys per matisar, les idealitzacions de fraternitat plurinacional que, d’una manera interessada, a vegades s’associen a l’Espanya republicana.

Instructiva i commovedora, intel·ligent i precisa, inevitablement parcial (només faltaria) però lúcida, no hi ha dubte que Els darrers dies de la Catalunya republicana. Memòries sobre l’èxode català és una de les obres més interessants i perdurables que s’han escrit sobre la guerra civil espanyola. El fet que Acontravent n’hagi preparat una edició tan completa –amb un pròleg explicatiu, un mapa que il·lustra la ruta, el text, l’índex biogràfic de noms i el perfil que Domènec Guansé va escriure sobre Rovira i Virgili– fa que sigui, definitivament, una lectura ineludible.

MATEU ROTGER VIST PER PERE FULLANA I MIQUEL MARÍN

Pere Salas

Els participants a la taula rodona amb la Història de Pollença a les mans, com homenatge a Mateu Rotger Capllonch

El 2016 fa cent anys de la mort de Mateu Rotger Capllonch (1862-1916). Fill il·lustre de Pollença, va destacar per haver escrit *la Historia de Pollensa* en tres volums publicats successivament el 1898, el 1904 i el 1906. Alhora, també fou un eclesiàstic que assolí una certa rellevància en l'Església mallorquina en temps del bisbat Pere Josep Campins, entre el 1898 i 1915. Per tot això, l'àrea de Biblioteques de l'Ajuntament de Pollença va organitzar, el passat 1 juliol, un debat per analitzar la seva figura i retre-li un merescut homenatge.

L'acte va tenir lloc al casal de Can Llobera, seu actual de la biblioteca i arxiu municipal, i va estar moderat per qui escriu aquest article. Prop d'un centenar de persones gaudiren durant més de dues hores de les intervencions de dos veritables especialistes en el tema. Per una part, Miquel Marín, format a la UIB i a la Universitat de Saragossa, on es doctorà el 2008, actualment un dels millors especialistes en la historiografia mallorquina.

La seva tesina, tesi doctoral i principals treballs s'han centrat en la relació entre la història local i la

general i en el procés de professionalització de la Història.¹

Per l'altra, Pere Fullana, ha destacat, com és força conegut, pels seus estudis sobre l'Església mallorquina al segle XIX i principis del XX. No només això, sinó que la seva darrera línia d'investigació s'ha centrat, precisament, en l'estudi del bisbe Campins i el seu entorn.²

1 Vegeu entre d'altres MARIN GELABERT, M. A.: "Estado, historiografía e institucionalización local", *Mayurqa*, 24, 1997-1998 o MARIN GELABERT, M. A.: "Gabriel Llabrés i Quintana, un modernitzador de la historiografia en el canvi de segle", *BSAL*, 64, 2008

2 Per exemple sobre aquest tema en concret vegeu FULLANA PUIGSERVER, P.: "Josep Miralles, Mateu Rotger i Emili Sagristà, historiadors i erudits: entre la Catedral i la Cúria diocesana de Mallorca", a FULLANA PUIGSERVER, P. i GAMBÚS SAÍZ, M. (ed.): *La memòria contemporània de la Catedral: Miralles, Rotger, Sagristà*, Palma de Mallorca, 2014 o FULLANA PUIGSERVER, P.: *El bisbe arquitecte: Pere Joan Campins i Barceló (1859-1915)*, Palma de Mallorca, 2015

Com era d'esperar, més que un debat es va tractar d'una taula rodona entre ambdós participants. Realment la figura de Mateu Rotger ofereix poc marge per a la controvèrsia i molt, en canvi, per al consens a l'hora de valorar una trajectòria humana i professional exemplar, en una època de la història de Mallorca certament excepcional.

MATEU ROTGER PUBLICÀ LA HISTÒRIA DE POLLENSA EN TRES VOLUMS

Una de les primeres conclusions del debat fou que Rotger va ser un personatge que transcendí l'àmbit local de Pollença. No s'ha d'obviar que va formar part d'una generació irrepetible, integrada, entre d'altres, per Miquel Costa i Llobera, Martí Llobera, Josep Miralles i Pere Joan Campins, com a *veritable primus inter pares* del grup. A més, va tenir l'originalitat que, tot i que no representassin un sector majoritari a Mallorca, aconseguiren tocar el poder en el moment en què Campins fou nomenat bisbe de Mallorca.

Rotger va ser un dels seus homes de confiança i l'autèntic expert en arxivística i documentació del bisbat. Un personatge clau, doncs, per redescobrir i posar en valor els arxius de Mallorca. De fet, ell ja havia ordenat l'Arxiu Municipal del seu poble i estava publicant la famosa Història de Pollença. Per suposat va ser el primer professor d'Història de Mallorca i de Paleografia del Seminari de Mallorca el 1898.

En aquest punt, Fullana destacà els efectes modernitzadors que va suposar aquest col·lectiu per a l'Església mallorquina. Simbòlicament, això es va traduir en la reforma de la Seu encarregada, no sense polèmica, a Antoni Gaudí. En certa forma, suposava l'acceptació definitiva dels nous –i convulsos– temps que havia portat el liberalisme.

L'Església no només no s'havia d'inhibir sinó que passava a l'acció per recuperar el terreny perdut, especialment en el camp social, seguint els postulats de Lleó XIII. És a dir, es tractava de substituir una actuació reaccionària, per una altre de tipus proactiu que rebutjàs decididament l'integrisme i, per suposat, el carlisme.

**MATEU
ROTGER**
CAPLLONCH
HISTORIADOR
I CAPELLÀ

DEBAT A CÀRREC DE
PERE FULLANA
MIQUEL MARIN
MODERAT PER PERE SALAS

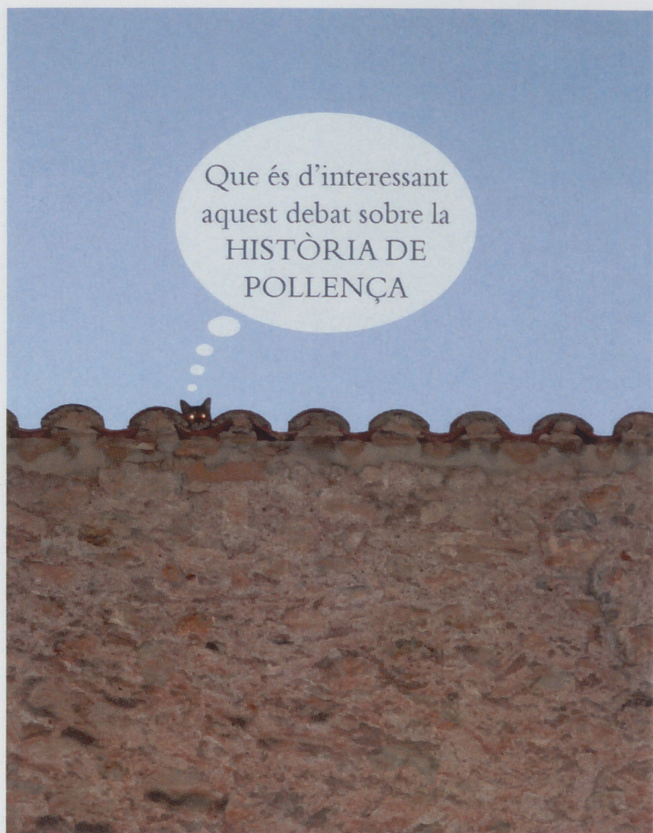
CAN LLOBERA
1 DE JULIOL DE 2016
A LES 20.30 H

BIBLIOTECÀ MUNICIPAL
Can Llobera
Ajuntament de Pollença

Això volia dir convertir-se en un contrapès a l'Estat i a la ciència –especialment en el seu vessant més materialista–, sense que significàs ocupar el lloc de l'un ni de l'altre.

Lògicament, el nostre protagonista i el naixement de la història documental tenien molt a dir en aquest punt. No debades, els arxivers eren els únics que podien donar fe de l'existència de fonts referencials i probatòries de caràcter patrimonial o institucional, de gran importància per fer front al procés desamortitzador, com va destacar Fullana. Dit això, ara em ve al cap com s'utilitzaren els papers antics per demostrar, per exemple, que el Puig de Pollença era propietat de l'Església i no de l'Ajuntament o en la reelaboració de les festes de la Patrona el 1882, actuacions rere les quals es troba la figura de Mateu Rotger.

Es podria dir que actuava com a clergue, fins i tot com a canonge, amb el mateix mètode que com a historiador. En altres paraules, la documentació arxivística podia demostrar empíricament, sense posar mà de la teologia o la llegenda, el que havia estat un passat teòricament esplendorós, quan

el poder civil i l'Església actuaven conjuntament i aquesta disposava d'un poble fidel. D'aquí la importància de l'època medieval, considerada el moment fundacional de Mallorca.

En aquest punt, Marín va concloure que Rotger és molt original a l'hora d'escriure els tres volums de la *Historia de Pollensa*, ja que l'interès pels arxius i la documentació era una cosa i l'elaboració d'aquesta magna obra, n'era un altra, per bé que estiguessin força relacionades. Entre d'altres raons perquè va anar més enllà de la simple acumulació de dades i de la transcripció documental per convertir-se en un determinat relat històric. Això sí, aquest està fonamentat en l'empirisme de les pròpies fonts i amb una visió romàntica del passat. Per tant, no és estrany que la seva Història de Pollença pràcticament s'iniciàs amb la conquesta cristiana de Mayurqa, quan va ser integrada dins la civilització occidental. Per si això no bastàs, bona part del primer volum està dedicat a la formació de la nova societat creada a partir de 1229-32. D'aquesta forma també s'associava, si més no de forma implícita, uns orígens catalans a la comunitat original, tot i que tampoc no es renunciaven les connexions llatines tan preuades en aquesta època.

Un altre fet incontestable segons el mateix ponent és que Rotger va tenir èxit, per l'excepcionalitat de la *Historia de Pollensa* i perquè aquesta ha superat el pas del temps, convertint-se en una mena de clàssic que ha gaudit de dues reedicions més. En prova d'això, encara ara és força utilitzada pels medievalistes i es considera al seu autor com un historiador. S'ha d'insistir en què el veritablement important, des del punt de vista historiogràfic, és el lligam que s'estableix entre l'estudi del passat i el document arxivístic, relació perfectament referenciada amb notes a peu de pàgina o a l'extens apèndix documental, un fet que ara donam per fet però que a finals del XIX encara era una relativa novetat, almanco en ambients no universitaris. Rotger, per tant, no va tenir por en adoptar el positivisme que volia donar un caràcter científic a la *Historia*, a l'estil i salvant les distàncies, de Leopold von Ranke o dels francesos Langlois i Seignobos. Recordem que el fet de ser capellà no suposà cap contradicció per a elevar el document en un pedestal mentre abandonava la simple providència divina o les contarelles populars per explicar el passat.

EL 2016 S'HA COMPLIT EL PRIMER CENTENARI DE LA MORT DEL CANONGE MATEU ROTGER

Tot i amb això, per a Miquel Marín, Mateu Rotger no pot considerar-se un historiador professional o acadèmic, ja sigui per formació –no havia estudiat a la Universitat com a tal– com per la voluntat de no formar part d'aquest col·lectiu professional. Ho demostra l'absència quasi bé absoluta de bibliografia secundària en la seva obra o el pes desproporcionat que ocupa la Història eclesiàstica en la mateixa. De fet, el segon volum de la *Historia de Pollensa* està dedicat íntegrament a les institucions religioses, el que no vol dir que aquesta temàtica no impregni també els altres dos.

Pere Fullana va concloure que tot i la voluntat modernitzadora de Rotger i la resta del grup, no foren suficientment agosarats per rompre amb els corsés heretats del passat. Res és més evident en aquest punt que la manca de fermesa en la defensa del català a Mallorca i els temors que els provocava el catalanisme polític. Recordem que Mateu Rotger va escriure la seva Història en castellà.

Miquel Marín, Pere Salas i Pere Fullana

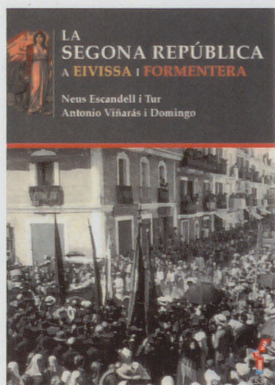
Encara que la presència de Miquel Costa i Llobera dins el grup o l'amistat que mantenien amb Ramon Picó i Campamar, per exemple, no ens ha de fer dubtar del seu posicionament respecte a la cultura pròpia de Mallorca. En definitiva, partint d'unes intencions molt respectables adoptaren una postura massa temorenca per aconseguir fruits realment duradors i positius. Per ventura per aquest motiu no acabaren de consolidar la línia renovadora que varen iniciar. I el pitjor és que cediren el terreny conquerit als sectors més tradicionalistes, especialment després de la mort del bisbe Campins, si és que ells mateixos no evolucionaren en aquest sentit. La prova més concloent és que Miralles fou el bisbe del cop d'Estat i del primer franquisme a Mallorca. Així mateix, Fullana insistí en que no cal carregar les tintes en aquest punt, ja que es tractava d'un grup minoritari dins el clergat i, per suposat, dins l'entorn conservador de Palma. El seu gran mèrit és que, així i tot, tingueren, en un moment donat, la capacitat de donar aire fresc a l'Església de Mallorca. Aquest fet no és aliè a la preparació intel·lectual de cada un dels seus integrants, començant per Costa i Llobera i acabant amb Mateu Rotger que, a més de la seva erudició, s'havia graduat en teologia al Seminari Pontifici de Tarragona.

Rotger, per tant, no deixava de formar part d'una facció més, la més renovadora del conservadorisme illenc i com a tal s'enfrontaren al progressisme i

MIQUEL COSTA I MATEU ROTGER ENCAPÇALAVEN EL SECTOR CULTE DEL CLERGAT MALLORQUÍ

al republicanisme. Curiosament, el regidor que encapçalà la referida municipalització del Puig no era altre que Guillem Cifre de Colonya. Ara bé les coses no eren tan senzilles com una anàlisi superficial i presentista sovint ens du a pensar. Guillem Cifre sabia perfectament que Mateu Rotger i Miquel Costa no eren el mateix que Antoni Maria Alcover o Miquel Maura; i, viceversa, aquells no dubtaven que el laïcisme i republicanisme de Cifre de Colonya estava allunyat de l'anticlericalisme i de postures dissolvents i revolucionàries. La qual cosa ens du a pensar que els matisos no poden ser obviats. Tanmateix, finalment tots quedaren enquadrats en bàndols irreconciliables i encara els hi mantenim des de la nostra atalaia del segle XXI. Amb tot, Mateu Rotger i els seus companys de "lobby" reformista varen simbolitzar un dels moments més interessants de la història de Mallorca, especialment, pel que fa als aspectes culturals, artístics i eclesiàstics.

I el millor de tot és que després de dues hores ens quedarem amb les ganes de saber més coses sobre el nostre protagonista i aquella època apassionant.

**NEUS ESCANDELL
I TUR, I ANTONIO
VIÑARÁS I DOMINGO**
*La Segona República a
Eivissa i Formentera*
Edicions Documenta
Balear, 2016, 566
pàgines.

Estem davant una obra cabdal per entendre una part important de la història de les illes Pitiüses durant l'època contemporània. Una obra més que intenta omplir un buit imposat en la història del segle XX. I és que en els darrers anys hi ha hagut un autèntic boom d'estudis sobre la Segona República, però sobretot sobre la Guerra Civil i les seves conseqüències arreu de l'estat. És important destacar aquest esforç d'estudiar un període fins ara prou desconegut, la Segona República, deslligat de la guerra que va tenir lloc amb posterioritat. I més quan hi ha una tradició –que prové dels vencedors– que vincula directament la Guerra Civil amb el segon període republicà, com si la primera fos una conseqüència directa del període democràtic de 1931 al 1936, quan la guerra només fou conseqüència d'un cop d'estat fet per sectors catòlics reaccionaris, feixistes i militars.

El llibre en si és un estudi prou ampli i minuciós de molts aspectes de l'Eivissa i Formentera dels anys trenta. Un tractat que en la seva primera part abasta aspectes socials i econòmics que travessen des dels processos migratoris, el desenvolupament urbanístic, el camp, la indústria, el sector terciari (turisme inclòs), etc. Una primera part que podria ser ben bé una monografia. En la segona part els autors s'endinsen en l'estudi, de manera molt més àmplia, de la vida política del moment. El relat avança a través de les diferents cites electorals, ja fossin eleccions municipals, a corts o generals. Però no només gira al voltant de les eleccions, sinó que arran d'elles tracta altres aspectes polítics i les diferents organitzacions polítiques que hi havia a les Illes. Fins i tot moltes de les pàgines semblen més un compendi a l'estil d'una enciclopèdia que un assaig històric. En fi, estem davant d'un volum prou ampli que conté moltíssima informació que caldrà digerir lentament per poder entendre aquell període de canvis a unes illes perifèriques d'un estat perifèric.

Pere J. Garcia

MANEL SUÁREZ SALVÀ,
La història silenciada.
Calvià i es Capdellà, 1936,
Leonard Muntaner
Editor, Palma, 2016.

La mort, l'assassinat més ben dit, i la repressió són el fil conductor del llibre que tenim entre les mans. Vint-i-dues foren les vides que el feixisme i la intolerància varen fer desaparèixer a Calvià i es Capdellà els primers mesos de la repressió generalitzada i sistemàtica, al que molts anomenen Guerra Civil, però que de guerra, a Mallorca, no en tingué res. Vint-i-dues morts en un territori tan petit com era el Calvià i Capdellà de 1936. No importa si eren calvianers, capdellanllers o simplement gent que hi treballava. Vint-i-dues persones deixaren aquest món pel simple fet de somiar-lo millor. Uns altres cinquanta-dos foren privats de llibertat en diverses presons franquistes per motius semblants. A les crues pàgines, Manel Suárez ens relata, molt detalladament, com foren els darrers dies de vida dels assassinats. També les històries de repressió i presó. I, amb aquestes històries, petites i personals, ens fa un dibuix molt clar de com funcionava la repressió a tota l'illa. Calvià i es Capdellà com a exemples d'un tot més ampli, però igual de complex. Un indret, com ens recorda l'autor, de negra recordança pels molts llocs de repressió on hi moriren o s'hi empresonaren tant calvianers com gent d'arreu de l'illa: Illetes, sa Coma, les carreteres. Així transitam entre consells de guerra sense garanties de justícia i imparcialitat, "tretes", escamots de falangistes, cunetes vessants de sang i fins i tot l'assassinat a base de culatades al propi domicili. Però també explorem el destí de les mestres i el mestre de Calvià, la repressió econòmica o els intents de moltes persones que, sabent el seu negre destí, decidien amagar-se allà on podien. Estem davant un testimoni més de la gran repressió que va sofrir Mallorca a partir del cop d'estat del juliol de 1936. Un llibre i unes històries que complementen l'extensa bibliografia existent i que posen una mica més d'ordre i de llum a un període històric obscur.

Pere J. Garcia

DAVID GINARD FERON,
Aurora Picornell
(1912-1937).
De la història el símbol.
Documenta Balear,
Palma, 2016.

El setembre de 2016 va sortir a la llum una nova obra de l'historiador David Ginard, especialista de la guerra civil i la repressió a Mallorca i d'estudis sobre la dona o el moviment comunista.

En aquest cas, acaba de publicar la biografia d'una de les activistes femenines més destacades de la Mallorca dels anys vint i trenta del segle XX. Prèviament, s'havien fet treballs com els de Francisca Bosch amb la breu biografia titulada *Aurora Picornell, la lluita mai no mor* (1987) i més recentment, el 2012, es varen publicar els escrits d'Aurora Picornell d'entre el 1930 i el 1936, molts d'ells publicats al setmanari comunista *Nuestra Palabra*. Aurora Picornell provenia d'una família obrera de la barriada des Molinar de Palma i des de ben jove s'havia implicat en iniciatives de caràcter feminista, laïcista i obrerista. Aurora va viure amb intensitat el període de la Segona República, en aquella època de majors llibertats va militar al partit comunista.

Un dels capítols més coneguts de la vida de n'Aurora Picornell és l'etapa de la repressió patida a partir del juliol de 1936, en la qual fou tancada a la presó de

dones de Can Salas i mesos després, la nit de Reis de 1937, fou assassinada al cementiri de Porreres juntament a altres dones. A més de la biografia familiar i política, en aquest llibre també hi trobam com a novetat un apartat que es dedica a analitzar la vida d'Aurora com a símbol de l'esquerra mallorquina, des del començament dels anys trenta del segle XX fins avui dia.

Aurora Picornell ha passat a formar part de la constel·lació d'icones de la història del feminisme i de símbols del compromís social i polític. Al marge de l'època i del context singular de la República i de la Guerra Civil, la seva figura té una consistència i una textura excel·lents, sobretot des del punt de vista del compromís i de la lluita.

L'obra de David Ginard ha rebut una gran acollida en l'univers cultural, perquè era una obra que esperàvem i necessitàvem conèixer encara amb més profunditat.

Catalina Martorell Fullana

A L'ESCOLANIA DE LLUC
COMBINARÀS ELS ESTUDIS
ESCOLARS AMB ELS
MUSICALS.

SI VOLS FORMAR PART
D'UNA DE LES ESCOLANIES
MÉS ANTIGUES D'EUROPA,
ESTUDIAR EN UN CENTRE
DE QUALITAT, TOCAR
UN INSTRUMENT,
DIVERTIR-TE, VIURE I
CONVIURE EN UN ENTORN
ÚNIC QUE ÉS PATRIMONI
DE LA HUMANITAT...

**T'ESPERAM
A L'ESCOLANIA
DE LLUC**

SANTUARI DE LLUC
COR DE LA SERRA DE TRAMUNTANA
PATRIMONI MUNDIAL UNESCO
NATURA I CULTURA

Informació i inscripcions per al
curs 2014-2015:
escolanialluc@escolanialluc.net

971 87 15 25
670 720 000

Fes-te amic nostre

aimprenta

*La teva imprenta
a Mallorca*

IMPRESSIÓ OFFSET · DIGITAL · GRAN FORMAT

Gremi Forners, 18 · Tel. 971 919 000
Fax 971 919 001 · 07009 Palma · Mallorca
www.aimprenta.com · info@aimprenta.com

www.aimprenta.com

Subscriu-t'hi!

Tenim la millor oferta
de suplements dels
àmbits de l'educació,
l'emprenedoria,
la cultura...

Play

AraCiència

AraTú

AraEmprenem

AraCriatures

AraLlegim
